

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

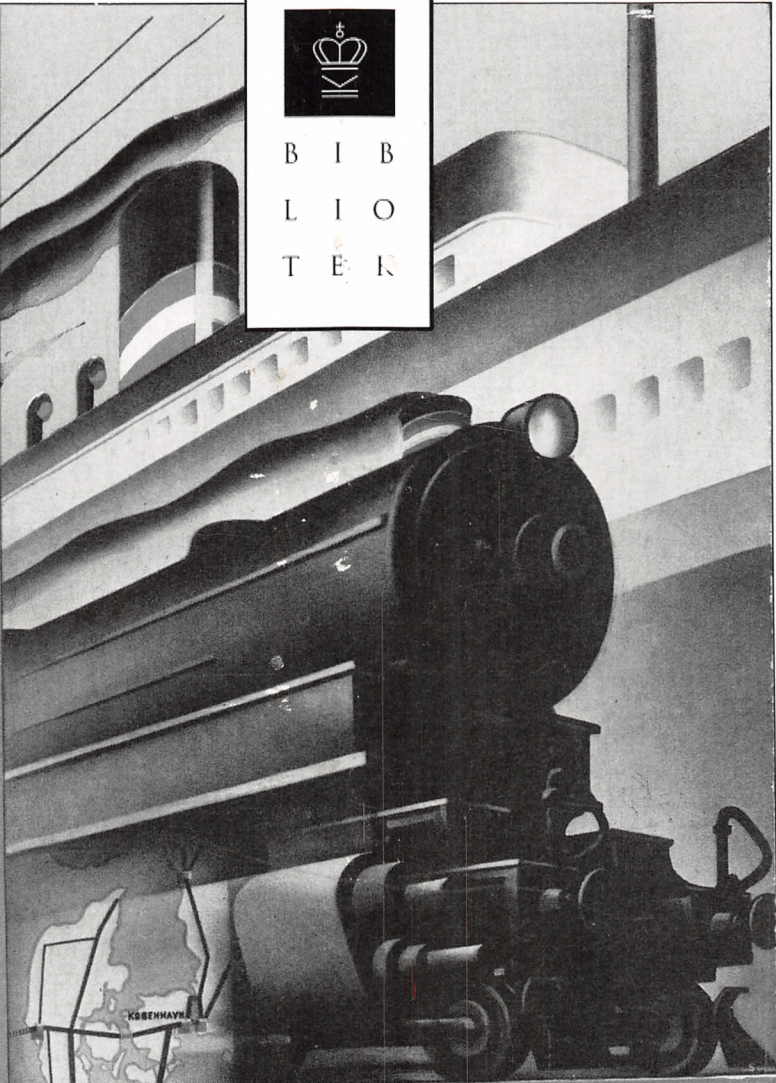
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

CHEMINS DE FER DANOIS

DET
KGL

BIB
LIO
TEK

MAGASIN
FRA DET KONGELIGE BIBLIOTEK

25. årgang

nr. 2

juni 2012

2

INDHOLD

Niende april markeret 1941-45 John T. Lauridsen	3
Balletdansernes fotograf Erland Kolding Nielsen	19
Dansen i spejlet Anne Middelboe-Christensen Erik Aschengreen	21
Den komplekse guldalder - kort fortalt Lasse Horne Kjældgaard	28
Danske digtere i Italien Søren Sørensen	35
De kinesiske tegns udvikling og opbygning Bent Lerbæk Pedersen	45
Kronik og publikationer	55

M AGASIN
FRA DET KONGELIGE BIBLIOTEK

Udgiver: Det Kongelige Bibliotek

Redaktion, grafisk tilrettelæggelse:
Afdelingsbibliotekar Lotte Philipson

Redaktionsrad:
Direktor Erland Kolding Nielsen, Forskningschef John T. Lauridsen

Konceptdesign: Kontrapunkt A/S

Pris: Abonnement. Kr. 125,- årligt (fire numre).
Tilmelding via tel 33 47 43 15 eller email jl@kb.dk.
Løssalg. Kr. 50,-. Kan købes i Diamantboghandelen
Medlemmer af Diamantklubben, Det Kongelige Biblioteks
kulturklub, modtager tidsskriftet som en af medlemsfordelene.

Oplag: 3.000

Tryk: Datagraf. Datagraf er et EMAS-certificeret trykkeri med licens til
produktion af svanemærkede tryksager.
Papiret opfylder kravene i ISO 9706 om langtidsholdbart papir.

Hvor intet andet angives, er eftertryk tilladt med
angivelse af kilde og evt. forfatter.

ISSN: 0905-5533

MAGASIN
FRA DET KONGELIGE BIBLIOTEK
25. årgang nr. 2 juni 2012

Niende april markeret 1941-45.

På grundlag af Vilhelm Bergstrøms dagbog

*ved forskningschef, dr.phil. John T. Lauridsen,
Det Kongelige Bibliotek*

En af de betydningsfuldeste datoer i Danmarkshistorien er den 9. april 1940, som hvert år siden 1941 er blevet markeret landet over. I de første fem år, 1941-45, fandt markeringen sted under lidt specielle forhold, i og med at de 9. april 1940 ankomne ubudne og Danmark påtvungne gæster fra Det Tredje Rige fortsat befandt sig i landet. Det satte visse grænser for de former, hvorunder markeringen kunne finde sted, bl.a. syntes besættelsesmagten af indlysende grunde ikke, at det var en anledning til demonstrationer af nogen art, og slet ikke mod gæsternes tilstedeværelse. Derfor blev den danske regering allerede forud for årsdagen for 9. april 1941 nødt til at udstede en indpakket advarsel mod forskellige former for demonstrativ virksomhed. I en regeringsmeddelelse offentliggjort gennem radioavisen 7. april blev det udtalt, at det ikke tjente noget formål at skjule, at begivenhederne den 9. april 1940 hvilede tungt på alle, men takket være befolkningens værdige holdning og den tyske værnemagts hensyntagen til følelser og stemninger var det lykkedes såvel på det politiske som det økonomiske område at komme gunstigere igennem året end forventet. Afslutningsvis blev man opfordret til at

lade dagen passere uden demonstrationer af nogen art, så som flagning eller på anden måde. Dagen blev officielt markeret fra dansk side ved kranselæggelse ved gravene over de faldne soldater 9. april. Den markering blev fra officiel side gentaget de følgende år, også efter regeringens afgang 1944 og 1945.

Hermed er jeg fremme ved mit ærinde med denne artikel, de uofficielle og senere illegale og alt andet end ønskede markeringer af og demonstrationer på den 9. april i årene 1941-45. Fra en beskeden start i 1941 præget af individuelle initiativer sluttede markeringen med at være en landsdækkende, national og organiseret begivenhed i 1945. Den gradvise udvikling vil blive fulgt på grundlag af journalist Vilhelm Bergstrøms dagbog og det materiale om 9. april, som han indsamlede i forbindelse med den.

I april 1941 havde regeringen om end ufrivilligt angivet en måde, hvorpå befolkningen kunne demonstrere, nemlig ved at lade flaget gå på halv stang. Det var nemt og enkelt, hvis man var i besiddelse af flag og flagstang, og det var ikke så få. Der blev også flaget, som Bergstrøm nævner eksempler på 9. april 1941, så politiet måtte i arbejde og høre på mange forskellige forklaringer på, at der blev flaget, men omfanget af flagningen lader sig ikke bedømme.

I 1942 havde situationen på flere måder ændret sig. For det første var DKP blev forbudt og en del af medlemmerne interneret, hvilket havde resulteret i tilblivelsen af en illegal bevægelse og en illegal presse. For det andet var der

også sket et vist holdningsskift i dele af befolkningen. Nogle var kommet til at tvivle på, at det var en værdig optræden af tilslutte sig Antikominternpagten i november 1941 (forbudet mod DKP havde ikke haft samme effekt!), og så var USA indtrådt i krigen. Den 9. april 1942 blev dagen igen markeret ved, at der blev flaget på halv, og ifølge Bergstrøm blev nogle begravelser direkte henlagt til den dag(!), men nok så væsentligt, så blev der af det illegale DKP opfordret til at holde to minutters stilhed kl. 12 middag. Opfordringen blev givet dels gennem det illegale blad *Land og Folk*, dels gennem strøsedler, som Bergstrøm samlede to op af (gengivet her), og hvoraf det fremgår, at man endvidere skulle afholde sig fra at deltage i alle offentlige forlystelser samme aften. Af Bergstrøms dagbog fremgår det, at opfordringen kun havde begrænset virkning på Rådhuspladsen i København, og han stillede med rette spørgsmålet, hvor vidt udbredt opfordringen var blevet spredt. De allerfleste havde aldrig set eller måske end ikke hørt om den illegale kommunistiske presse endnu. Det kan måske overraske, at Bergstrøm april 1942 skriver, at man slap for en bombehilsen samme nat. Dermed mente han imidlertid ikke sabotage, men de natlige drop af bomber fra allierede flyvemaskiner, der havde været på togt over Tyskland. Sabotagen var foråret 1942 endnu i sin beskedne vorden, og ikke den effektive demonstrationsform, som det snart skulle udvikle sig til.

I dagene op til den 9. april 1943 kunne Bergstrøm hver dag i dagbogen skrive

om sabotager, ligesom den legale presse havde fået tilladelse til at skrive derom (se ill). Midlertidigt skulle det vise sig. Bergstrøm forventede også nu, at den 9. april ville blive markeret med sabotager. Det blev den sandelig også, blot var det natten op 9. april og ikke den påfølgende nat, som Bergstrøm forventede. Der blev også udbredt talrige opfordringer til at holde et eller to minutters stilhed den 9. april kl. 12. Opfordringerne kom fra forskellige illegale blade og blev suppleret med både løbesedler og strøsedler, hvoraf Bergstrøm samlede nogle eksempler til sin dagbog. *Land og Folk* mente, at stilheden skulle vare to minutter, mens *De Frie Danske* kunne nøjes med et. *Land og Folk* ønskede også, at man skulle afholde sig fra deltagelse i offentlige forlystelser, mens *De Frie Danske* ikke vil blande sig i forlystelseslivet (se ill). Tilfældet ville, at professor Ole Chievitz blev løsladt efter adskillige måneders fængselsophold den 9. april 1943. Han havde siddet inde for deltagelse i illegal bladvirksomhed. Både på Københavns Universitet og ved ankomsten til sin arbejdsplads på hospitalet havde modtagelsen af Chievitz en demonstrativ karakter (se ill). Der var mange fremmødte. Her var en mand af den rette støbning. Det var et udtryk for stemningsskiftet. På Rådhuspladsen blev opfordringen til to minutters stilhed også fulgt, selv om politiet halvhjertet søgte at sprede de tilstedeværende.

Den 9. april 1944 så forholdene helt anderledes ud. Den danske regering var for længst trådt af, sabotagen var blevet dagligdag, de talrige illegale blade

og flyveblade ligeledes, og det er meget sigende, at Bergstrøm i sin dagbog for 9. april 1944 end ikke nævner ordet sabotage. Til gengæld var den tyske terror i form af clearings- eller gengældelsesmord kommet på dagsordenen, likvideringer blev gengældt med tyske mord på tilfældige. Bergstrøm skrev 9. april 1944 om et tilfælde deraf. Gestapo var i større tal kommet til landet i efteråret 1943, og i april 1944 var Dagmarhus i København blevet en af de mest kendte og forhadte bygninger i Danmark. Ikke alene husede Dagmarhus den tyske rigsbefuldmægtigede i Danmark, men den var også blevet synonym med Gestapos terror i Danmark (se ill). Som i 1943 blev opfordringen til to minutters stilhed i større omfang fulgt.¹ Politiet holdt sig tilbage. Sabotagemidlet blev ikke i større omfang brugt til markering det år.

Den 9. april 1945 kunne ingen være i tvivl om, at det ville blive den sidste 9. april med tysk tilstedeværelse, som Bergstrøm også skriver i sin dagbog. Danmarks Frihedsråd havde gennem den illegale presse dekretet to minutters stilhed kl. 12 middag, hvilket blev fulgt landet over. Man fornemmer den stærke stemning via Bergstrøms ord, først sirenenes hyl, så trafikkenstotalte ophør, folk stod ret med blottede hoveder. ”Saadan stod vi alle i 2 Minutter. Det var en smuk Højtidelighed.” Bemærk Bergstrøms brug af ordet ”vi”. Han mente ”vi”, følte sig som en del af et fællesskab, der ikke havde været der 9. april 1941. Det var gradvist kommet til siden. Den værdighed, som den danske regering havde påberåbt sig april 1941,

havde fået en ganske anden betydning i 1945. Hvor den i 1941 var udtryk for politik, var den i april 1945 en del af en forbigående folkestemning.

Udgivers forbemærkning

Forfatter og kriminalreporter ved *Politiken* Vilhelm Bergstrøm og hans dagbog 1939-45 er tidligere præsenteret i *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 17:2, 2004, 18:2 og 4, 2005 og 22:1, 2009.

Yderligere kan henvises til Vilhelm Bergstrøm: *En Borger i Danmark under Krigen. Dagbog 1939-1945*, 1-2, 2005.

Nedenfor gengives hidtil delvis uudgivne uddrag af dagbogen fra dagene 9. april 1941, 1942, 1943, 1944 og 1945, hvor Bergstrøm skildrer sin oplevelse af disse mærkedag og den forandring de undergik i løbet af de fem år.

De i dagbogen mest omtalte personer er:

Elsa: Bergstrøms hustru;
Tusse/Ritta: Bergstrøms datter;
Næsh: C. Næsh Hendriksen, Bergstrøms nærmeste kollega på *Politiken*;
Nielsen: Bernhard Nielsen: Bergstrøms anden nærmeste kollega på bladet.

Udeladelser i dagbogen er markeret med ... Det indføjede i [] er af udgiveren, ligesom alle noter.

9. April 1941.

I Dag for et Aar siden vaagnede vi ved Flyvemaskiner i Luften. Jeg skal aldrig glemme de truende Formationer lige over Hovedet. Ligesom den Gang var det fint Vejr til Morgen. Trods økonomisk Nedgang var Aaret alligevel gaaet bedre, end jeg havde turdet haabe. Men jeg begynder alligevel det nye Aar med stor Skepsis. Jeg var nedtrykt og irriteret i Dag, og det kom i nogen Grad til at gaa ud over Tusse, hvis Næsvigheder jeg ikke saa godt taalte. Elsa talte med Mormor i Telefonen. Der var en Masse Politi paa Østerbro som vel forresten ogsaa andre Steder. Jeg ringede til Berlingske Tidende. [Journalist] Husum var ikke til Stede. Jeg talte med Svanov. Ude paa Amager havde der været nogle Flag oppe paa halv i Dagens Anledning trods Henstillingen. Da Politiet kom sagde en undskyldende, ”at Flaget ved en Forglemmelse havde faaet Lov til at overnatte paa Stangen.” En anden sagde, at han flagede for en afdød Slægtning. Alle sammen maatte de hejse Flaget ned. Ellers var Byen rolig. Der var dog Flyvemaskiner i Luften. Kl. 12 lød det sædvanlige Sirenesignal. Det lød mere modbydeligt end nogensinde. En Brandbil kørte forbi paa Gaden. I det knaldrøde var der hvide Striber til Advarsel om Natten. Jeg talte med Larsen i Byretten. Han sagde, ”at Mørch nok havde bedt for sit Liv.” Mørch var en stor Forretningsmand, som havde faaet 700 Kr. i Bøde for at have solgt Uldgarn til Overpris og tjent 811 Kr. Vi havde ikke skrevet Nyheden. Han er stor Annoncør. Der var ogsaa et

andet Moment. Den, der havde anmeldt ham, var en tysk Soldat. Elsa og Tusse kom hjem fra Frisøren. Hun sagde, at hun til Damefrisørerinden havde sagt, at hun absolut skulde være hjemme til 13 Tiden, da hendes Mand var saa irriteret i Anledning af den 9. April. Da Sirenen hylede 12 og temmelig kraftigt, fordi Apparatet sad lige ovenpaa Taget, saa sagde Frisørerinden: ”Saa Fru Bergstrøm, nu maa De hellere se at komme afsted.” Jeg tog ud til Retsmøde. En Kvinde havde begaaet et Medlidenheds-Bedrageri. Derefter ind paa Bladet. [Journalist] Stribolt havde helt tabt Modet. Saloniki var faldet. Og den østlige græske Arme havde bedt om Vaabenstilstand.² Jeg gik over paa ”Stadil,” hvor Husum og [kriminalkommissær] Bjerring sad. Til sidstnævnte sagde jeg i Forbindelse med Indtagelsen af Saloniki med et lille ironisk Smil: ”Til Lykke, nu er du snart Inspektør for det danske Gestapo.” Den traf. Hvor jeg kom paa den Tanke. Om jeg havde talt med [kriminalassistent] Grunnet?³ Han var aldeles ikke blevet inficeret.³ Hvorpaa han kom med Bemærkninger af udenrigspolitisk Art som skulde overbevise derom. Jeg gik tilbage til Bladet. Den bekymrede Stribolt indfandt sig paany. Nu havde Tyskerne taget 2000 Englændere og 6 Generaler til Fange.⁴ Det gik jo godt. Næsh grinte ilde og udtrykte, at han stadig troede paa Mirakler. Men dygtige, forbandet dygtige var Tyskerne. Vi snakkede om Dagen i Dag. Tyskerne havde ikke været saa meget at se paa Gaderne i Dag. De havde aabenbart vist vore Følelser det Hensyn. Næsh fortalte,

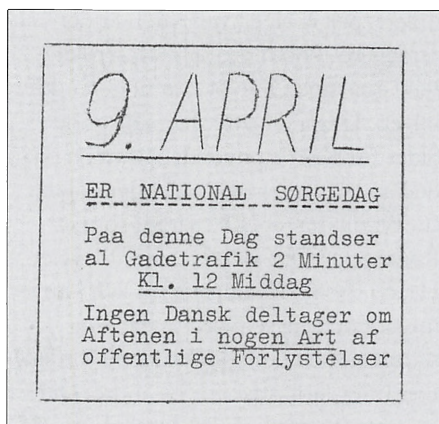
at han havde set en Masse Tyskere gaa i "Kinopalæet." Da jeg gik igennem Redaktionen sad Skrillinge⁵ og fortalte, at han havde set et Flag paa halv i Dag. En tysk Flyvemaskine havde kredset over Huset. Politiet havde sørget for, at Flaget kom ned. Der blev forelagt mig følgende Telegram fra Odense:

Til privat Underretning for Redaktionen! Der er i Nat begaaet forskelligt Hærværk udenfor det tyske Konsulat i Odense. Politiet har udsat en Dusør paa 200 Kr. Endvidere har nogle yngre Personer, vistnok Vilfred Petersen Folk, foranstaltet Optøjer i Vestergade, men nogle af [dem] blev sat under Anholdelse.

Det forlød endvidere, at Ulfborg Jernbanestation er i Aften bleven bombet af RAF. Flere Jernbanevogne er ramt, men ingen Mennesker er kommen noget til.⁶ Endvidere er en By, som vistnok hedder Fjante bleven bombet. Her er flere Bygninger bleven ramt.⁷ Der sker bestandigt noget ogsaa her. Jeg tog hjem i Maaneskin. Elsa laa vaagen. Hun havde faaet et Hekseskud og ømmede sig. Jeg læste. Klokken blev 2½ inden jeg lagde mig til at sove.

9. April 1942.

Vi slap for nogen Bombehilsen i Nat, men til Morgen slap jeg ikke for Mindelsen om Morgenen for 2 Aar siden. Det var den sørgeligste Dag i mit Liv. Jeg slipper aldrig for det Ar den har sat. Saa længe jeg lever, vil jeg uforsonligt bekæmpe den politiske Retning, som gjorde Dagen saa beskæmmende. Jeg har aabent bekendt Kulør, selv paa

Strosedel udbredt i dagene op til 9. april 1943 (dagbogen s. 26.786).

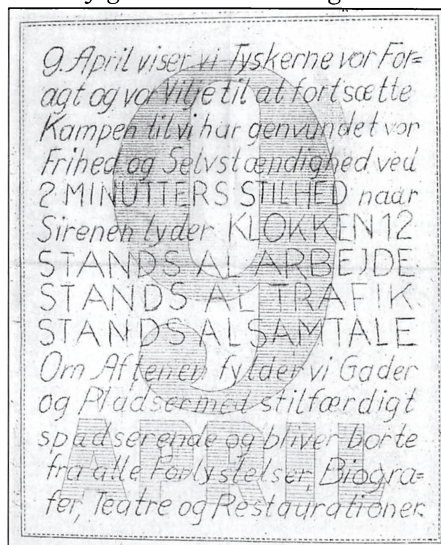
Politiken. Den Dag forvandlede mig til Agitator.⁸ For ivrigt var det min Fridag. Da jeg havde haft Nattevagt, kom jeg ikke saa tidligt op. Ved Sireneproven Kl. 12 stod jeg i vinduet for at se, om Propagandasedlerne om to Minutters Stilhed havde virket. Der standsede nogle Biler, men Chaufførerne gav det omhyggeligt Udseende af, at der var et og andet, der skulde rettes. Ellers var Gadelivet det almindelige. Spørgsmaalet er, hvorvidt Propagandasedlerne er naaet. Paa nogle Fabriker har de maaske nok øvet deres Indflydelse. Ved 13½ Tiden tog jeg hjemmefra. Det var fint Solskinsvejr. Jeg mødte [journalist] Ringsted paa "Stadil." Han er hjemme paa Ferie fra Berlin og fortalte forskelligt. Utvivlsomt vil Tyskland sætte alt ind paa i Foraaret at naa frem til Ægypten, som er det eneste Kornkammer, der findes. Krigens Uhygge virker stærkt i Tyskland. Men Korrespondenterne har det ikke saa værst. Der er lavet nogle Klubber for dem, hvor de kan faa alt at spise og

drikke. Saa at sige hver Aften er der arrangeret Foredrag, og man ser ikke med gunstige Øjne paa, at nogen udebliver. Arrangementet har sine gode Sider for Korrespondenterne, men paa den anden Side isolerer det dem ogsaa fra Befolkningen. Det virker som et Røgtæppe.⁹ Der synes stadig at leve et Haab i Tyskland om, at man kan komme til Forstaaelse med England og sammen med det slaa Rusland i Jorden. Det lyder fantastisk for os andre. Der er ingen Tegn til, at den indendørs Enhed er ved at slaa Revner. Dertil er ogsaa det hemmelige Politi for stærkt. Han bekræftede, at Himmler er bleven den store Mand. De andre Koryfæer træder i Skyggen, f. Eks. Göring, han gør forresten et overmaade træt Indtryk. Overalt i Berlin ses Uniformer. Partiorganisationerne er meget stærkt udbygget. Det fremhæves fra Tyskernes Side, at Korrespondenterne er meget frit stillet. De censureres heller ikke, men de ved Taksten, hvis de gaar udenfor de snævre Rammer. Vi sad og sludrede over en halv Flaske Portvin. Næst havde fortalt en Historie fra Nyborg. Her var en engelsk Generalkonsuls Hustru, Enkefru Birch død for nogen Tid siden. Hun skulde have været begravet den 6.-7. April, men Familien fik Begravelsen udsat til den 9. April. Da hun var kendt og anset over hele Byen, flagede man paa halv i Dag den 9. April, men det var altsaa for Generalkonsulinde Birch. Jeg var hjemme lidt i Kl. 18 og gik paa Fouragering sammen med Elsa. Vi købte lidt god Mad. Ritta læste Lektier. Hun skal første Gang i Skole i Morgen efter Faaresygen og skal op i en ny Klas-

se. Det optager hende meget. Dagen gik uden større Flid. Elsa læste *Niels Ebbesen*.¹⁰ "At det kan gaa," sagde hun. "Det gaar nok heller ikke," svarede jeg. Tusse gik og syslede med sine nye Skolebøger. Elsa og jeg gik først i Seng ved 23½ Tiden, jeg læste som sædvanlig.

9. April 1943.

I Dag er det den 9. April. I Dag for tre Aar siden vaagnede vi med de tyske Maskiner over Hovedet. Endnu i Dag har vi det tyske Jertramp i Gaderne. Jeg havde i øvrigt ikke megen Tid til at mindes den sørgelige Dag. Jeg skulde atter i Nævningeretten. Cyklen havde jeg ladet blive paa Bladet, jeg tog med Sporvognen til Østre Landsret. Det sædvanlige kolde Graavejr med lidt Blæst. Der var en Kø af Mennesker, som vilde ind og høre Mordsagen. [frk.] Gillette sad der, senere kom Graae. Jeg var træt fra de foregaaende

Løbeseddel udbredt af det illegale DKP april 1943 (dagbogen s. 39.861).

Dage. Jeg spiste med Laursen i Østre Landsrets Kantine. [sagfører] Heltberg var paa Koturnen¹¹, han havde ogsaa haft en god Dag med Prof. Helweg som Hovedvidne.¹² Nævningeretten lukkede i Dag Kl. 15. Sammen med Redaktøren for *Villabyernes Blad* spadserede jeg til Kg. Nytorv. Han ville gerne til England, naar Krigen altsaa var forbi. Og jeg kunde godt tænke mig at komme til Hellerup og faa Villabladet, i Stedet for at slave med Reportagen. Jeg tog med Sporvogn til Bladet. Nielsen var kommen fra Politigaarden, hvor han havde talt med Politiaadvokat Poulsen. Denne havde fortalt ham en Historie om en ung norsk Dame, der havde faaet Dansk Statsborgerret. Faderen var Skolelærer i Christianssand. I 1½ Aar havde han siddet i Koncentrationslejr, han var syg og nedbrudt. Hendes Broder havde været ansat paa et Statsgymnasium, hvor der var 27 Lærere, men kun en af dem havde været Quisling. Han havde været i Koncentrationslejr i Norland. Skønt 27 Aar var han kommen hjem hvidhaaret. Den gamle Fader var som sagt syg. Den norske Dame henvendte sig paa Konsulatet for Nordmænd i det tyske Gesandtskab. Hun vilde have Indrejse i Norge. Hun fik Besked om at komme igen. I Forgaars kom hun. Tyskeren sagde, at det lod sig ikke gøre, hun var uønsket i Norge. Hun vilde vide hvorfor. Saa blev Tyskeren rasende: ”Fordi De er dum.” Hun lænede sig frem over Skranken og sagde paa [sit] norske tænderskærende Maal: ”Tyskerne er endnu dummere, naar de tror de kan knægte Nordmændene.” Saa blev hun anholdt for Fornærmelse

Fem Sabotører bevæbnet med Revolvere overfalder Vagter og lægger Bomber

Sabotage-Forsøg i københavnske Virksomheder de sidste Dage

Skinnestykke bortsprængt ved Svanemøllens Station

Det ødelagte Værksted i Maskinfabrikken i Ryesgade.

DER har Torsdag Aften fundet en Række Sabotageforsøg Sted for gennem dette Transformatoranlæg. Den anrettede Skade er ubetydelig.

Artikel om en sabotage fra april 1943. Det havde tidligere været forbudt at skrive om sabotagen i den legale presse og blev det senere igen (dagbogen s. 39.968).

for, at det kommer i Pressen.” Dommeren, som havde ladet, som om han ikke hørte Deklamationen, sagde nu: ”Det maa De ikke gøre.” Statsadvokaten appellerede Dommen over Prydtz og vilde ikke have ham paa fri Fod. Men Arthur Andersen sagde: Han er kun idømt Hæfte. Han vil være at løslade. Ester ringede og vilde have nogle Oplysninger. Hun fortalte, at hendes Mand forleden var bleven idømt 6 Mdr. s Fængsel. Det var ham, der havde betjent en Sender.¹³ Nielsen fortalte, at der paa Raadhuspladsen Kl. 12 havde staaet hen ved 1000 Mennesker. Politiet havde drevet lidt med dem. Da Klokkeren slog og Sirenerne prøvede stod alle som ved et Trylleslag stille og blottede

DEN 9. APRIL

Den 9. April - Aarstallet behøves ikke. Enhver god dansk Mand og Kvinde gripes af Sorg og Græmmelse ved Tanken om den Dags Begivenheder for tre Aar siden. Vort lille fredelige Land, der ikke nærrede onde Hensigter mod nogen, blev uden Varsel og uden Hensyn til alle foreliggende Aftaler og Traktater brutalt overfaldet af de tyske Voldsmænd.

I Tiden, der siden da er forløbet, har disse Ufredens Folk kun haft eet eneste for Øje - at udnytte det danske Folk og dets Land til egen Fordel, men Luften omkring dem'er blevet koldere fra Dag til Dag. Den altovervejende Del af Befolkningen vil intet have med disse Bødler at gøre. Tyskerne kender Stemningen i det danske Folk, og naar de ingen Vegne kommer med deres hykleriske Venlighed, anvender de Vold og Brutalitet.

Tusinder af vore Landsmænd er bragt i Ulykke, fordi de ikke vilde adlyde det tyske "Herrenvolk". Det største Offer bragte de danske Soldater, der faldt den 9. April, fordi de gjorde deres Pligt mod Konge og Fædreland. Senere er Bølge efter Bølge af Arrestationer og Domfældelser af gode danske Patrioter gaaet over Landet. De danske Fængsler er overfyldte med Mennesker, hvis eneste Brøde er, at de har søgt at hjælpe deres Land i denne Nødværdigelsens Tid.

DE FRIE DANSKE beder det danske Folk mindes disse Patrioter den 9. April ved

Et Minuts Stilhed...

Naar Sirenerne lyder Kl. 12 Middag bør hele det danske Folk iagttage et Minuts Stilhed og tænke paa disse gode Danske, der ikke godvilligt vilde underkaste sig en Slavetilværelse.

DE FRIE DANSKE

Giv denne Løbeseddel videre!

Løbeseddel udbredt af det illegale blad De Frie Danske april 1943 (dagbogen s.39.861).

Hovederne i 2 Minutter. Lidt tøvende gjorde Betjentene Honnør, det var en farlig Sag for dem, men de kunde ikke andet. Man mindedes den 9. April. Henne paa Universitetet havde der været

Demonstrationer blandt Studenterne for Chievitz. Douglas fra Ekstrabladet forærede mig et Billede af Chievitz, da han blev modtaget paa Hospitalet.¹⁴ Lidt senere fik jeg at vide, at der var

Professor Ole Chievitz ved ankomsten til Finsensinstituttet 9. april 1943 (dagbogen s. 39.901).

lagt Plakater med Undtagelsestilstand rundt paa Stationerne. Der bliver vel en Række Bombeknald i Aften i Anledning af 9. April, og saa kommer maaske Undtagelsestilstanden. Da jeg var færdig med min Artikel fra Nævningeretten, tog jeg hjem. Jeg havde Dagens illegale Høst til min Bog.¹⁵ Jeg brugte Cyklen. Det var endnu halvlyst. Sammen med Elsa lavede jeg Krigsbog efter at jeg havde sagt Godnat til Tusse, som endnu var vaagen. Nu er Klokken ved at være 23, og jeg glæder mig til Sengen.

9. April 1944. (1. Paaskedag)

Elsa stadig syg. Stod tidligt op for at ordne Krigsbogen, Elsa insisterede dog paa at klippe Aviserne. Erindrede pludselig, at det var den 9. April ved i en af Aviserne at se Monumentet for de

Faldne, hvortil der var bragt Blomster. For [fire] Aar siden om Morgenen skete det. 9. April vil for bestandig være indgraveret i mit Hjerte. Tusse serverede Kaffe og var stadig flink. Henad Middagstid blev der Luftalarm, rigtig Flyvervarsel. Folk paa Gaden fik travlt. Bladenes Meddelelser om de Mennesker, der var bleven dræbt af Granatstumper, virkede. Elsa stod op og lavede Paaskebord. Det gjaldt om at have faaet noget at spise, hvis vi pludselig skulde i Kælderen. Det blev ikke til nogen Skydning, vi spiste i Ro. Lidt efter gik jeg sammen med Tusse for at trække frisk Luft, altsaa efter Afblønsningen. Solen skinnede, og det var dejligt Vejr. Fik den Idé at vilde ind paa Bladet og hente vores Radio-meddelelser. Tusse og jeg rendte fra den ene Sporvogn til den anden, alle

1944

I

15. April 1944.

Kamp og Problemer.

Dagmarhus!

Det illegale blad 1944 udsendte april 1944 et nr. med en forsideartikel om Dagmarbus med titlen "Dagmarbus!" og med foto af bygningen (dagbogen s. 54.113). Siden skulle Shellhuset konkurrere med Dagmarbus om at være den mest frygtede og hadede bygning.

var optagede, Folk hang udenfor paa Trinbrættet. Til sidst opgav Tusse, som skulde op til en Kammerat, og jeg tog alene [afsted]. [journalist Chr.] Stampen sad i ensom Majestæt. Der skal jo ingen Politik ud i Morgen. Tog en Detektivbog til Elsa. Købte noget blandet "Chokolade" i Politikens Hus. Hjem med Sporvogn. "Chokoladen" smagte som gammelt Brød, der var bleven æltet.

Arbejdede med Bog, K1. 14½ kom de to Hyl, der tilkendegiver Alarmltilstand. Der er en svær Uro i Luften i Dag. Snart efter kom den rigtige Luftalarm. Kiggede ned paa Gaden. Folk havde ikke nær saa travlt som i første Omgang. Fædre og Mødre med Børn travede langsomt afsted. Efterhaanden samlede der sig en Del Mennesker ovenfor Beskyttelsesrummene. Men de gik

først ned, da der kom en Betjent og gennede dem. Danskerne glemmer omgaaende al Fare. Efter en Timestids Forløb kiggede jeg ned igen. Folk var krøbet op af Beskyttelsesrummene. Solen skinnede for godt. Og der var for faa Betjente. Ikke en Lyd af en Flyvemaskine hørtes. Damer i lange Tylskjoler paa Vej til Selskab gik langt rundt overfor Beskyttelsesrummene. Der var ogsaa Konfirmandinder i lange Kjoler og Børn, der aabenbart skulde til Afdansningsbal, de havde lange Skotøjsæsker over Armen. Dagen blev ødelagt for en Masse Mennesker. Husvagter med røde Armbind med gule Kanter promenerede forbi rygende paa en Cigaret i stolt Forvisning om, at de havde i hvert Fald Lov til at gaa paa Gaden. De andre var parate til at spæne ned i Kælderen, naar der viste sig en Betjent. Betjent med Staalhjel, Slængkappe og lange Støvler kom sammen med en CB-Betjent med Skraahue og jagede Folk ned. Men umiddelbart efter kom Afbæsningen. Klokken var lidt over Kl. 16. Folk brasede frem fra Smuthullerne. Damer holdt op i deres lange Kjoler og løb til den holdende Sporvogn. En gigtvag Mand humpede med saa godt han kunde. Elsa kom og kiggede: ”Det var en Fidus for Fødehjemmet overfor.”¹⁶ Saa har der kunnet været Besøg saa meget længere.” Henved et Par Timer. Resten af Eftermiddagen og Aftenen gik med at læse. Tusse var en stor Del af Tiden oppe hos Kirsten. Næsh ringede og fortalte, at under den første Luftalarm i Dag var der sket en alvorlig Historie i en Landsby ved Skelskør. En amerikansk

Maskine var skudt ned og havde raseret en Gaard og stukket Ild i to andre. To af Maskinens Mandskab var bleven dræbt, Resten var flygtet. Af Beboerne var en Kvinde bleven lettere saaret, saa det var billigt. Under den anden Alarm havde der fundet en Luftkamp Sted over Rødby. Fjorten Maskiner var bleven skudt ned, hvor mange tyske eller hvor mange amerikanske vidste han ikke. Paa en Mark et eller andet Sted sydpaa havde en Maskine lettet sig for tre Bomber uden at der dog var sket noget.¹⁷ Endelig var en Lektor Ibsen i Skelskør, Lektor i Engelsk, i Dag bleven bortført fra sit Hjem i Slagelse af to tysktalende Personer, ført ud paa en Mark og skudt.¹⁸ Politiet havde spurgt ”Dagmarhus,” men der kendte man ikke det mindste til Affæren. Tusse kom hjem fra Veninden og lavede Te. Klokken er 22, saa nu tænker jeg paa at gaa i Seng og læse videre i *Verdenskrigen*.¹⁹ Ved Midnatstid kom der Flyvervarsel. Lidt efter Skydning, som efterhaanden blev voldsommere. Vi stod op og gik ud i Korridoren. Tusse var meget rolig. Ovenover hørte vi, at de ogsaa var i Korridoren. Men der var ogsaa en Del i Kælderen. Da Skydningen hørte op, gik vi i Seng med Tøjet paa. Afbæsningen kom vist ved 1½ Tiden. Vi klædte os af, og jeg læste videre. Skulde være færdig med Bogen. Men ved 2 Tiden hylede Sirenerne igen. Tusse sagde søvndrukent: ”Saa er er de nu der igen!” Elsa smaabandede i søvne. Vi blev liggende. Tiden gik. Der var ingen Skydning. Elsa og Tusse sov videre. Jeg holdt Vagt, d.v.s. jeg læste. Og jeg naaede lige at blive færdig med Bogen til Af-

blæsningen. Da var Klokkeren omkring 5. Jeg slukkede Lyset. Til Husvagten havde vi ikke hørt noget. Han blæste Beboerne en lang Vals. Det blev altsaa en bevæget 9. April med ikke mindre end 4 Luftalarmer fordelt over hele Døgnet.

9. April 1945.

Denne store Mærkedag blev fejret paa værdig Maade i straalende Foraarsvejr. I Solen var der lunt, og Løvspringet var nær. Stemningen var anderledes end for 5 Aar siden. Man var i hvert Fald vis paa en ting – hvilke Ulykker vi saa skulde igennem – at det var den sidste 9. April under Besættelsen. Ritta havde fri fra Skole. Det kunde komme til Demonstrationer. Skolen turde ikke tage Ansvar. Ordrede Krigsbogen og gik tidligt hjemmefra. Skulde møde [kriminalassistent] Holton paa ”Stadil.” Regnede med en halv Times Tur derind paa Grund af ”Gaagænger”turen over Knippelsbro. Mange Mennesker paa Gaden. Vi fik en god lille Frokost og var saa godt som færdige, da Sirenerne prøvehylede Kl. 12. Serveringen standse. Alle stod ranke som Lys med Undtagelse af en ældre Dame, som lidt sent naaede med op. Ude paa Gaden stod Folk ret med Hattene i Haanden. Saadan stod vi alle i 2 Minutter. Det var en smuk Højtidelighed. Og saadan stod man Landet over. For Tyskerne har det naturligvis været irriterende. Sidste Aar demonstreredes saa at sige efter Aftale. Tyskerne anerkendte, at vi havde nogle Døde at mindes. Men i Aar demonstreredes der saa at sige efter Ordre af det mystiske Frihedsraad.²⁰ Lidt efter hørtes der Skydning paa

Gaden, og vi saa Folk i løb. Senere fik vi at vide, at Hipoerne havde provokeret. To Mennesker var bleven saaret. Men se nærmere om Optrinnet paa Raadhuspladsen andet Sted.²¹ Naa, Holton og jeg snakkede videre. Han havde truffet [kriminalassistent Ove] Knudsen i Ministeriet. Han var høj i Hatten som sædvanlig, og mente aabenbart, at han atter skulde spille en Rolle, idet han var bleven modtaget af de Radikale. Men han – og de – vil naar Krigen er forbi, faa noget andet at vide. Vi talte om H.C. [Andersen]. Holton sagde, at den der havde spillet den største rolle for Opdagelsespolitiet i den ulykkelige Situation var Vicepolititiinspektør Laursen. Det var ham, der havde Overblikket, mens H.C. var en – Gøngenhøvding. Forøvrigt var det Holton ret uforstaaeligt, at Tyskerne var ude efter Ordenspolitiet, men næsten syntes at holde Haanden over Opdagelsespolitiet, men det var maaske dels fordi man mere af Ordenspolitiet kunde vente væbnet Modstand, og dels ogsaa fordi Gestapo mere havde Brug for Goodwill hos Opdagelsespolitiet end hos Ordenspolitiet. Under alle Omstændigheder var Gestapo bleven meget imødekømt. Holton havde talt med Jølm, der havde mange humoristiske Ting at fortælle fra Fangelejren, de uhyggelige Sider har vi faaet saa meget af.²² Jølm havde bl.a. fortalt, at man kunde avancere op til at komme paa et Bordel, hvor Betalingen var en Mark, og hvor Pigerne var hentet ud af Tugthusene. Men forinden maattet man lade sig underkaste et Lægetilsyn. Forøvrigt var det ikke lykkedes Tyskerne

Rådhuspladsen i København 9. april 1945 klokken 12 middag (dagbgen ved s. 69.102). Ingen bevægede sig i to minutter bortset fra en bil med HIPO-folk, der søgte at forstyrre demonstrationen.

at underkue Danskerne. De havde lavet en Sang, som netop handlede om, at de ikke lod sig kue. Der var komponeret en Melodi, men Sangen blev hurtigt forbudt, saa nøjedes man med at fløjte Melodien. Betjentene havde maattet kaste deres Uniform og var bleven iført gammelt Kluns, som sikkert var taget fra Jøder, der var bleven skudt eller gasset. Der var ikke bleven taget Hensyn til store eller smaa. Det havde lignet det værste Karneval. Og de havde grinet tykt ad hverandre. Klokken godt 13 var jeg ovre paa Bladet. Ringede rundt. Der havde været Sabotage paa Linjen mellem Hellerup og Charlottenlund. Se andet Sted.²³ Paa Bladet var man meget optaget af, hvad man fra Vinduerne havde set af Demonstrationer. En Frk. Ruth Petersen var bleven skudt i Westend 20 paa 1. Sal. Ramt i Mave og Bryst. Man mente, at det var en Stickerske.²⁴ – Paa Bladet havde Direktør Rode talt i Højtaleren lige før Kl. 12. Han havde sagt, at alt Arbejde skulde hvile i 2 Minutter, og vi skulde alle rejse os og mindes 9. April. Satans, saa nationale, vi er bleven paa det gamle radikale Grinebider-Organ. – Heltberg kom ind og fortalte mig, at [redaktør] Hasager havde haft fat i ham for at faa ham til at skrive sine Fængselsindringer i Bladet.²⁵ Det gælder om at vise, at ogsaa Politiken har gjort en Indsats i Frihedskampen. Ak ja, det Sindelag og de snavsede Beregninger! Lille Næsh fortalte en Historie. En Grosserer skulde med Djævlens Vold og Magt til Roskilde, men han skulde ogsaa til en Konfirmationsfest i København samme

Dag. Tog gik der ikke og Vognmanden paa den Bil han vilde have til at køre for sig, kunde ikke faa Tilladelse af Tyskerne til at køre udover de to Kilometer. Grosserereren ringede alle vide Vegne paa Politigaarden. Endelig var der en Dame, som sagde, at Robert Olsen, Vognmanden paa *Berlingske Tidende*, havde Tilladelse. Grosserereren ringede til Rob. Olsen. Han var først ikke meget villig, han var rentud mistroisk, men da han hørte at Tipset stammede fra Politigaarden, mente han aabenbart at Grosserereren hørte til paa den Side. Rob. Olsen forlangte 100 Kr. Grosserereren betakkede sig for at køre i hans Vogn, ikke for Pengenes Skyld, men fordi der var Skæg ved Rob. Olsen. Denne har i den senere Tid gjort alt for at overbevise Bladets Folk om, at han hører til paa den rigtige Side. Det er jo saa en lidt kedelig Afsløring det med Politigaarden. – Fik at vide, at der Kl. 14 var skudt en Mand paa Roskildevej ud for Zoologisk Have. Han var død og blev bragt til Feltlazarettet. Der havde været en Del Skyderi. Navnet var ukendt.²⁶ – Jeg fik paa Grund af Reportage ikke Tid til at gaa hjem men tog lidt Middag fra Køkkenet. – Talte med *Social-Demokraten*. Bak-Sørensen fortalte mig, at hele Switzers Flaade, 21 Enheder, Natten i Gaar var taget til Sverige medtagende Bestyrelsen.²⁷ Det skulde dog ikke være sket for at redde Bestyrelsen med Familie fra Invasionens Rædsler, men for at redde Flaaden, der er uundværlig for Norden. Den kan vel ogsaa tages i Brug, naar det danske Regiment skal over Sundet.²⁸ Paa Børsen var Flugten bleven markeret med en Stigning paa

adskillige Points. Baadene havde været fordelt over Sjællandske Havne og var kommen afsted ved at indbilde Tyskerne, at de skulde ud i Sundet og slæbe tyske Skibe. Tog hjem til sædvanlig Tid. Foran Christiansborg, hvor man steg af Sporvognen, saa jeg mod den mørknende Aftenhimmel Træer som stod rede til at springe ud. Baade Elsa og Tusse var oppe. Elsa fortalte, at hun havde truffet Fru Petersen overfor. Fru Petersens Dreng var forleden løbet mod en Sporvogn og havde faaet en Flænge og Hjernerystelse. Paa Sundby Hospital var der ingen af de rigtige Læger til at tage sig af ham eller Patienterne, de var løbet deres Vej for Hipo. En gl. Ryste-

Peter af en Læge havde forbundet ham og sendt han hjem. Endvidere, Fru Petersens Svoger var forsvundet under en Tur op ad Kysten. Hendes Mand havde besøgt Hundrede tyske Kontorer, før han havde faaet at vide, at hans Broder sad i Vestre Fængsel. Petersen kunde ikke faa at vide, hvad han var sigtet for. Det eneste han kunde tænke sig var, at Broderen havde fotograferet et og andet, saa at Tyskerne mistænkte ham. I Virkeligheden var han kun Fotograf-Idiot. Men nu sad han der altsaa i Saksen. Det er et usikkert Liv, man lever i Danmark. Elsa og jeg lavede Krigsbogen. Blev færdig Kl. 23 1/2. Paa Gaden hørtes der hvert Øjeblik Skydning.

Noter

- 1 I dagbogen er indsat adskillige illegale blade med artikler om 9. april 1944.
- 2 Tyske tropper var trængt til Ægæerhavet og besatte bl.a. Saloniki.
- 3 Bjerring var i foråret 1941 i tjenstligt samarbejde med Gestapo angående en kommunistisk sabotage i Frederikshavn mod spanske skibe i 1938, hvilket Bergstrøm vidste.
- 4 Under Rommels hastige fremrykning i Nordafrika blev der taget et stort antal engelske fanger.
- 5 Personen Skrillinge optræder kun denne ene gang. Muligvis er navnet stavet forkert.
- 6 Der faldt syv bomber på baneterrænet ved Ulfborg, hvorved en jernbanevogn brændte og 24 ejendomme fik mindre skader (*Luftværnsmæssige begivenheder*, 1950, s. 26).
- 7 Der faldt syv bomber i Sdr. Nissum sogn og otte bomber ved Ringkøbing, hvorved adskillige ejendomme blev beskadiget (*Luftværnsmæssige begivenheder*, 1950, s. 26).
- 8 Bergstrøms hukommelse er ikke ganske præcis. Der gik frem til begyndelsen af

august 1940, før han blev "agitator" i sin egen betydning.

- 9 De udenlandske journalister i Berlin blev opvartet af Det Tyske Propagandaministerium. De skandinaviske journalister dannede deres egen kreds, idet dog nazisterne iblandt dem, herunder *Fædrelandets* korrespondent, blev holdt udenfor. De fleste af de skandinaviske journalister og adskillige andre skrev siden erindringer om opholdet. Den skandinaviske journalistkreds i Berlin venter på at få skrevet sin historie.
- 10 Kaj Munk: *Niels Ebbesen. Skuespil i 5 Akter*. 1942.
- 11 Det vil sige, at Heltberg var højtravende og opstlytet i sin udtryksform.
- 12 Professor Hjalmar Helweg var vidne i sagen om Drogdengademordet. Den særlige klageret havde 25. februar 1943 afsagt en kendelse, som senere takket være sagfører Heltberg fra *Politiken* førte til genoptagelse af denne mordsag, hvori Anders Chr. Nielsen i 1940 var idømt 12 års fængsel for

drab på sin kæreste Gerda Skov. Nielsen blev ved den nye sag i Østre Landsret frifundet (*Ugeskrift for Retsvæsen* 1943, s. 990-992, *Politiken* 10. april 1943).

- 13 Det var seks år og ikke seks måneders fængsel, som Olsen fik.
- 14 Indsat i dagbogen s. 39.901.
- 15 Den illegale høst er i dagbogen s. 31.902f.
- 16 Familien Bergstrøm boede Amagerbrogade 20, og på den anden side af gaden var der en fødeklinik.
- 17 Der blev nedskudt 14 maskiner, som nævnt, og det gik ud over bl.a. landsbyen Venslev nær Skælskør (*Luftværnsmæssige begivenheder*, 1950, s. 167f.).
- 18 Lektor Jens Ibsen blev clearingmyrdet af 3-4 schalburgfolk som gæld for likvidering af et nazistisk ægtepar.
- 19 Gudmund Schnitler: *Verdenskrigen*, 1924.
- 20 Frihedsrådet havde opfordret til to minutters stilhed den 9. april over hele landet. Al gående og kørende trafik skulle ophøre. Den originale opfordring er indsat i dagbogen s. 68.922 (Jfr. *Information* 3. og 7. april 1945, *Land og Folk*, særnummer 5. april 1945).
- 21 Dagbogen s. 69.017 er en detaljeret beretning. Umiddelbart efter mindehøjtideligheden for 9. april indledte Hipofolk på Rådhuspladsen en skydning, så folk måtte springe for livet. Flere blev såret, en dødeligt (Jfr. *Information* 10. april, *Daglige Beretninger*, 1946, s. 796-799).
- 22 Jølm var blandt de politifolk, der var fragtet fra Buchenwald til Frøslev og derefter videre hjem.
- 23 BOPA saboterede to sporskifter på Hellerup Station (Esben Kjeldbæk: *Sabotageorganisationen BOPA 1942-1945*, 1997, s. 482).
- 24 Gørtlerske Ruth Petersen, Westend 20, 4. sal, blev likvideret kl. 11.30 og ført til Kommunehospitalet (Telegramavisen i dagbogen s. 69.017, *Daglige Beretninger*, 1946, s. 799).
- 25 Heltbergs håndskrevne dagbog 1944 fra fængselsopholdet er i Håndskriftafdelingen på Det Kongelige Bibliotek.
- 26 Jfr. *Daglige Beretninger*, s. 799.
- 27 Folk fra BOPA opbragte skibet S/S Røsnaes, der sattes på grund ved Hven, hvorefter syv bjergningsfartøjer og en lægter, der kom til assistance, kunne sejles til Sverige. Yderligere et stort antal bjergnings- og bugserbåde fra flere rederier benyttede situationen til at sejle til Sverige (*Daglige Beretninger*, 1946, s. 797, 801, Kjeldbæk 1997, s. 482).
- 28 Med det danske regiment menes Den Danske Brigade.

Balletdansernes fotograf

Det Kongelige Biblioteks udstilling

”John R. Johnsen – Dansen i Spejlet”

af direktør Erland Kolding Nielsen

Introduktion

I maj 2012 åbnede Det Kongelige Bibliotek inden for kun to uger to store udstillinger, der hentede deres temaer og genstande fra Danmarks kulturarv i Det Kongelige Biblioteks enestående samlinger. Den sidste af disse repræsenterede det samtidskulturelle felt, nemlig fotografier af en endnu levende kunstner, *balletfotografen John R. Johnsen*, erhvervet for ti år siden.

Det Kongelige Bibliotek rummer som Danmarks Nationalbibliotek i sin Kort- og Billedafdeling også landets største samlinger af fotografier siden dette revolutionerende mediums opfindelse i 1839. Samlingerne omfatter så godt som alle typer og genrer gennem de efterfølgende næsten 175 år. Udstillingen, der åbnede d. 21. maj, er imidlertid den første i flere år, der *alene* bygger på bibliotekets egne samlinger, og den er også en længe planlagt præsentation af en meget betydelig erhvervelse fra det foregående årti.

Samlingen

Med økonomisk støtte fra *Augustinus Fonden, Nationalbankens Jubilæumsfond af 1968* og *Carlsbergs Mindelegat for Brygger I. C. Jacobsen* erhvervede Det Kongelige Bib-

liotek i 2002 fra John R. Johnsen selv en omfattende samling bestående af mere end 250.000 sort/hvide negativer, positiver og farvedias. Samlingen er en af de væsentligste balletfotografisamlinger skabt i Danmark nogensinde. Den dækker Bournonville-repertoiret hos *Den Kongelige Ballet*, Maurice Béjarts tidlige år med hans *Le Ballet du XXe Siècle* i Bruxelles, en lang række optagelser af George Balanchine og *New York City Ballet*, *Martha Graham Dance Company*, *Alvin Ailey's American Dance Theater* samt de store russiske klassikere som *Svanesoen* og *Nøddeknækkeren* til Flemming Flindt og hans Ionesco-repertoire.

Tre ildsjæle, tidligere balletanmelder ved *Berlingske Tidende* og docent i Dansens Æstetik og Historie ved Københavns Universitet, dr. phil. Erik Aschengreen, balletanmelder ved dagbladet *Information*, cand. mag. Anne Middelboe Christensen, samt tidl. afdelingsbibliotekar og balletconnaissanceur Kirsten Sørensen har efterfølgende brugt en betydelig del af deres (fri)tid igennem fem år på at ordne og registrere samlingen, der sandt at sige i sin tid ikke blev modtaget i nogen synderlig brugbar orden. Negativerne er blevet sorteret og registreret, medvirkende kunstnere identificeret og en registrant med metadata udarbejdet. Der er blevet udviklet en webskabelon til digital udgivelse af dele af samlingen, der er blevet digitaliseret 250 billeder i høj kvalitet til brug som trykforlæg og 1000 billeder til publicering på Det Kongelige Biblioteks webside www.kb.dk. (> Se under Billedsamlingen > Billeder). De 1000 digitaliserede fotografier er

særskilt registreret i bibliotekets onlinekatalog REX og dermed søgbar i katalogsammenhæng og via Google. Udvalgte eksempler er optaget i Det Nationale Fotomuseums særlige museumssamling og vil indgå i *Kunstindex Danmark*.

Fotografen

John R. Johnsen, der er født i 1945, var en af de første, der forsøgte og i høj grad lykkedes at indfange ballet fotografisk. Han var oprindeligt autodidakt. Både i kulissen og i prøvesalen var idealet for Johnsen som noget nyt at overføre bevægelsen til fotografiet – med muskler, sved og knitrende blikke.

I 25 år, fra 1970 til 1995, fotograferede Johnsen *Den Kgl. Ballets* forestillinger. Hvor Balletten tidligere havde yndet opstillingsbilleder og perfektionsbilleder fra fotoprøver, insisterede Johnsen på at tage billeder både under prøver og under forestillinger. Det gav helt anderledes levende billeder – fulde af bevægelse og dynamik. Men det gav også modspil til den herskende nydelighedsæstetik – og ikke mindst en helt ny skildring af Bournonvilles balletter. Samtidig fulgte han tidens væsentlige internationale dansekompanier – fra *New York City Ballet* til *Maurice Béjarts* og *Alvin Aileys* kompanier. Johnsen-æstetikken dyrker kontrasten og det grafiske. Fotografierne er sort/hvide, de er grovkornede, og de leger ret brutalt med lys og skygge. For det er sanseligheden i danserens udtryk, der har resulteret i den reportageæstetik, som har skabt hans internationale position.

Det Kongelige Bibliotek markerer

således erhvervelsen og afslutningen på dette enorme ordnings- og registreringsarbejde, der i vid udstrækning har været et con amore-projekt på volontørbasis, på tre måder: 1. En *udstilling*, der er årets hovedudstilling i Det Nationale Fotomuseum i Diamanten, 2. En *stor bog* i to paralleludgaver på hhv. dansk og engelsk, som er rettet imod et bredere dansk og internationalt publikum, og som erstatter en egentlig katalog, idet vi erfaringsmæssigt foretrækker en særlig, af udstillingen formelt uafhængig og dermed selvstændig bog, der også har interesse efter udstillingen er nedtaget, og 3. *Digital tilgængeliggørelse* af samlingen på www.kb.dk og i REX.

Det kan imidlertid i dagens bevilningssituation ikke realiseres uden ekstern støtte. Udstillingen såvel som udgivelsen af værket *Dansen i Spejlet* i både en dansk og engelsk version på G.E.C. Gads Forlag i grafikerer Grethe Hvams stilrene layout er alene muliggjort gennem støtte fra *Handelsgartner Harry Opstrups Fond* og ikke mindst en meget betydelig bevilling fra *Augustinus Fonden*. Udsalgsprisen er så lav som 349,- kr.

Men hverken ordning, registrant, bog eller udstilling ville imidlertid have været mulig uden balletfirkloverets mangeårige *Pas de Quatre* i samlingens uoverskuelige billedverden udført med en entusiasme, som fremtidige brugere af det rige billedmateriale forhåbentlig vil vide at værdsætte. Det er en enestående ordnings- og formidlingspræstation ved siden af dets mange andre gøremål.

Det Kongelige Bibliotek er dem stor tak skyldig.

Dansen i spejlet

John R. Johnsens dansefotos

*D*et Kongelige Bibliotek præsenterer denne sommer sin samling af John R. Johnsens dansefotos fra perioden 1970-1995 – både i en bog og en udstilling. Begge dele er baseret på den database, som Erik Aschengreen, Anne Middelboe Christensen og Kirsten Sørensen har udarbejdet ved Kort- og Billedafdelingen siden 2007.

Billederne er sort-hvide fotos af både balletdansere og moderne dansere. Størst er samlingen af billeder fra Den Kongelige Ballet og dens Bournonville-tradition. Men internationale kompagnier som New York City Ballet, Alvin Ailey American Dance Theater og Maurice Béjarts Le Ballet du XXe siècle vises også i intense glimt indfanget af John R. Johnsens kamera.

Romeo og Julie. Tommy Frisboi (Tybalt) og Ib Andersen (Romeo). Koreografi: John Neumeier. Den Kongelige Ballet, 1974. Foto: John R. Johnsen©

Uddrag fra bogen *Dansen i spejlet*. John R. Johnsens balletfotos – af Anne Middelboe Christensen:

Gourmetfotografen

Johnsen bærer kniv. Selvfølgelig bærer han også kamera – han er jo fotograf. Men i en jakkelomme, hvor der ikke ligger en rulle film, ligger der altid en kniv. Sådant en lille foldekniv, som altid er parat, hvis den madglade fotograf skulle løbe ind i et stykke fransk ost eller lidt tørret rensdyrkød. Sådant er John R. Johnsen i det hele taget: Han foretrækker at skære skarpt. Og han foretrækker at skære selv.

I sine fotografier har han snittet sine danseoplevelser op i splitsekunder. Han har skåret kroppene over, så deres

følelsesudtryk blev stærkest – og hakket scenelyset ned, så mørket blev så dragende som muligt. Bagefter har han beskåret sine fotografier, så danserne på billederne kaster deres kroppe ind i rummet med så stor kontrast som muligt. Muskeløse og smidige kroppe – og ganske ofte svedige. For Johnsens kamera har det bedst med at være så tæt på, at linsen kan fange dansernes sveddråber, når de pibler frem.

Johnsen er en årgang 1945. Han griber gladeligt ud efter sin mobiltelefon og sin nye computer. Men derudover sætter han en stor ære i ikke at følge med tiden. Han insisterer i hvert fald fortsat på at klikke på sit gamle, trofaste Leica-kamera. Digitale kameraer bliver han aldrig venner med; de er forskudte

Romeo og Julie. Mette-Ida Kirk og Ib Andersen. Koreografi: John Neumeier. Den Kongelige Ballet, 1974. Foto: John R. Johnsen©

Etudes. *Silja Schandorff* og *Johan Kobborg*. Koreografi: *Harald Lander*. Den Kongelige Ballet, 1995. Foto: *John R. Johnsen* ©

i forhold til hans knipsemusikalitet. Og for logiske.

Selv kalder Johnsen sig 'billedmager', når man spørger til hans profession – eller 'celluloid-registrator'. Han er selv-lært, og han er æstet. Han er gourmet, både når det gælder dansen og jazzen. Han vil helst kun dvæle ved det sublime. Og han er aldrig et sekund i tvivl om, hvad der er den store præstation, og hvad der er den ordinære. Johnsen stoler på sine øjne og sine ører – og reagerer prompte på det originale. Alligevel bruger han aldrig ordet 'kunstner'. Men det er han altså. Med stort og sårbart K.

Måske er det derfor, at han nu definitivt har lagt kameraet fra sig. Allerede i 1995 var det slut med at fotografere

dans. Så ville han ikke mere. Siden 1967 havde han ellers fotograferet al den dans, han kunne komme i nærheden af – klassisk ballet, moderne dans, danse-teater, black dance, butoh-dans. Men så var epoken ovre. Han ville ikke gentage sig selv og lukkede mørkekammeret ned.

I 2003 solgte han hele sin dansefoto-samling til Det Kongelige Bibliotek. Ca. 200.000 negativer og omkring 20.000 positiver/papirbilleder, der i perioden 2007-2012 er blevet registreret i en database. Nogle hundrede billeder har fundet gennem nåleøjet og er kommet med i denne bog – selvfølgelig ikke uden knivsgæskamp med fotografen. Yndlingsbilleder er svære at lægge i kasser.

Sylfiden. *Rose Gad (Sylfiden)* og *Nikolaj Hübbe (James)*.
Koreografi: *August Bournonville*. *Den Kongelige Ballet*,
1992. Foto: *John R. Johnsen*©

Uddrag fra bogen *Dansen i spejlet*. John R. Johnsens balletfotos – af Erik Aschengreen:

Alvin Ailey American Dance Theater

Alvin Ailey (1931-89) og hans dansere var den store succes i 1980'erne, da Niels-Jørgen Kaiser bragte en række internationale dansekompanier til Tivoli, og successen er fortsat helt frem til i dag.

Aileys dansere har rejst overalt i verden og fungeret som kulturambassadører for USA. Deres dans har rødder i

sort, musikalsk tradition, og deres afro-amerikanske bevægelsesstil er flimrende og broget med elementer hentet mange steder fra. Ailey kombinerer det atletiske, han lærte af den amerikanske modern dance, med jazzdansens sensuelle smidighed og pulsen fra de afro-caribiske rytmer. Hans dans er engageret og skildrer de sortes kamp for en mere retfærdig verden, men bag hans store popularitet hos alverdens folkeslag fra Europa til Asien ligger en dybere forklaring.

Messe pour le temps futur. *Shonach Mirk* og *Ronald Perry*. *Koreografi: Maurice Béjart. Ballet du XXe siècle, 1983. Foto: John R. Johnsen©*

Cry. Donna Wood. Koreografi: Alvin Ailey. Alvin Ailey American Dance Theater, 1981. Foto: John R. Johnson©

Når Ailey-danserne går på scenen i hans hovedværk *Revelations* (1960), konfronteres vi som tilskuere med

dansens inderste væsen. Dens rytmer, dens glæde, dens livskraft. Vi oplever, at blodet ruller raskere i årerne, og at det er

helt umuligt at sidde stille.

Alvin Ailey øser af dansens urkilder og forplanter en bevægelsesglæde til os i det mørke tilskuerrum. Ailey viser os en sammenhæng mellem krop og ånd, et orgie af dans i livsglad udfoldelse, der har sin baggrund og styrke i en sikker og positiv kristentro. Hos Alvin Ailey går sind, sjæl og sanser i ét. Og det hele er klædt i pragtfulde farver.

Ailey var født i Texas og oplevede som ung fattigdom, depression og det at være udelukket fra mange ting på grund af sin sorte hudfarve. Den sorte baggrund i opvæksten farvede mange af hans værker. Mest betagende måske den store kvindesolo *Cry* (1971), skabt til Judith Jamison, men i Tivoli danset af den smukke, temperamentsfulde Donna Wood.

I *Cry* gennemlever kvinden en række stemninger, som er facetter af en sort kvindes liv: sorg, nedværdigelse, angst, ømhed, fortvivlelse og stolthed for til slut at kaste sig ud i en forrygende udladning af glæde og kraft. *Cry* er en typisk Ailey-komposition, hvor livskraften er stærkere end alt, og hvor dansen

bliver det naturlige, ligefremme udtryk for denne positive livstro. John R. Johnsens mageløse billeder af Donna Wood fik ikon-status, brugt på forsiden af John R. Johnsen-bogen *Ballet i Tivoli* (1983) og som plakat i Tivoli.

Der er masser af humor i Aileys danseunivers. For eksempel i *Night Creature* (1975) til Duke Ellington-musik, hvor man kan studere vandmærket i Aileys stil: de bølgende slangelinjer, hvor hele kroppen glider i ét, energien, pulsen og den stærke overkrop, som vugger i bækkenpartiet, der sidder på kuglelejer hos disse dansere.

Alvin Aileys dansere sender et trinfyrværkeri ud over rampen. Så tindrende som Tivolis egne sole og stjerner mod nathimlen. En jazzelskende fotograf som John R. Johnsen var helt naturligt på bølgelængde med Alvin Ailey American Dance Theater.

Dansen i spejlet. John R. Johnsens dansefotos.
Gads Forlag i samarbejde med Det Kongelige Bibliotek. 2012. 240 sider. Ill.
ISBN 978-87-12-04687-5. Kr. 349,-

Den komplekse guldalder – kort fortalt

*af Lasse Horne Kjældgaard, ph.d., direktør for
Det Danske Sprog- og Litteraturselskab*

"I foråret 2012 arrangerede Folkeuniversitetet en række såkaldte "Stjernerunder" i samarbejde med Det Kongelige Bibliotek og Københavns Universitet. Et af arrangementerne fandt sted i Universitetsbiblioteket i Fiolstræde i anledning af bygningens 150 års jubilæum^o året før. I den anledning gav litteraturhistorikeren, ph.d. Lasse Horne Kjældgaard, der d. 1. oktober 2011 efterfulgte professor Jørn Lund som direktør for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, et signalment af den periode, der efterfølgende er blevet kaldt "guldalderen".

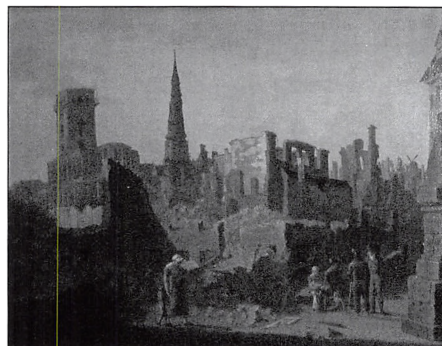
Det går ikke godt. Statskassen er tom. Ja, den er ikke bare tom, men der er et stort hul i den. Der er panik på finansmarkedet. Inflationen hærger. Der har været krig i årevis. Den danske stat har brugt alt for mange penge på militæret – og har fået alt for få penge ind på grund af svigtende handelsindtægter.

Sådan ligger landet – ved indledningen til guldalderen. Guldalderen begynder med bundløs gæld og nederlag og ydmygelse. Den begynder med Englandskrigene, hvortil hører det første bombardement af en civilbefolkning i nyere militærhistorie, nemlig med ter-

rorbombningen af København i september 1807. Den begynder med statsbankerotten i 1813 og med afståelsen af Norge i 1814. I dag, hvor man ikke ser med milde øjne på imperialismen – altså på at man besætter og bestemmer over andre lande og folkeslag – må afgivelsen af Norge tage sig ud som et fremskridt. Men sådan oplevede man det bestemt ikke, da det skete.

I årene 1819 til 1821 rejste digteren og filosofen Poul Martin Møller som skibspræst i Østen. I Manila hørte han konstant klerke og kræmmere gå rundt og sige: "Danmark er et lidet, fattigt Land". Og det var det jo – efter fallitten i 1813 og tabet af Norge i 1814. Men Møller var glad for Danmark, og han var ked af kendsgerningerne. Derfor provokerer det ham til at svare igen i digtet "Glæde over Danmark", der bruger råbet som omkvæd og fjerner kommaet til sidst, så han afslutningsvis i digtet kan takke Gud for at tilhøre et "lidet fattigt Land".¹ Uden komma, det vil sige: et rigt land.

Poul Martin Møller er en af dem, der har æren for, at vi kan se tilbage på

Gråbrodre Torv i København efter bombardementet 1807. Malet af J.P. Møller i 1808 efter samtidig tegning.

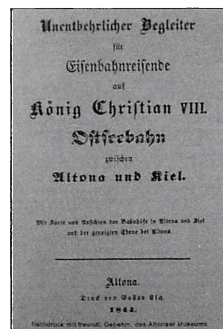
guldalderen som en guldalder. For der var bestemt intet gyldent ved den til at begynde med. Guldalderen blev til en guldalder, ikke først og fremmest på grund af store politiske, militære eller økonomiske bedrifter. Men snarere på grund af de store mængder af fremragende og usædvanlig levedygtig kunst inden for alle arter – litteratur, musik, billedkunst – der blev frembragt samt de store og slidstærke tanker inden for filosofi og forskning, der blev tænkt og fældet ned og sat i omløb i 1800-tallets første halvdel.

Selve ordet ”guldalder” er ladet med den følelse, som vi i nyere tid er begyndt at kalde for nostalgi, det vil sige idealisering af eller ligefrem længsel efter en svunden tid. Guldalderforestillingen kommer fra græsk historieskrivning, hvor bl.a. Hesiod bruger ordet om den ældste og lykkeligste tid, der efterfølges af henholdsvis kobber- og jernalder. De mindre ædle metaller betegner mindre lykkelige perioder. Ordet ”guldalder” har man siden hen brugt som en kvalitetsbetegnelse inden for mange nationale traditioner og som etikette for mange historiske epoker. I almindelig dansk historieskrivning taler man for eksempel også om velfærdsstatens guldalder, fra 1950 til 1980. Men guldalderen i bestemt form er – plejer man at sige – lig med første halvdel af 1800-tallet.

Nu er det jo ikke ualmindeligt, at man først finder på navne til historiske perioder, efter de er forbi. Faktisk får epoker som regel deres navn af eftertiden. Barokkens digtere kunne ikke vide, at de var barokpoeter; og de tidligste modernister begreb ikke, at de

var modernister. Sådan cirka er det også med betegnelsen ”guldalderen”. Guldalderkunstnerne gik ikke rundt og kaldte sig selv sådan – ikke fordi de ikke var glade for sig selv, men fordi de ikke kunne vide, at det var det, de var, altså guldalderkunstnere. Inden for litteraturen blev guldalderbetegnelsen etableret af litteraturhistorikerne Valdemar Vedel og Vilhelm Andersen i slutningen af 1800-tallet, mens den inden for kunsthistorien først fangede an fra 1960’erne og frem. ”Sådan cirka”, skriver jeg, for det er en sandhed med modifikationer. Ordet ”guldalder” optrådte også i guldalderen. I en anmeldelse i 1843 skrev Johan Ludvig Heiberg for eksempel: ”Vi leve ikke mere i Guldalderen, men, som bekendt, i Jernalderen, og, mere bestemt udtrykt, i Jernbane-Alderen”.² Året efter åbnede nemlig Danmarks første jernbanestrækning, Altona-Kiel-banen. Også den side af moderniteten, massetransporten, var ved at blive lagt på skinner.

Bogen, som Heiberg anmeldte, var ikke et hvilken-som-helst værk, selv om han skrev om den med ironisk ophøjethed eller – om man vil – nedladdenhed. Det var tobindsværket *Enten-Eller*, udgivet af pseudonymet Victor Eremita, som var en litterær maske for Søren Kierkegaard. Søren Kierkegaard satte med sine skrifter gang i en isme, som har bredt sig ikke bare i filosofien, men også

Tre danske verdensberømtheder i guldalderen: H.C. Andersen, H.C. Ørsted og Bertel Thorvaldsen.

i populærkulturen i efterkrigstiden, nemlig eksistentialismen. Det er et oplagt eksempel på det efterliv, som guldalderens lokale litterære begivenheder har fået – ikke bare i Danmark, men *worldwide*. Det gælder i indlysende grad også H.C. Andersen, som Søren Kierkegaard indledte sin forfatterkarriere med at mobbe – med omfattende litterære konsekvenser.

Kierkegaards første bog er også den første bog om H.C. Andersens forfatterskab, nemlig *Af en endnu Levendes Papirer* fra 1838. Undertitlen på den er *Om Andersen som Romandigter, med stadigt Hensyn til hans sidste Værk, 'Kun en Spillemand'*, og dens filosofisk underbyggede budskab er, at Andersen er en dårlig romandigter. Kritikken tog Andersen til sig i den forstand, at han de næste ti år ikke skrev en eneste roman, til trods for at det var den genre, som han var brudt igennem med. Til gengæld kastede han sig over kortprosaen og skrev de godt halvanden hundrede eventyr og fortællinger, som han i dag huskes for. Hvilket altså blandt andet kan

tilskrives et skub – kærligt eller ukærligt – fra Søren Kierkegaard.

H.C. Andersen og Søren Kierkegaard levede og skrev på samme tid i guldalderens København – sammen med en lang række andre store videnskabsmænd og kunstnere. Udefra set var der tre danske verdensberømtheder i guldalderen: H.C. Andersen, H.C. Ørsted og Bertel Thorvaldsen. Og her taler jeg altså om den samtidige modtagelse, ikke om eftertidens, for der er kommet flere til. Købstaden var fuld af genier. For eksempel sprogforskeren Rasmus Rask eller balletmester Bournonville eller Københavnerskolen inden for malerkunsten, med C.W. Eckersberg i spidsen. Hver for sig er disse skikkelser store og betydningsfulde nok til at betegne en periode. Når der nu er så mange af dem, må de deles om en periodebetegnelse: guldalderen.

Som sagt er det på grund af dem – og den kunst og videnskab, de bedrev – at guldalderen i dag erindres som en guldalder. I eftertidens billede fylder de to virkefelter så meget, at man godt

Den Grundlovgivende Rigsforsamling behandlede og vedtog Junigrundloven af 1849. Den første Grundlov blev underskrevet 5. juni 1849 af Frederik 7., hvormed styreformen i Danmark ændredes fra enevælde til konstitutionelt monarki. Maleri af Constantin Hansen, 1861-1865. Frederiksborgmuseet.

kan glemme, at der overhovedet foregik andet i guldalderen. Men det gjorde der. Grunden bliver i guldalderen lagt til Danmarks nuværende styreform. Det er i de år, at man begynder at tage skridt i retning af enevældens afskaffelse og folkestyrets indførelse, stadfæstet ved Junigrundloven af 1849.

Folkestyrets første svære år har historikeren Hans Vammen netop udgivet en bog om, *Den tomme stat*. Den tager udgangspunkt i et berømt og meget stort maleri af Constantin Hansen – *Den grundlovgivende forsamling* – der blev bestilt af Orla Lehmann i 1860, som en tilbageskuende idealisering af begivenheden. Om dette maleri findes også en hundrede år ældre bog, *Mændene fra 48*, af den politiske historiker Erik Henrichsen, som indledningsvis gør opmærksom på de forskellige guldaldre, som fandtes – i guldalderen:

Trods alle ydre Ulykker, som har ramt vort Fædreland i det 19de Aarhundrede, maa dette Aarhundrede dog kaldes den egentlige Guldaldertid i Danmark [...]

Med Oehlenschlæger og hans Tid fik vi en poetisk Guldaldertid, med Grundtvig og Søren Kierkegaard fik vi en religiøs Guldaldertid, og med den Række af Personligheder, der i Fyrrene traadte frem paa den politiske Skueplads, fik vi ogsaa en *politisk* Guldaldertid³

Henrichsens fremstilling af guldalderen er mere kompleks end den gængse. Han deler den op i forskellige dimensioner: den poetiske, religiøse og politiske. At den sidste dimension er kontroversiel, ved han godt, og det er årsagen til, at ordet ”politisk” er spatieret i indledningen. Mest af alt er bogen nemlig et bravt forsøg på at vise betydningen af den nationale-politiske vækkelse i 1830’erne og især i 1840’erne, der kan berettige, at man også benævner tidsrummet som en politisk guldalder.

De tre guldaldre, Henrichsen nævner – den litterære, den religiøse og den politiske – svingede ikke harmonisk med hinanden. Slet ikke. De færreste fremtrædende forfattere og kunstnere delte de politiske reformønsker, som

København i fugleperspektiv ca. 1851-70. Det var ingen stor by.

ledte op til Junigrundloven. For Kierkegaard var politiseringen bedrøvelig, og han bekæmpede den igennem hele sit forfatterskab, der gjorde kristendom til kulturkritik. At det gik, som det gjorde, var bestemt ikke noget, Kierkegaard brød sig om. Demokratiet var, skrev han under pseudonym i *Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift* fra 1846 ”den meest tyranniske Regjeringsform”, for den “forpligter Enhver til positiv Deeltagelse”.⁴ Skal man formulere det venligt, kunne man sige, at Søren Kierkegaard, som alle sande gentlemen, kun forsvarede tabte sager. Men også de tabte sager – den store modstand mod demokratiet ikke mindst – er vigtig at få med i billedet af guldalderen. De godt-gør, at forholdet mellem de forskellige guldaldre – den litterære, den religiøse og den politiske – var ét, der slog gnister.

Der er måske ligefrem én af grundene til, at guldalderen overhovedet kunne lade sig gøre? For det er og bliver jo en gåde, hvordan så mange talentfulde kunstnere, forfattere og forskere kunne udfolde sig på samme tid i samme lille by i et forarmet nordeuropæisk land, på afstand af tidens kulturelle og videnskabelige centre – langt væk fra, hvor det skete. Hvordan var det muligt? Det kan der gives flere forklaringer på. Her vil jeg nøjes med tre, hvoraf de to første tilsyneladende – men kun tilsyneladende – modsiger hinanden.

Den første er, at guldalderens intellektuelle miljø var så lille og lukket. Københavns grænser gik ved voldene, og det var inden for disse, at alting foregik, med et intellektuelt centrum i universitetet på Vor Frue Plads. Fysisk befandt man sig meget

tæt på hinanden, og det gjorde man også i den intellektuelle offentlighed. Man fulgte med i hinandens arbejde, læste hinanden og reagerede ofte på hinanden. Den polemiske energi var voldsom, og det var bestemt ikke kun Heiberg og Kierkegaard og Andersen, der skubbede til hinanden. På den måde udgør guldalderen et intellektuelt og tekstligt netværk, som man skal kende for at kunne afkode tidens skrifter. Som allerede nævnt kaldte Kierkegaard sit første pseudonym for Victor Eremita, den sejrende eneboer, og det kan forlede en til at tro, at han arbejdede i idel afsondrethed. Og det gjorde han også i en vis grad i fysisk henseende, men i intellektuel forstand var han i tæt dialog med en stor skare af samtidige skribenter i guldalderen.

Den anden forklaring er, at guldalderens intellektuelle miljø var uhyre åbent og internationalt orienteret. Alle nævnte skikkelser – på nær Kierkegaard – rejste meget i andre lande og holdt sig hele tiden ajour med udenlandske tanker og tendenser. Ja, det gjorde Kierkegaard bestemt også, selv om hans egne internationale erfaringer begrænser sig til nogle få ture til Berlin. Berlin var netop det intellektuelle kraftcentrum for guldalderens forfattere, og hvad der foregik dernede, kunne man også følge med i via boghandlerne i København. I den forstand var grænserne åbne, og det var også – vil jeg skynde mig at tilføje – faggrænserne. Hvor placerer man tænkere som Kierkegaard eller Grundtvig, eller en naturvidenskabelig forsker som Ørsted, der både var fysiker og filosof? Hvor hører

de hjemme i forhold til vor tids videnskabelige kategorier og videnskabelige institutioner?

Den tredje forklaring er, at guldalderen er en periode, hvor store fortolkningssystemer og forventningshorisonter stødte sammen. Man tænkte og skrev under et uhyre pres – med en stærk bevidsthed om, at man befandt sig i en omvæltningstid, hvor man var på vej ud af én epoke og samtidig stod på tærsklen til en ny. At man levede i en mellemtid, med andre ord. I guldalderen – ikke mindst i 1830'erne og 40'erne – vrirmede det med store fremtidsvisioner, politiske, filosofiske, religiøse og æstetiske. Der findes en glemt nøgleroman af Henrik Hertz fra 1839, der hedder: *Stemninger og Tilstande: Scener og Skildringer af et Ophold i Kjøbenhavn*, hvori hovedpersonen på et tidspunkt begejstret udbryder: "Vi leve i Anticiperingens Tid".⁵ Sådan føltes det netop. Og især på det politiske område voksede forventningerne til fremtiden sig store, hvilket affødte megen skepsis hos de store forfattere. I *En literair Anmeldelse* fra 1846 skriver Kierkegaard: "De store og gode Handlingers Tid er forbi, Nutiden er Anticipationernes".⁶ I modsætning til den dådfuldhed, som var karakteristisk for revolutionstiden, var

Søren Kierkegaard (1813-1855), tegnet af Peter Klæstrup.

samtiden præget af anticipationer, foregribelser af hvad fremtiden måtte eller ville bringe.

Heller ikke Søren Kierkegaard betragtede sin samtid som en guldalder. Men det er den ikke desto mindre blevet til, og mit korte bud på guldalderens mulighedsbetingelser er altså: kombinationen af stor international orientering, på den ene side, og et lille kompakt, sammenfiltret, sladrede og intrigant københavnermiljø, hvor man animerede og inspirerede og irriterede hinanden, på den anden side, og så endelig at der

var et gammelt samfund, som var ved at gå til grunde, og et nyt, der var ved at opstå. Det gik ikke stille for sig, og netop derfor er der også meget mere larm og bevægelse i guldalderen, end vi er blevet vant til at forestille os. Guldalderen var konfliktfyldt og så godt som en permanent krisetilstand. Tiderne var trange. Men over for kunst og videnskab var man ikke påholdende, hverken med agtelse eller økonomisk støtte. Heldigvis da, for ellers var guldalderen nok aldrig blevet til en guldalder.

Noter

- 0 Om Universitetsbiblioteket i Fiolstræde se senest David Bretton-Meyer & Jens Kirkeby Hansen: *Det Kongelige Bibliotek. Universitetsbiblioteket Københavns Universitet Fiolstræde 1*. 1997. 32 s. Ill.; og Erland Kolding Nielsen: "Nye funktioner i "Bøgernes Katedral", *Årsberetning*. Det kongelige Bibliotek, 1997, ss. 8-11.
- 1 Poul Martin Møller: "Glæde over Danmark", *Tilskuerne. Et Ugeskrift*, nr. 47, 1823, s. 374-376.
- 2 Johan Ludvig Heiberg: "Litterær Vintersæd", *Intelligensblade*, nr. 24, 1.3.1843, s. 289.
- 3 Erik Henriksen: *Mændene fra 48*, København, 1911, s. 7.
- 4 Søren Kierkegaard: *Afsluttende videnskabelig Fjfterskrift*. København, 2002, s. 563.
- 5 Henrik Hertz: *Stemninger og Tilstande. Scener og Skildringer af et Ophold i Kjøbenhavn*. København, 1839, s. 313.
- 6 Søren Kierkegaard: *En literair Anmeldelse*. København, 2004, s. 68.

Danske digtere i Italien

af forfatter Søren Sørensen

Én ting er inspirationen fra rejsen til *det skønne land – il bel paese* som Petrarca kaldte det. Noget andet er en fornyet interesse for klassikerne. Bogmarkedet er optaget af dem. Virgil og Ovid er kommet i nye oversættelser, og som romere er de en slags italienere. Dante og Petrarca er kommet på danske vers, Dante igen for fjerde gang.

For Petrarca sker det i grunden for første gang; for 2005 har der stort set kun eksisteret de ti i og for sig klassiske oversættelser som P.L. Møller udgav i 1847 og Kai Friis Møller genudgav i 1944.¹ I 2011 udkom den komplette *Canzoniere* på dansk. Man har hørt rygter om at Boccaccio er på vej i en ny oversættelse; hans noveller fra *Decameron* dog, ikke hans digte.² I tidsskrifter har også Angelo Poliziano og Torquato Tasso vist deres poetiske navnetræk. Michelangelo, maleren, var også digter. Som Michelagnoliolo Buonarrotti har vi kendt ham siden 1912. Da viste revymanden Johannes Dam sine evner som lyrikoversætter. Fem år senere gav han endda sine danske læsere Dantes *Vita nuova* *Nyt Liv*, året efter et endnu større udvalg af *Lyrisk Digtning* fra Dantes hånd og ånd.

Et århundrede senere står Dante igen stærkt, og ikke kun blandt digtere. Forskere og kommentatorer har ikke

ligget på den lade side. Jan Lindhardt har i én bog drøftet Dante som politisk tænkter, Jakob Balling i en anden i hans egenskab af teologisk autoritet, og fra Nordisk Dante-netværk er der kommet flere bind om flere sider af værket. Hans overvejelser om sprog og poesi er blevet gjort tilgængelig for danske læsere med Hanne Roers og Christian Høgels *Dante om poesi og sprog* 2008. Tilmed gav Jørgen Sonne i 2007 et lille udvalg af hans lyriske værker, sonetter og en af sestinerne fra de stenede digte, *Rime petrose* i *Europæisk lyrik*.

Selve Inger Christensen skrev i 1969 til Danmarks Radio et kort essay om grunde til at læse Dante – og hun tænkte alene på *Den guddommelige Komedie*:

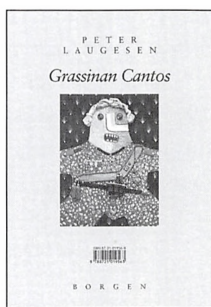
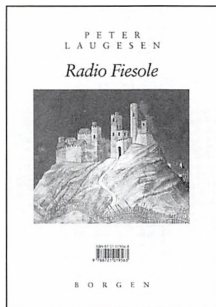
*Der er i hvert fald tre grunde til at læse
Dante:
for det første er han ulæselig,
for det andet er hans ideologi fuldstændig
irrelevant,
og for det tredje er på den ene side Dante
på den anden side Helvede,
Skærsild og til dels også Paradis nærmest
synonyme.³*

Heri hævder Inger Christensen bl.a. at Dante har bestemt resten af litteraturens liv på samme måde som de første barndomsoplevelser hos den enkelte bestemmer resten af ens liv, selv om man netop ikke iflg. Inger Christensen kan få dem til at betyde noget, ikke kan bruge dem til noget.

Mere end noget andet demonstrerer Inger Christensen netop at hans hovedværk netop er et hovedværk, også o. 1970.

Det er dog tvivlsomt om man kan finde spor af Dantelæsning i hendes digte.

I hvert fald står hun ikke alene med sin optagethed af komedien. I disse år er mange digtere optaget af *Divina Commedia*. Ib Michael har bygget en digtsamling fra 2000 op som en parallel til *Komedien*, tilmed brugt Dantes førerfigur, men erstattet romeren Virgil med svenskeren Gunnar Ekelöf, en stor inspirator for vores generation. *Rosa Mundi* kaldte

han den. To år senere udsender Peter Laugesen en dobbeltbog som fra den ene side hedder *Radio Fiesole*, fra den anden *Grassinan Cantos*.

Det er helt indlysende at han som andre nutidige danske lyrikere⁴ er mere engelsk-amerikansk end italiensk påvirket. Modernismen har flere fædre, den amerikanske digter Ezra Pound (1885-1972) er én af dem, en enestående stilskaber og læremester for 1900-tallets europæisk-amerikanske lyrik. En meget lærd digter med et dybtgående kendskab til klassisk litteratur, ikke mindst italiensk. For de danske Italiensrejsende digtere har det en vis betydning at Pound boede i Italien fra 1924 til 1945 og igen fra 1958 til sin død. Hans værker har titler som *A lume spento* [”Ved slukket

lys”], *The Pisan Cantos* [Pisasangene].

Ezra Pound er indiskutabelt Laugesens forbillede helt ud i titlerne, men ikke desto mindre figurerer Dante side om side med Pound i tilegnelsen. Alle-rede det fjerde digt citerer en beskrivelse af *Den Guddommelige Komedie*, mens det sjette låner sin titel fra Dante og hedder *Vita Nuova*; digtet beskriver Laugesens betagelse af hans elskede i en variant af Dantes møder med Beatrice netop i *Vita Nuova*. Et andet hedder *De Vulgari Eloquato* [”Udtrykt om folkets sprog”] – og det varierer Dantes afhandling om veltalenhed på folkesproget: *De vulgari eloquentia*.⁵ I et af digtene siger Peter Laugesen det som det er:

*Der er ikke noget historisk ved Dante.
Dante er nu og allevegne her.*

Det er Dante altså også i Martin Larsens *Det stof alting er gjort af* 2001 og i Jan Thielkes digtsamling *Ånden er over os* fra 2005. Denne samling er delt i tre bøger: *Første bog (Helvede)* hvor første afsnit hedder *Vi er velkomne*, *Anden bog (Skærsild)* hvor *Vi vil ankomme* og *Tredje bog* altså (*Paradis*) med *Vi er her* og alt er lykke. Interessant nok er Martin Larsen tilsyneladende mere optaget af *Vita Nuova* og tager afsæt i dette værk til en afveksling.

Mindre ekstatisk end hos Thielke går det for sig i Søren Sørensens *Festival* fra *Troldspejl* 2008, den indtil videre seneste af de Danterefererende digtsamlinger.

Andre italienske lyrikere dukker op her og der, 1700-tallets tragediedigter Vittorio Alfieri (1749-1803) i Schandorphs store roman *Poet og Junker* hvori

Forfatteren Sophus Schandorph (1836-1901) med
bustru, 1894, af P.S. Krøyer.

en af Alfieris sonetter, *Italien, Du, hvis Storbheds Glans er slukket*, danner et af omdrejningspunkter i romanens handling. Nobelpristageren Carlo Carducci (1835-1907) møder man hos Johannes Jørgensen og Sophus Claussen. Hos Niels Møller og Søren Sørensen kan man møde humanisten Angelo Poliziano (1454-1494) fra Firenze, en af de tidlige Petrarca-elever i europæisk litteratur. Jørgen Sonnes *Europæisk lyrik* fra 2007 giver en række eksempler fra den italienske litteraturhistorie: Frans af Assisi, Dante Alighieri, humoristen Cecco Angiolieri, Boccaccio, Petrarca, Ludovico Ariosto, Torquato Tasso og Michelangelo Buonarroti og andre. Derudover har Jørgen Sonne oversat en stribe italienske lyrikere fra 1800- og 1900-tallet: Eugenio Montale (1896-1981) *Digte* 1976, romantikeren Ugo Foscolo (1778-1827), Giuseppe Ungaretti (1888-1970) og Salvatore Quasimodo (1901-1968) bl.a. Ungaretti er ligeledes oversat af Annemette Kure Andersen i 1999.

Det ses af lyrikerens værker at de har stiftet bekendtskab med deres italienske forbilleder og har lært af dem. Ofte kom-

mer indtryk fra Italien til udtryk i brugen af italienske versformer, man finder terziner hos Oehlenschläger og Johannes Jørgensen (efter Dante), sonetter hos Staffeldt, Ingemann, Claussen, Stuckenberg, Klaus Høeck og Søren Sørensen (efter Petrarca). Nævne dem gør de ofte; hos Oehlenschläger kan man se inspirationen så at sige samlet:

*Jeg hørte Leonardos, Pergoleses Toner
skiælve,
Hvor mægtig sig San Pietros Buer hvælve,
Og Buonarotis Hvælvning brast,
Og Himlen viste mig sit Øiekast:
Jeg Engle saae i hvide Flaggerklæder
Til Jesu, til Marias Hæder
At hæve Salighedens Røst;
Den bøiede mit Knæ, den svulmede mit
Bryst.*

*Jeg hørte Jordens Jammer,
Et Miserere qualt af Helvedsflammer;
Da vældigt i mit Øre klang,
Hvad Dante ved sit store Orgel sang,
...*

I digtet *Tilbageblik paa Rom* som indgår i dette udvalg, får vi repeteret Petrarca, Horats hele tre gange, og Virgil, siden Ariost, Rafael, (Michel)Angelo og Tasso. Emil Frederiksen har i sin bog om Dante fra 1965 sporet læsningen af *Den Guddommelige Komedie* hos Oehlenschläger, Grundtvig, H.C. Andersen. Martensen, Kierkegaard og frem til Karen Blixen, Jørgen Gustava Brandt, Villy Sørensen og Poul Ørum. Stærkest forekommer han, synes det, hos Johannes Jørgensen. Gennem arbejdet med store biografier om de katolske helgener fra 1200- og 1300-tallet havde han erhvervet sig særlige forudsætninger for

at forstå hvordan man tænkte på Dantes tid.

Mere overraskende er det måske at naturalisterne også var fortrolige med *La Divina Commedia*. Korrespondancen mellem J.P. Jacobsen og Edvard og Georg Brandes viser at de alle tre ikke blot kendte værket, men også citerede det på italiensk.

I *Dantestemninger* I-IV fra 1913 lægger just Johannes Jørgensen sine ord i munden på Dante og parafraserer hovedværkerne, *Komedien* i I og IV, *Vita nuova* i II og III. *En Skov saa dunkel* osv. henter han direkte fra *Komediens* I. sang:

*På midten af vor bane gennem livet
jeg fandt mig i skovs bælgmørke sale.⁶*

Andre steder er der skjulte citater eller henvisninger til Dantes værker, og Johannes Jørgensen skrev siden både essays og prosadigte om ham; ved markeringen i 1921 af 600-året for Dantes død var Jørgensen til stede i Ravenna og reciterede sin *Hilsen til Dante* ved graven. På mange måder så Svendborgdigteren sin egen skæbne i digteren fra Firenze, begge var eller følte sig landsforviste, begge havde stærke oplevelser af livet som en vandring i en *skovs bælgmørke sale*,

*en Skov, der groer i evige Natters Mørke
og fører ind til Staden, fuld af Jammer.*

– Og netop dette vers i Jørgensens *Dantestemning* I er et direkte citat fra Molbechs oversættelse af *Helvede* 3. Sang.

Vita Nuova optog ham meget i årene mellem *Dantestemninger* og *Hilsen til Dante*. Det var i den periode han opholdt

Lucifer kvæler de tre forrædere Judas, Brutus og Cassius. Dante, Commedia. 14. årh., Italien. Codex Altonensis, folio 48r. Ex Bibliotheca Gymnasii Altonani (Hamburg).

sig i Siena og skrev på bogen om Den hellige Katarina; den kreds af litterater han da færdedes i, var som italienske nationalister stærkt optaget af Dante og citerede og kommenterede ham tit og ofte.

Også Jørgensens generationsfæller, Sophus Claussen og Viggo Stuckenberg, kom ind på den store Alighieri, Claussen ordrigt og nærgående, Stuckenberg overlegent og med det store overblik, som når han i sonetten om Florenz' kampe

*... ræddes for den syge Fantasi,
der skaber dem paany af Arnos Dampe.*

Formentlig er det et ekko af Brandes. Hans holdning til Dante var den at *hans Helvede er produkt af en Boddels Fantasi*. Men læse ham gjorde de, som også Oehlenschläger havde gjort det i 1800-tallets første årti; Sophus Michaëlis

skriver i digtet *Jasminen*:

*I den lyse Nat en Blomst der skinner
- i min aabne Dante jeg den finder.*

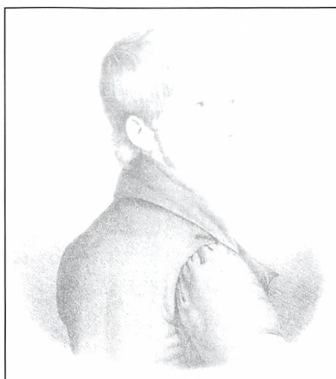
Sophus Claussen husker i Siena⁸ hvad Dante har skrevet om en adelig dame dér fra byen, optaget som han er af spillet mellem ham og

*Herskabets Damer, der vandrer langsomt
op og ned
under mine opmærksomme Vinduer,*

ja, han spiller på samtalen i 13. sang af *Skærsilden* mellem Dante og senesiske Sapia, som trods sit navn ikke var vis, og citerer et vers ordret og i egen oversættelse.⁹

Tre menneskealdre senere tog Peter Laugesen tråden op og konstaterede: *Der er ikke noget historisk ved Dante*, og det er formentlig rædslerne i den forpinte by med overskriften *LAD ALT HÅB FARE, I DER HER GÅR IND*¹⁰ han har tænkt på med sine og sin generations erfaringer fra Bosnien og Vietnam og minderne om Auschwitz og Babi Jar.

Den der skriver dette, har i artikler dokumenteret Petrarcalæsningen hos nordiske forfattere. Staffeldt, Ingemann, Winther og Claussen var hvad man vel må kalde petrarkister,¹¹ i europæisk lyrik en hædersbetegnelse der begyndte som et foragteligt nedsættende udtryk om smagløse epigoner, men den udvikling har mange betegnelser i kunstarternes historie gennemgået, impressionisme, fauvisme, jazz ...

Digteren Schack Staffeldt (1769-1826)

I indhold og tankegods så vel som i det formelle var den tyske romantik den direkte forudsætning for den dansk-norske. De tyske romantiske digtere var optaget af Petrarca og skrev digte i hans stil, d.v.s. sonetter. Man talte om deres *Sonettenwut*, sonetraseri. Det fik ikke rigtigt fat i Oehlenschläger, til gengæld havde sygdommen greb om Schack Staffeldt. Hans eneste konkurrent i romantisk digtning var Adam Oehlenschläger, og denne havde måttet nøjes med en 16 timers samtale med den norske filosof Henrik Steffens, der gav gæsteforelæsninger i København. Schack Staffeldt havde studeret længe og grundigt i Göttingen og siden tilbragt næsten tre år i Italien. I hvert fald er Schack Staffeldt om nogen petrarkisten i dansk litteratur.

Antageligt var han blevet ledt på sporet ved at læse Schillers Lauradigte.¹² Under opholdet i Göttingen havde han læst Petrarca, og allerede da var han begyndt at skrive digte der viser spor af den inspiration han hentede fra denne læsning. Den udgjorde imidlertid ikke hele Staffeldts Petrarcalæsning; mange udgaver

rummer nemlig foruden de 366 digte deri også *Trionfi*, Triumferne. De udgør en række digte – på samme versemål som Dantes, *terzinen* – og handler om kærlighedens, kyskhedens, dødens, berømmelsens, tidens og evighedens eller det guddommeliges triumf. Som motto satte Staffeldt to vers herfra, de sidste og endegyldige i *Trionfo dell' Eternità*:

*Se fu beato chi la vide in terra,
or che fia dunque a rivederla in cielo?*¹³

Dette udsagn har haft særlig betydning for ham, han brugte det igen i et af sine danske digte, *Erindringer* tre år senere.

Under sit ophold i Italien 1797-1800 fik Staffeldt opfrisket sit forhold til Petrarca. Måske var det i de år han tillagde sig vanen med at have *Canzoniere* som rejselekture, og det er formentlig snarest påvirkningerne fra læsningerne i den der gjorde ham til den store sonetdiger i dansk litteratur. Det førte ham også til i en sonet at diskutere formen selv, og det kan ikke mange gennemføre uden at Petrarca bliver blandet ind i redegørelsen, og da heller ikke Staffeldt:

*Før Sonnettets Genius kun læret
Gad Petrarchas spæde Veemodsqvad,
Han paa Liljekalkens Bredde sad,
Kialent klukkende i Aftenskiæret.*

Petrarcas navn dukker op igen og igen hos Staffeldt, og ikke mindst i hans erotiske digte. Et af dem hedder *Elskøvs Rige*, og heri tegnede han de karakteristiske træk ved kærligheden i et universelt ordmaleri:

*O Elskov! du hvis Tryllevælde
Tilbedes af den hele Jord,
Om Daarskab, Viisdom, Ungdom, Ælde
Du dine Straalekieder snoer.*¹⁴

I vers efter vers afbildes kærlighedens væsen som det frieste af alt, ubundet af alle love, det der får enhver jordisk magt til at visne bort i dets glød: kalifatets krone (v. 25), cæsarerens trone (v. 27); men på et felt hvor så mange digtere lige fra de gamle grækere som Sappho og Alkaios over Salomon og de store romere til moderne europæere, alle dybt erfarne i erotikkens kunstformer, har Petrarca som den eneste af dem alle fundet omtale:

*Der sukker du, toscanske Svane,
Ei dybt ved din Madonnas Fod,
Hun favner dig, skiondt uden Ane
Og døde Sekler i dit Blod.*¹⁵

Og faktisk optræder *Canzonieren* som et håndgribeligt fænomen i Staffeldts digte, en fysisk bog han skal have med på rejse.

Hans petrarkisme var smittende. Den indgik i den indflydelse han øvede på B.S. Ingemann, og just denne fortsatte hvor Oehlenschläger havde sluppet: med at oversætte Petrarca. Han viste sig i *Digte* 1817 som en glimrende fortolker af sonetto CLIX:

*I hvilken Himmel, hvilken høi Idee
Fandt du, Natur! et Mynster for hint
Billed,
Hint skjønne Aasyn, hvori du har villet
Afbilde her hvad hist kun Engle see.*

Hvor var den Kildens Møe, den Skovens
Fee,
Hvis fagre Guldbaar saa for Vinden
spilled,
Hvis rene Sjæl var saa Guds eget Billed?
– Dog i den Himmel jeg min – Død maa
see.

Forgjæves efter Guddomsskønbed iler
Den digter, som ei hendes Øine saae,
Hvor sødt de rulle imod Himlens Blaa.
Han veed ei, Balsom paa Dødspilen hviler,
Som ikke veed, hvor sødt hun sukke maa,
Hvor sødt hun taler, og hvor sødt hun
smiler.¹⁶

20 år senere påtog P.L. Møller sig opgaven. Han nåede at gendigte hele ti digte fra *Canzoniere*, fire sonetter, to ballader og fire sestiner, de blev optaget i hans *Ballader og Sange* 1847.

Men digterne læste Petrarca, og de henviste til hans værker når lejlighed gaves. Den elskede burde hedde Laura, det mente f.eks. Poul Martin Møller også i tre sonetter, for det hedder den dame Petrarca digter om. Navnet Laura blev opfattet som et kendetegn på en kvinde digteren elsker, men ikke kan få. Sådan beskrives hun jo af Petrarca i *Canzoniere*.

Steen Steensen Blicher kunne også sin klassiker og gjorde brug deraf. Man tør gå ud fra at Ingemann på sin Italiens-tur har haft et bind i rejsetasken.

Mon ikke også Simon Meisling på Slagelses lærde skole har kunnet sin Petrarca? En af hans elever kunne ham i hvert fald, og et sted har H.C. Andersen inspirationen fra. Allerede i *Fodreise fra Holmens Kanal til Østpynten af Amager* 1829 dukker Petrarcas navn op i det

surrealistiske mylder af allusioner. En grundig gennemgang gav H.C. Andersen i *Improvisatoren* 1835, med så megen bedre begrundelse som den handler om en italiensk ynglings uddannelse til digter.

I Andersens farverige roman findes altså den grundigste drøftelse af Petrarca's digtning uden for faglitteraturen, så ung var romanen i 1835. *Improvisatoren*, romanens hovedperson, fulgte modestrømningen i Italien og forkastede Petrarca som gammel hofsno og klerikal til fordel for den Dante de italienske nationalister gjorde til en revolutionær.¹⁷

Men *Improvisatorens* forfatter fortsætter også i senere værker med at citere Petrarca, ungdomsårenes stærke indtryk af hans læsning forlod ham aldrig. De dukker op i romanen *De to Baronesser* 1848, igen fra 1863 i rejsebogen *I Spanien*:

...to unge Piger [...]; deres Mund sagde ved et eneste Smil Mere, end nogen Digter kan sige i et langt Digt, Byron og Petrarca tilgive mig!

De færdedes og trivedes i Italien, de digtere der var unge sammen med Andersen; de havde de samme inspirende forgængere og samtidige som han: Goethe, Staffeldt, Byron og Heine, og ligesom Goethe, Staffeldt og Byron modtog de stærke indtryk af alt hvad de så under rejserne i Italien. Og læste, for selvfølgelig læste de Petrarca når de nu havde lejlighed til det.

Det galdt Christian Winther, og ikke den evindelige Alvilde Müffelmann – på trods af forholdets påfaldende lighed med Petrarca's til Laura. Derimod mødte

han Een, og hende måtte han skrive så mange vers at de blev en samling med den titel: *Til Een*. Som motto for den måtte han sætte de bittersøde ord fra forbilledets vist nok mest berømte og eftergjorte sonet, *Canzonierens* nr. XXXV:

*"Ma pur si aspre vie, ne si selvaggie
Cercar non so, ch'amor non venga sempre
Ragionando con meco, ed io con lui."*¹⁸

For Oluf Friis der i 1927 skrev indledningen til Winthers *Poetiske Skrifter* var afhængigheden af Petrarca aldeles indlysende, kun at sammenligne med Homers betydning for Oehlenschläger.

Winther kunne endda dementere Byrons kyniske betragtninger, i Drachmanns fordanskning således lydende:

*Romaner gi'er vor Sorg i hel Figur
men kun i Buste Ægtestandens Glæder.
Hvad angaar os de omme Mænd og Fru'r?
de Kys kan frit passere alle Steder; –
sæt Laura var Petrarca's Kone blevet,
hvem skulde saa hans Bind Sonetter
skrevet?*¹⁹

Efter at være blevet gift med denne Eene øgede Christian Winther antallet af netop sonetter, men det var han ikke ene om i årene efter 1850. Det er karakteristisk i dele af nordisk lyrik i den periode.

Sophus Schandorphs roman om Alfieri – *Poet og Junker* – handler især om hans kærlighed til den engelske dronning i eksil, grevinden af Albany. Her er Petrarca og hans elskede Laura den helt selvfølgelig reference, for de elskende selv som for deres venner, dette så me-

Laura og Petrarca.

get mere som Alfieri egentlig er fransktalende (fra Savoyen) og må tilegne sig italiensk, bl.a. ved at læse Dante, Boccaccio og Petrarca.

Men karakteristikkene af Petrarca røber tillige at Schandorph selv absolut ikke var ubekendt med mesteren. Således lader han sin hovedperson udtale:

*Dante fik ikke nogen Hjord af Efterlignertrælle efter sig, som Messer Francesco Petrarca fik. Hans Efternynnere bragte Dantes Basuner og Palestrinas Orgelpiber til Tavshed.*²⁰

Selv den fordrukne og elendige britiske tronprætendent, grevindens skrækelige ægtemand, kan citere *Canzonierens* første digt *Voi, ch'ascoltate in rime sparse il suono.*²¹

Digteren *Sophus Claussen* (1865-1931) og *bustru*.

Sophus Claussen er den af 90'ernes digtere der oftest har henvist til sin erotikkollega fra 1300-tallet: i rejseromanen *Valfart* 1896 skildrede han indtrykket af den kvindelige skønhed syd for Alperne: Enhver Italienerinde er som et Udkast til en Madonna, men efter en lidt for nem affære i toget fra Siena måtte han konstatere:

"De er saa pyntelige som Petrarcas Sonetter", sagde jeg

*"Men de smalter, naar Solen skinner paa dem."*²²

Det forhindrede som bekendt ikke Claussen i at blive en af Staffeldts og Winthers tro følgesvende just i sonetformen – den var da ganske vist også kommet på mode igen på den tid. En nærmere undersøgelse af Claussens Petrarcalæsning venter på sin forsker, men i Winthers fodspor satte også han en Petrarcastrofe som motto for en digtsamling: afsnittet *Rejsebilleder i Pileføjter* 1899 – som han så indleder med 16 sonetter hvori han hylder Aarestrup og

Heine. Det kan diskuteres hvor ironisk mottoet kan være ment, for så vidt både hos ophavsmand og låntager:

*Jeg indser vel jeg var til spot for mange,
At gud og hver mand lo til alle tider,
Og ofte fik jeg skam for gammel skade.*²³

Muligvis var det også Aarestrup og med ham Oehlenschläger der inspirerede til Claussens heksameterdigte, værker der *må regnes blandt de bedste, der er skrevet på dansk*,²⁴ man kan dog nok ikke uden videre afvise Petrarca som inspiration i heksameterdigtningen fra Goethe og frem til Claussen.

Efter ham bliver sporene næsten udviskede. Grete Heltberg citerer i en sonet Byrons bon mot om

*Hvis Laura og Petrarca havde levet
I hellig ægtestand, i stille lykke
Som hverdagslivets fanger, tro og trygge,
Hvem havde da hans elskovssange skrevet?*²⁵

Først med Peter Laugesen i 2002, Søren Sørensen og Jørgen Sonne med oversættelser henholdsvis 2005 og 2006, efterfulgt 2011 af den komplette fordanskning, dukker hans op. Ikke overraskende er det hos hans oversætter at hans navn og værk optræder i digte: i Sørensens *Troldspejl* og andre digte 2008, og igen i *EllekrogsElegier* 2011.

Det samme gælder i forskningen, som det også er tilfældet med Dante også i forskningen.

Noter

- 1 Se www.ordret.dk/Specialer/Petrarca.
- 2 En enkelt sonet (urimet) findes på dansk i Jørgen Sonnes *Europæisk lyrik* 2007
- 3 Trykt i essaysamlingen *Del af labyrinten* Kbh 1982.
- 4 Som Peter Poulsen i et digt i *Cikaderne synger* til Uffe Harder.
- 5 Jf. Roer og Høgels *Dante om poesi og Sprog*. Odense 2008. Originalens titel: *De eloquentia vulgare*.
- 6 Chr. K.I. Molbechs oversættelse 1855-62.
- 7 Citeret efter Emil Frederiksen: *Dante* Kbh. 1965 p.127.
- 8 I digtet *Endnu Siena* fra *Valfart* Kbh 1896.
- 9 Nemlig *Purgatoriet* XIII, vv. 106-128.
- 10 Ole Meyers fordanskning år 2000.
- 11 Petrarca-spor i nordisk litteratur i tidsskriftet *Spring* nr. 25 p. 47 Kbh. 2008.
- 12 Det mente Hakon Stangerup i *Schack Staffeldt* Kbh 1940 p. 62.
- 13 Hvis den var salig som så hende på jorden/ hvad sker der så når han genser hende i himlen?
- 14 Samme p. 210.
- 15 Samme p.211 vv 45-48.
- 16 Jf. *Sonetto CLIX* In qual parte del ciel *Canzoniere* 2005 p. 182.
- 17 Se Amedeo Quondam: *Petrarca, l'italiano dimenticato*. Milano 2004, og Ivan Z. Sørensens: *Små historier fra Firenze* 2010.
- 18 Stavemåden i henhold til Winthers i *Samlede Digte* København 1905 Bind 3. Der er flere fordanskninger at vælge imellem: P.A. Rosenbergs fra 1910 og min fra 2005; ordret hedder det:
*Men så uvejsomme veje eller så vildsomme
Ved jeg ikke at opsøge at Amor ikke kommer
der altid*
*Øg rasonnerer med mig, og jeg med ham.
Kærligheden kan man ikke rende fra.*
- 19 Byron: *Don Juan* III Sang VIII str. p. 203 i Udgaven 1882. Grethe Helberg genoptog i øvr. tanken i 1944 i digtet *Spejlet* og i lidt elegantere vers.
- 20 Schandorph foregreb dermed vægtige udsagn i Petrarcaforskningen, bl.a. andre Karl-Heinz Stierle, jf. kommentardelen i Francesco Petrarca: *Canzoniere eller Sangenes Bog* Anden udvidede Udgave 2011.
- 21 På dansk: Af jer som i de spredte digte hører (*Canzoniere* 2011)
- 22 Sophus Claussen: *Samlede Digte* IV København 2000 p. 134: The poem *Et lost Udcast*
- 23 Sophus Claussen: *Samlede Digte* I 2000 p. 125, oversættelsen *Canzoniere* 2005 p. 17.
- 24 *Homeroversættelser og Heksameterdigte – Linjer gennem den danske litteraturs historie* Odense 1974 p.231 – en gennemgang hvori der karakteristisk nok ikke er én henvisning til Petrarca.
- 25 Digtet *Spejlet* fra *Enig Ild* 1944.

De kinesiske tegns udvikling og opbygning

af forskningsbibliotekar Bent Lerbæk
Pedersen, Det Kongelige Bibliotek

I oktober 1932 blev et kinesisk avis-sætterier beskrevet i det danske blad »Pilestræde«. Forfatteren undrede sig over, at kineserne ikke havde valgt at gå over til et alfabet, da sætningen af en avis- eller bogside var meget besværlig og krævede mange sættere. Desuden fremhævede forfatteren den lethed, med hvilken et nyt ord, navn eller sjældent brugt ord kunne gengives ved hjælp af alfabetet, mens man i Kina måtte skære et helt nyt tegn til sætterne. Denne artikel illustrerer europæernes uvidenhed om den kinesiske kultur, og hvad der ligger bag ved de kinesiske tegn og deres betydning.

I Kina har mange veluddannede mennesker i tidens løb spekuleret over tegnenes oprindelse. Nogle af forklaringerne bygger på mytologien, som f.eks. at en gud i tidernes morgen var blevet inspireret af fuglens fodaftryk i sandet til at opfinde skriften. Andre forklaringer var mere akademiske. De første teorier blev fremført af forfatterne til den første ordbog, man kender i Kina. Den blev udgivet i 121 e.v.t. af Xu Shen (ca. 58-147 e.v.t.) under navnet »Shuowen jiezi« (Forklaringer på tegnene og deres udgangspunkt). Den indeholder ca. 9.000 tegn med tilhørende forklaringer

på de enkelte tegns udgangspunkt, og forfatterne fremfører tre mulige forklaringer på selve oprindelsen af tegnene.

Under den legendariske kejser Huangdi skulle en mand ved navn Cang Jie have haft ansvaret for rigets historie, og han skulle derfor have opfundet skriften for at kunne gemme diverse oplysninger uden nødvendigvis at skulle have det hele i hovedet. Han lod sig inspirere af himlen og naturen og dens skabninger til udformningen af tegnene. En anden teori bygger på et sæt af symbolske tegn, der skulle gengive de vigtigste naturelementer i verden. Dette system har otte basistegn, der består af tre stregelementer i forskellige kombinationer. De kaldes på kinesisk for »bagua«, der traditionelt oversættes med »de otte trigrammer« (fig. 1).

Dette er forklaring nummer to på, hvordan skrifttegnene skulle være udviklet. Endelig anfører Xu Shen endnu en mulighed, der går ud på, at skriften er en videreudvikling af et enkelt knudesystem, hvor optegnelse af informationer skete ved at slå knuder på snore. Et sådant rebknudesystem kendes i det 20. århundrede fra Centralasien og fra en minoritetsgruppe i det sydvestlige Kina, men her benyttes systemet kun til en form for opregning af ting eller emner, ikke som et egentligt skriftsystem.

Disse tre forklaringer og selve ordbogens optegnelser af tegnenes udgangspunkt har dannet baggrund for kinesernes forsøg på at finde tegnenes oprindelse. Man havde ikke videre kendskab til de meget tidlige tegn før

1:	☰	☷	☳	☴	☵	☲	☱	☶
2:	乾	坤	震	巽	坎	離	艮	兌
3:	qian	kun	zhen	xun	kan	li	gen	dui
4:	himmel	jord	torden	vind	vand	ild	bjerg	mose
5:	天	地	雷	風	風	火	山	澤
6:	tian	di	lei	feng	shui	huo	shan	ze

Figur 1.

1: De otte grundlæggende trigrammer.

2: Trigrammernes navne i tegn.

3: Udtalen af trigrammernes navne

4: Trigrammernes betydning.

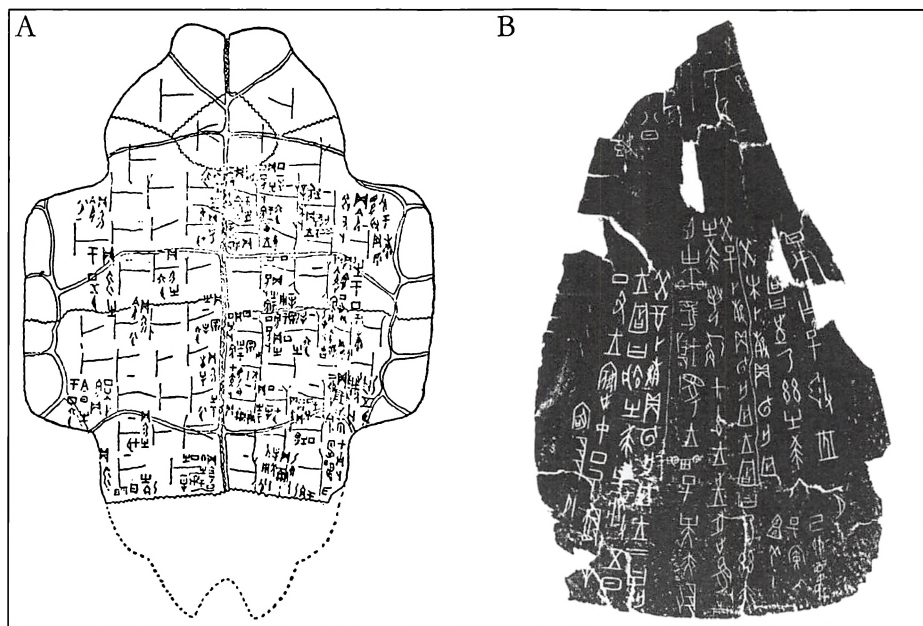
5: De kinesiske tegn for betydningen.

6: Udtalen af de betydningsgivende tegn.

slutningen af det 19. århundrede. I begyndelsen af det 20. århundrede dukkede nye oplysninger op takket være en pudsig hændelse. I Beijing i sommeren 1899 blev den oldkyndige filolog Wang Yirong (1845-1900) syg, og hans ven og kollega Liu E (1857-1909) gik til det nærliggende apotek for at købe medicin til ham. På apoteket lagde han mærke til nogle mærkelige indridsninger på nogle benstykker og skildpaddeskjold kaldet »drageben«, der blev pulveriseret og anvendt i forskellige former for medicin, og det slog Liu E, at indridsningerne faktisk lignede skrifttegn. Da Wang blev rask igen, gik de to venner rundt på alle apoteker i Beijing for at opkøbe disse benstykker og skjolde. Dette var begyndelsen på udforskningen af de tidligste kinesiske tegn, der kendes i dag. Benstykkerne og skjoldene kom fra en bestemt lokalitet i Henanprovinsen lige uden for byen Anyang. På udgravningsstederne for ben- og skjoldstykkerne fandtes efterladenskaber af huse, grave og helligsteder, og arkæologerne fik nu historiske be-

viser for eksistensen af Shangdynastiet (ca.1400-1100 f.v.t.), der hidtil havde været betragtet som legendarisk.

Disse tegn kaldes for orakelbenskrift, da benene og skjoldene oprindeligt blev brugt til spådomstagninger for herskerne i Shang ved religiøse ceremonier. Tegnene gengav spørgsmål til guderne, og i nogle tilfælde ses også svarene og de efterfølgende hændelser indridsede. Den kinesiske betegnelse for dem er Jiagu wen, hvilket på dansk betyder skjold (jia), ben (gu) og skrift (wen). Tegnene blev systematisk skrevet i lodrette kolonner fra højre mod venstre – ganske som man senere, og til dels stadigvæk, skriver tegn i kinesiske dokumenter og bøger. Selvom disse tegn er tidlige, er de meget udviklede og ganske komplicerede. Det betyder, at der må have været endnu tidligere udgaver af de kinesiske tegn, men der er stadigvæk ikke fundet endegyldige beviser for eller forklaringer på tegnenes oprindelse, så forskerne må indtil videre nøjes med at gætte sig frem på grundlag af materiale fra de arkæologiske udgravninger.

Figur 2. Orakelbensskrift. A. Tegning af skildpaddeskjold fra Anyang, ca. det 11. århundrede f.v.t.

B. Afgrudning af skulderblad fra en okse udgravet ved Anyang, det 13. århundrede f.v.t.

Kinesiske arkæologer har fundet visse indridsede symboler på potteskår fra de to yngre stenalderkulturer Yangshao (5000-3000 f.v.t.) og Majiayao (3300-2500 f.v.t.) fra hhv. det centrale og nordvestlige Kina. Enkelte potteskår fra disse kulturer har indridsede symboler, der måske kan ses som forsøg på en form for optegnelse af information, men de ses enkeltvis uden sammenhæng, så de er måske blot symboler på ejerskab, pottemagerens varemærke eller navn. En del af tegnene er måske de første taltegn man kender, f.eks. modsvarer — , ≡ , X sandsynligvis de moderne tal 1, 3 og 5 (一 , 三 , 五).

Nogle lerkar fra yngre stenalder (4300-2000 f.v.t.), der er fundet i det østlige Kina i Shandongprovincen, har tydeligere indridsninger, der stærkt min-

der om nogle senere tegn. F.eks. er der fundet et symbol, der ligner tegnet for morgengry, ☀ , der i dag har formen 旦 (dan), mens et andet symbol ligner det moderne tegn for økse, ⚔ , 斤 (jin).

Da man hidtil kun har fundet et begrænset antal symboler, som kan relateres til senere tegn, er det ikke muligt at afgøre, hvorvidt man står over for de oprindelige tegn eller ej. De er interessante kandidater til Kinas tidligste skrifthistorie, men indtil videre er de første rigtige læsbare og forståelige tegn dem, vi finder i tekster fra Shangtiden.

De kinesiske tegns opbygning

En del europæere tror, at kinesiske tegn er en billedtegnskrift, men dette er kun delvist sandt, da et sprog ikke kun kan klare sig med

A

B

Figur 3.
Yangshaoog Majiayao-symboler på potteskår.

A. Fra Yangshao-kulturen.
B. Fra Majiayao-kulturen.--

genstande og hændelser, der kan gengives i billeder. Mange abstrakte begreber er for vanskelige og komplicerede til at kunne udtrykkes med et billede, der kan opfattes entydigt. I dag er det under 10% af tegnene, der kan kaldes egentlige billedtegn. Kinesiske forskere er dog af den mening, at billedtegn må høre til den ældste skriftform. Af disse udvikledes tegnene med idékombinationer og blev til såkaldte afledte tegn. Billedtegn er enkle billeder af genstande og hændelser fra naturen og menneskers virke. Ved at udvide de enkelte billeder med små stregtilføjelser kan man tegne nye, relaterede. F.eks. anbringes en streg på toppen af tegnet for træ 木 til 末, hvorved man får betegnelsen for en gren, mens en streg forneden på tegnet for træ, 本, giver betydningen rod. Disse tilføjelser kaldes for markører og kan blive ganske sofistikerede, som f.eks. betegnelsen for noget sødt: Tegnet for

mund, 口 (formen i dag 口), får en streg i centrum, 凵, for at angive en tunge, der smækker lystigt i mundhulen, mens en streg over en mund, 𠔁, angiver begrebet »at tale« – dvs. en tunge, der vipper uden for munden.

Nogle billedtegn kunne desuden få en abstrakt betydning, afledt af tegnets oprindelige betydning. F.eks. angives »en dag« med et billede af solen, 日 (ri), der netop giver dagslys. Billedet af en høj bygning, 高 (gao), kan også angive, at noget er højt. Abstrakte begreber udtrykkes med enkle billeder: »Over« blev angivet med en lille streg over en lidt længere streg, 一, og »under« med en lille streg under den lidt længere, 冫. I dag ses begge tegn med en lille markør, formodentlig for at tydeliggøre tegnene: 上 (shang) for »over« og 下 (xia) for »under«.

Nogle billedtegn kunne sættes sammen og give en ny betydning med

relation til den oprindelige, f.eks. betyder et tegn bestående af to træer en skov, 林 (lin), mens tre træer sammen, 森 (sen), giver associationer til noget dunkelt og derfor kom til at betyde noget mørk eller – mere abstrakt – dystre alvor. To eller flere tegn blev også sat sammen for at give en beslægtet eller afledt betydning af tegnene, som f.eks. ved at sætte sol, 日, og måne, 月, sammen, 明, til at betegne noget klart og lysende. Tegnet for hus, 宀, i forkortet form sat sammen med tegnet for en kvinde, 女, betegnede noget eftertragtelsesværdigt og kom til at betyde »fred«, 安 (moderne form 安), mens kombinationen af tegnene for kvinde og barn viste noget idyllisk og kom til at stå for »god«, 好 (moderne form 好). En del handlinger kan også vises efter denne metode, men med de to tegn sat sammen til ét, som f. eks. i »at plukke«, der består af tegnene for en hånd og et træ med frugt, 采 (moderne form 采), eller »at skyde«, 矢, hvor tegnet for en pil er lagt over tegnet for en bue, 弓 (moderne tegnform for bue 弓).

Det er klart, at der skal være enighed om, hvad billedtegnene og især deres sammensætninger og afledninger betyder, for ellers vil læseren få problemer med tekster skrevet af andre mennesker og fra andre steder end vedkommendes eget nære samfund. Dette var til en vis grad problemet med nogle af de tidlige tekster, der blev nedskrevet i de forskellige stater i tiden for det første kejserrige (Qindynastiet 221-207 f.v.t.).

I Qindynastiet gennemførtes med held en standardisering af tegnene, således at tegnvarianterne for det samme begreb eller den samme genstand blev

minimeret. Hovedparten af tegnene i de tidlige tekster var dog let genkendelige for de højtuddannede, men standardiseringen lettede alligevel læsningen og derved forståelsen af teksterne.

Billedtegn og deres sammensætninger og afledninger kunne dog ikke alene dække hele ordforrådet i sproget. Derfor måtte man finde en metode, som kunne danne tegn til at afhjælpe denne mangel. En del ord udtaltes ens, så det var muligt at låne tegn fra ord, der havde samme udtale med ord, som endnu ikke havde et tegn. Dvs. at man overførte tegnet fra f. eks. »hvede« med udtalen »lai« til ordet »lai«, der betød »at komme«, eller tegnet for bjørn (udtales xiong) blev også anvendt for verbet »at være i stand til« med samme udtale (xiong). En del af disse lån kom til at overtage det oprindelige tegn, da dette gled ud af brug, men i andre tilfælde stod man nu med ét tegn med to forskellige betydninger, hvilket selvfølgelig gav mulighed for forvirring og misforståelser. Løsningen var at tilføje en lille ekstra streg til det oprindelige tegn i en af formerne, således at der nu kunne skelnes mellem betydningerne. F.eks. er tegnet for »en kurv«, 其, ganske vellignende, men i den lånte udgave betyder det tredje person i ejefald. Da en kurv ofte blev fremstillet af bambus, tilføjede man derfor tegnet for bambus, 竹, i formindsket udgave til tegnet for »en kurv«, 箕, og det oprindelige tegn blev derefter udelukkende brugt i betydningen »hans«, »hendes«, »deres«.

Men også denne metode havde sine begrænsninger, og der manglede

		Tidlig form	Nuværende form	Lyd	Beskrivelse
Menneske:	Menneske		人	ren	gående person i profil
	Kvinde		女	nü	knælende person
	Øje		目	mu	omrids af øje med pupil
Natur:	Sol		日	ri	solens omrids prik
	Regn		雨	yu	sky med faldende dråber
	Vand		水	shui	vandløb og bredder
	Træ		木	mu	stamme med fire grene
Dyr:	Hest		馬	ma	hest i profil
	Fugl		鳥	niao	fugl i profil
	Fisk		魚	yu	fisk i profil
Genstande:	Kniv		刀	dao	æggen på en kniv
	Vogn		車	che	hjul og ramme set fra oven
	Pil		矢	shi	pil i profil
	Kogekar		鼎	ding	kar over ild

Figur 4. Kinesiske billedtegn.

stadigvæk tegn for mange ord. Når man sammenstillede forskellige tegn eller lånte tegn, endte man undertiden med, at et af tegnelementerne stod for udtalen og et andet for betydningen. Dette blev sat i system, hvorved et tegn, der angav betydningen, fik inkorporeret et tegn, der angav lyden – udtalen. Tegnet for »kød«, 肉 (med udtalen »rou«), fik tilføjet tegnet »fang«, 方, der betyder »kvadratisk«. Den nye kombination af de to tegn, 肪, fik betydningen »dyrefedt« med udtalen »fang«. På den måde

mistede den højre del af det nye tegn sin betydning, men beholdt udtalen. Den venstre del af tegnet mistede sin udtale, men beholdt en betydning, der kom tæt på den oprindelige som i dette tilfælde, hvor meningen skiftede fra »kød« til »dyrefedt«. Ligeledes kom tegnet for »et øre«, 耳 (med udtalen »er«), i kombination med udtalen af tegnet, 令, »ling« (med betydningen »at kommandere«), til at betyde »at høre«, 聆, med udtalen »ling«. Denne metode har vist sig at være en effektiv løsning på

tegnudviklingen i det kinesiske sprog.

I Vesten kaldes betydningsdelen for radikalen og lyddelen for fonetikum. Denne opdeling ses allerede i den føromtalte ordbog, *Shuowen jiezi*, der arbejder med 540 radikaler, men de er senere blevet reduceret til 214, og det er det antal, der i dag anvendes i de fleste moderne kinesiske ordbøger.

Kineserne anvender stadig kombinationen af betydning og lyd, når nye tegn skal dannes. De kemiske og metallurgiske betegnelser lånt fra Vesten kombineres med en lyddel og en betydningsbærende del, der afspejler den grundlæggende idé bag ordet. F.eks. skrives den kemiske betegnelse Se (for selenium) med betydningen »sten«, 石 (shí), og lyden, »xi« (西), i sammensætningen 硒. Den oprindelige betydning af »xi«, 西, er »vest«, og har således intet tilfælles med tegnet for »selen«. Metal, 金 (jīn), og lyden »ge« (各) danner betegnelsen for »krom« (Cr), 铬. Tegnet »ge«, 各, betyder »enhver af dem« eller »forskellig«.

Når man skal skrive fremmede navne med kinesiske tegn, anvender man tegn, der har lydlighed med stavelserne i navnene. Man vælger selvfølgelig tegn, der ikke kan vække anstød, og helst finder man nogle med poetiske referencer. Således udtales »Danmark« som »danmai« og med tegnet, 丹麥, der direkte oversat betyder »rød hvede«. Man kan sagtens se et Dannebrog blafre mellem kornmarker for sig.

Udviklingen af tegnenes former

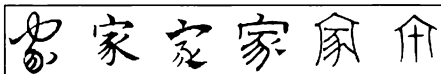
Som ovenfor nævnt standardiseredes tegnene i det første kejserrige Qin. Qin samlede en række

uafhængige kongeriger til én stat, hvilket ikke havde været tilfældet i mange hundrede år. Hvert af de enkelte kongeriger havde deres egne foretrukne varianter af skrifttegnene, så embedsmændene i Qinstaten besluttede med kejserens velsignelse at vælge én skriftform som standard. Denne form kendes under navnet 小篆, xiaozhuan (den lille seglskrift), da den oftest havde været anvendt som inskription på segl. Den var relativ enkel, men krævede dog alligevel stor skriftkyndighed, da alle streger i tegnene skulle tegnes med lige tykke streger, og tegnene skulle have samme størrelse, ligegyldigt hvor mange streger der var i de enkelte tegn. Den lille seglskrift viste sig ikke særlig egnet til dagligdagen, så en modificeret stil opstod. Denne stil kendes under navnet lishu, 隸書 (den officielle stil), og var meget skrivevenlig. Stilen var elegant og tillod, at de enkelte dele i et tegn blev skrevet med varierende tykkelse. Denne egenskab var især velegnet til pensel og tusch, der blev de foretrukne skriverejskaber i det gamle Kina. Selv i dag anvender man pensel og tusch, når man vil skrive smukt og stilfuldt.

Lishustilen var dog stadig lidt for stiv, så hen mod slutningen af det 2. århundrede e.v.t. opstod en ny stil, der var mere læsevenlig. Stilen kaldes 楷書, kaishu (den regulære stil), og blev standardskriften i Kina helt op til i dag. Hovedparten af alle tekster er blevet og bliver stadig trykt i denne stil. Den er tydelig, meget læsevenlig og de enkelte strøg i tegndelene er anbragt efter klare regler. Selvom stilen i princippet kun findes i én form, har der i tidens løb

våret en del variationer i udformningen, således at der også var plads til mere kunstneriske former. Netop variationer i tegnudformningen er en vigtig kvalitet for den kinesiske lærde. Han (og i dag også hun) lægger stor vægt på at kunne skrive tegn i variationer, der udtrykker den skrivendes personlighed. Det er gennem kalligrafien og maleriet, at de kinesiske lærde har kunnet udtrykke deres sindstilstande og personlige idérigdom, som det ikke var påskønnet at give udtryk for gennem direkte handlinger og følelsesbetonede tekster. Kinesiske tekster, det være sig digte, romaner, rapporter, historieskrivning eller faktatekster, der er skrevet i en kalligrafisk form, viser desuden en enestående samhørighed mellem tegnenes betydning, udseende og lyd, som ikke er mulig i mange andre kulturers skriftsystemer.

Med kaishustilen som baggrund udvikledes yderligere to stilarter, der gav mulighed for endnu flere variationer. Den ene af dem er en slags hurtig form for kaishu og kaldes da også for 行書, xingshu (den løbende stil). Denne stil benytter strøg, der ofte får de enkelte tegndele til at løbe sammen med en meget smuk og kraftfuld virkning. Det er stadig muligt at læse tekster skrevet i den løbende stil, omend med noget besvær, hvilket man ikke kan sige om den anden af de kalligrafiske former. Den er en slags abstraktion, hvor de

Tegnet for familie, "jia", i lille segl-, lisbu-, kaishu-, xingshu- og caoshu-stilene.

enkelte dele i tegnene ofte smelter sammen i uigennemskuelige dele. Stilen kaldes for 草書, caoshu (græsskrift), og kan virke meget ekspressionistisk. Mange berømte kalligrafer anvender denne stil, men for at læse teksten skal man helst kende den først, ellers er den næsten ikke til at tyde.

Da det kommunistiske styre kom til i oktober 1949, mente ledende partimedlemmer, at der var behov for en skriftrevision. De fandt, at de kinesiske tegn var for besværlige at huske og skrive for de store masser, og de ønskede, at hele den kinesiske befolkning skulle kunne læse og skrive. Hidtil var det kun en forholdsvis lille elite, der kunne skrive og læse perfekt, mens en lille gruppe af den øvrige del af befolkningen kun kunne læse og skrive nødtørftigt. For at bekæmpe analfabetisme mente en del kommunistiske sprogforskere, at det var nødvendigt med en omformning af de kinesiske tegn. Der var desuden en del af dem, der gerne ville arbejde hen mod en afskaffelse af de kinesiske tegn og basere skriften på det latinske alfabet.

Idéerne om en revision af tegn og indførelsen af et alfabet var allerede opstået i slutningen af det 19. århundrede bl.a. på grund af påvirkninger fra den vestlige kultur. Indførelsen af et alfabet i det kinesiske sprog er imidlertid forbundet med store vanskeligheder, da den kinesiske udtale i tidens løb er blevet stærkt forenklet. Mange tegn udtales ens, men har forskellig betydning, så for at adskille tegn med samme udtale, er der blevet tilføjet toner til tegnene. På den måde er det lettere at forstå hinanden i

祖顛項而宗堯
堯非同姓也受
國焉爾非同姓
尚宗之况親親
乎

臣莫自遊禮失
祀論斷易繁證
以兩詩而定司
為引經議事之
刑

秦伯終任孟明以
成王官之捷可為
千古用人之法

曰問我諸姑遂及伯姊邯風泉君子曰禮謂其姊親

而先姑也仲尼曰臧文仲魯大夫其不仁者三不知

者三下展禽展禽柳下惠文仲知柳廢六關襄關陽

凡六關所以禁絕末游而廢之妾織蒲三不仁也家人販席言作虛

器謂居蔡山節藻稅也縱逆祀聽夏父祀爰居三

不知也海鳥曰爰居止於魯東門外

秦穆公濟河焚舟文公三年

秦伯伐晉濟河焚舟示必死也取王官及郊王官郊晉地晉人

不出遂自茅津濟封殺尸而還茅津在河東遂霸西天陽縣西

左傳 秦穆公濟河焚舟

七

Manuskriptside fra den klassiske kinesiske tekst "Guwen yuanjian" (en samling af ældre kinesiske prosastykker), udgivet i stjerfarvetryk i 1685 på foranledning af kejser Kangxi (1654-1722).

tale, selvom der stadig er mange tegn, der udtales ens og med samme tone. I standardkinesisk, kaldet mandarin eller pekingdialekt, findes fire toner og en neutral tone, der kun anvendes i meget få tilfælde. Visse sydlige dialekter har op til otte toner. Derfor er det vanskeligt at erstatte tegn med et alfabet. Dette har dog ikke hindret en lille gruppe kinesiske sprogforskere i at forsøge at opfinde et system, hvorved det kunne lade sig gøre. Bl.a. blev der udviklet nogle fonetiske skriftsystemer, der stort set er opgivet i dag, men et af dem er bevaret på Taiwan, hvor det anvendes i de første skoleklasser og i en del ordbøger til beskrivelse af de enkelte tegns udtale. Det kaldes populært 國語注音, guoyu zhuyin (nationalsprog i fonetisk gengivelse), og blev udformet i 1913.

På denne baggrund besluttede regeringen i begyndelsen af 1950'erne at henvælge idéen om et alfabet til senere tider og påbegyndte en revision af tegnene. Man valgte at forenkle dem for på den måde at lette indlæringen og skrivningen af dem. Fra midten af 1950'erne kom de første forenklede tegn, og senere er flere blevet tilføjet. Det var nødvendigt at vælge faste principper for denne forenkling, og der er grundlæggende tre metoder, alt afhængig af hvilke typer af udformninger, man står over for:

- 1) Valg mellem forskellige tegnvarianter efter ideen om "folkelige" udgaver og færreste stregdele.
F.eks. 村, cun (landsby), for 屯, 矩, ju (en tomkestok), for 輝, hui (strålende, skinne), i stedet for 呼, 輝.
- 2) Anvendelse af gamle varianter med færre streger i tegnene. F.eks. fra den lille seglskrift valgtes 云, "yun" (sky), frem for 雲 og 号, "hao" (navn, nummer), for 號.
- 3) Forenkling af tegn ved kun at bruge enkelte elementer af dem. F.eks. 寧, "ning" (med anden tone = fredelig, i fjerde tone = hellere), til denne enkle form 宁.

Ud over disse tre grundlæggende udvælgelsesmetoder forenkledede man desuden en del radikaler, så de oftest optræder ens i forskellige tegn. F.eks. 言, "yan" (tale, ord), forkortes til 讠 og kan ses i et tegn som 謝, "xie" (at takke), i denne form 谢 eller 車, "che" (vogn), til denne form 车, som bl.a. ses i tegnet "hui" 輝 (strålende, skinne).

**VERDENS
SKRIFTER
VERDENS
SKRIFTER
VERDENS
SKRIFTER
VERDENS
SKRIFTER**

Denne artikel er skrevet til *Verdens skrifter*. Redigeret af Stig T. Rasmussen. Forlaget Vandkunsten i samarbejde med Det Kongelige Bibliotek og Forening for Boghandværk. 2011. 392 s. Ill. ISBN 978-87-2695-111-5. Kr. 299,95

Magasin fra Det Kongelige Bibliotek bringer løbende artikler derfra, skrevet af bibliotekets medarbejdere.

Kronik

Kulturkalender

Kulturkalenderen, der udkommer som del af *Diamanten*, giver et samlet overblik over sæsonens udstillinger, koncerter, foredrag og arrangementer. Det samme gør den elektroniske kulturkalender, som findes via adressen <www.kb.dk>.

Bøger og bibliotek

Et sjældent indblik ind i Nephews maskinrum

Det Kongelige Bibliotek har indledt et unikt samarbejde med det danske rockorkester Nephew om at dokumentere bandets indspilningsproces.

Når Nephew går i studiet for at indspille deres femte album med titlen *Hjertestarter*, vil de medbringe en harddisk fra Det Kongelige Bibliotek. På den vil de løbende gemme kopier af deres lydfiler, så man efterfølgende kan rekonstruere den kreative arbejdsproces bag de færdige numre. Når albummet er færdigt, vil Det Kongelige Bibliotek få harddisken.

Aftalen mellem Nephew og Det Kongelige Bibliotek er, så vidt vides, den første af sin art i verden, og projektet indeholder mange interessante perspektiver i forhold til indsamling og håndtering af den danske kulturarv.

Søren Arnholt, trommeslager i Nephew, udtaler: ”Det er utrolig interessant og en ære for os at være med til

Nephew er en dansk rockgruppe fra Århus, dannet i efteråret 1996. Gruppen består af Simon Kvamm, Kristian Riis, Søren Arnholt, Kasper Toustrup og René Munk Thalund.

sammen med Det Kongelige Bibliotek at dokumentere hele den skabelsesproces, som ellers normalt er ”lukket land” for andre end os selv. Det er netop i processen mod det endelige resultat, at der tages usikre, nye eller til tider ekstreme skridt, samtidig med at beslutninger træffes og musikken krystalliseres mere og mere. Til tider er vejen kringlet, men kunne ikke have været anderledes”.

Nationalbibliotekets overordnede formål er at sikre og overlevere den danske kulturarv til eftertiden. Forskningsbibliotekar Henrik Smith Sivertsen er ansvarlig for Nationalbibliotekets indsamling af populærmusik og ser det i et historisk lys.

”Som de fleste pop- og rockmusikere ”skriver” et orkester som Nephew ikke musik, de spiller sig frem til den. Derfor må vi flytte fokus fra noder og papir til det, der foregår i studiet og på computeren. Med denne aftale får vi for første gang mulighed for at se, hvordan et rockorkester arbejder med materialet. Tidligere har vi gennem skitser og kladder kunnet følge Carl Nielsens kompositionsproces, hvilket har været muligt, fordi man i tide sikrede sig hans noder og arbejdspapirer. Vi har stadig stor fokus på nodebaserede

kompositioner, men vil altså også fremover udvide horisonten til musik, der er blevet til på andre måder”.

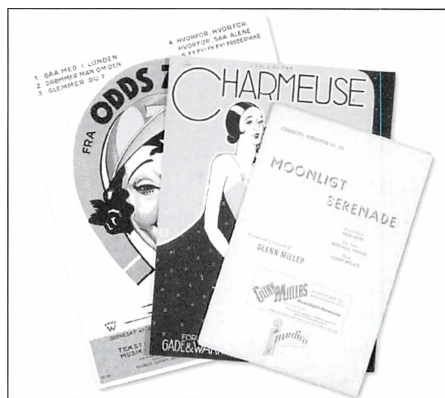
Taget i betragtning, hvor hurtigt tingene udvikler sig er det naturligt, at der sættes ind med indsamling af populærmusik og måder, hvorpå den bliver skabt.

”Historisk set befinder vi os midt i en af de mest gennemgribende medieteknologiske forandringer gennem tiden, ikke mindst på det musikalske område. Med den digitale revolution er vi inde i en ny fase. I dag laver man ikke musik på samme måde, som man gjorde i 1972 eller 1992, og selvom det er svært at spå om, vil man næppe arbejde på samme måde som i dag i 2032 eller 2052. Det er i det lys, man skal se aftalen med Nephew. Vi giver fremtiden en mulighed for at se, hvordan man laver musik i dag. Og forhåbentligt vil vi med tiden også få samlet op på i går og i morgen. Andre, som er i besiddelse af relevant materiale, er velkomne til at følge Nephews eksempel og give fremtiden mulighed for at kigge dem over skulderen”, siger Henrik Smith Sivertsen.

I første omgang er der tale om en proaktiv indsamling af en digital musikproduktion. De nærmere omstændigheder omkring, hvordan det med tiden stilles til rådighed for forskning og offentlighed, følger senere.

Danske noder til populærmusik er nu færdigregistreret

Bibliotekets småtryksamling af noder indeholder en omfattende mængde populærmusik trykt i Danmark (ca. 1880-1970). Det drejer sig om musik i lette udgaver, musik til vaudeviller, revyer, film, varietéer, kabareter, salonmusik, dansemusik og slaggere. I samlingen er der værker af både danske og udenlandske komponister,

og der er ofte tale om noder med meget stemningsfulde og farverige forsider.

For en del år siden blev det muligt at registrere alle de noder, der knytter sig til en bestemt revy eller anden lignende forestilling. Disse er tilgængelige i REX under mærket ”SmR”, men det er mest oplagt at søge på komponist eller titel. Det samme gælder værker udkommet i serier som f.eks. ”Sangkompositioner”, ”Wilhelm Hansens 50-øres Bibliotek” o.lign. Disse er også søgbare i basen.

Hidtil har enkelttitler (vokalmusik og instrumentalmusik) og stemmesæt (oftest serier med salonmusik) imidlertid kun sporadisk været registreret i databasen REX, men takket være en særlig bevilling har det nu været muligt at katalogisere de mange enkelte nodetryk og serier. Derved er den sidste store hovedsamling inden for musik på Det Kongelige Bibliotek registreret.

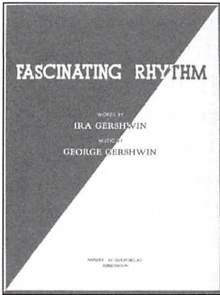
I samlingen findes ikke mindre end 35.000 noder, som bl.a. byder på et hyggeligt gensyn med mange kendte og populære sange fra midten af århundredet.

Samlingen indeholder noder, der skulle spilles og synges rundt omkring i hjemmene ved klaveret. Hvis man havde set de nyeste film med iørefaldende melodier eller hørt de mest aktuelle revyviser, kun-

ne man selv genopføre dem ved at købe disse noder, som ofte kun indeholdt én sang og derfor kunne fremstilles til en overkommelig pris.

Mange af noderne er for sang og klaver. Det gælder f.eks. Knud Vad Thomsens ”Jeg plukker fløjlsgræs”, Kai Normann Andersen og Dan Folkes musik til filmen *Odds 777*, Jule Stynes sange til *Gentlemen foretrækker blondiner* og Richard Rodgers’ sange fra musical’en *The Sound of Music*.

Så er der også en række versioner for

klaver af kendte melodier som George Gershwins *Embraceable You* og *Fascinating Rhythm*, et potpourri fra Irving Berlins musical *Annie get your gun*, og fra Danmark Jacob Gades *Tango*

Charmeuse og Sven Gyldmarks ”Lille Pers mundharmonika” fra *Far til fire i byen*.

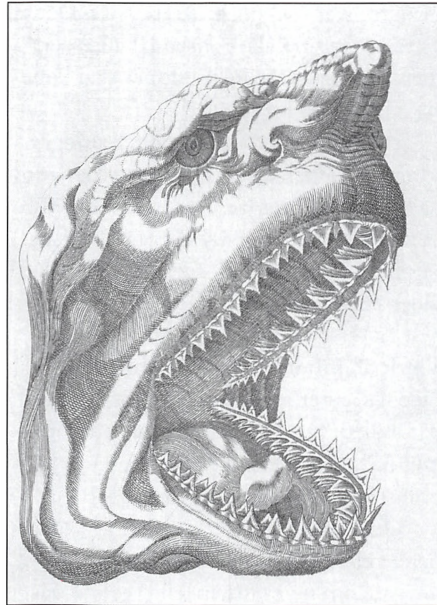
Endelig er der talrige serier for små ensembler som f.eks. salonorkestre: *Moonlight Serenade* af Glenn Miller, Jerome Kerns *Smoke gets in your eyes*, *To be or not to be* af Leo Mathisen og Otto Lingtons *Uh, jeg ville ønske jeg var dig*.

Samlingen fylder i alt ca. 42 hyldemeter.

Det Kongelige Bibliotek på nettet

Digitalisering af den danske nationallitteratur – ProQuest 17

Det Kongelige Bibliotek og det britiske fir-

Hajtænder, fra Nicolaus Stenon Elementorum myologiae specimen, seu musculi descriptio geometrica : cui accedunt Canis Carcharia dissectum caput, et dissectus piscis ex Canum genere, Firenze 1667.

ma ProQuest fortsætter samarbejdet med at digitalisere den danske nationallitteratur i ældre tid.

I 2010 afsluttedes digitaliseringen af perioden 1482-1600, nu digitaliseres den dansk-norske-islandske litteratur fra 1601-1700, i alt 17.000 titler. I 2013 påbegyndes desuden digitaliseringen af Det Kongelige Biblioteks samling af europæiske inkunabler, d.v.s. værker trykt før år 1501.

Blandt det digitaliserede materiale vil være Chr. 4.s danske bibel, litteratur om trediveårskrigen og de dansk-svenske krige i det 17. århundrede, Roskildefreden 1658, danske og norske lov fra 1683 og 1687, de første islandske tryk og hele den lærde litteratur i perioden.

Arbejdet vil tage fire år og omfatte ca. en million sider om året. Materialet vil

blive frigivet i sektioner kvartalsvis. Der vil være adgang fra alle danske IP-adresser, mens udenlandske institutioner skal købe sig adgang via licens.

Tilsvarende Proquest-digitaliseringer foregår i øjeblikket på det italienske nationalbibliotek i Firenze, Det Kongelige Bibliotek i Holland og på Wellcome Library i London, der er kendt for natur- og lægevidenskabelige værker.

Værk af Johan Svendsen online

Dansk Center for Musikudgivelse (DCM) har indledt et samarbejde med den kommende samlede udgave af den norske komponist Johan Svendsens Værker (JSV).

Det første konkrete resultat af samarbejdet er en udgave af Svendsens *Andante funèbre*, som nu er tilgængelig online på DCMs hjemmeside.

Som meget anden musik af Svendsen har dette værk både kildemæssigt og biografisk tæt tilknytning til København.

Det har derfor været naturligt, at DCM har forestået denne udgave i samarbejde med den norske redaktion af JSV. Udgivelsen er at betragte som et ”fortryk”, indtil det relevante bind i JSV foreligger.

Personlige visebøger Indblik i tre unges mænds forestillingsverden

Dansk Folkemindesamling har åbnet en hjemmeside, der fremlægger tre unges mænds håndskrevne visebøger fra 1840'erne. De har tilhørt en gårdmandssøn fra Vestjylland, en væver fra Sydfyn og en møllerdreng fra Vestsjælland. Bøgerne rummer et personligt udvalg af sangtekster. Gennem viserne kan vi få et kig ind i de tre unges mænds tanke- og forestillingsverden. Viserne handler om krig og kærlighed, moral og religion, nyheder og

”Visen synges på Skeive marked”, tegning af Hans Smidth 1867.

evige sandheder. Viseteksterne fortæller historier og udtrykker følelser.

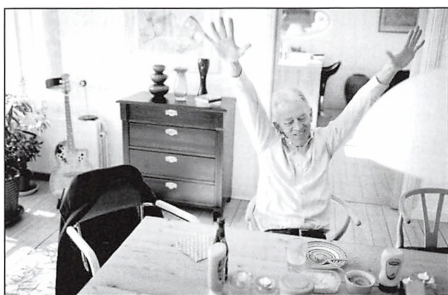
Samtlige tekster i de tre visebøger er fremlagt i original (faksimile) og i moderniseret afskrift. Ved hjælp af tekst og billeder sættes visebøgerne desuden ind i en kontekst. Man kan desuden læse om de tre personers liv, viserepertoire og sociale miljø. Blandt andet har to af bøgerne været brugt ved fronten under Treårskrigen 1848-50.

Hvis man interesserer sig for den betydning, bøgerne har haft for deres ejere, kan de udnyttes som interessante kilder til menigmands historie. Så bliver de til personlige visebøger og dermed til stemmer fra fortiden ligesom dagbøger og erindringsbøger. Visebøgerne er udvalgt mellem de 400 tilsvarende, som Dansk Folkemindesamling har i sit arkiv.

Udstillinger

Årets Pressefoto 2011/12

For tredje år i træk dannede Det Kongelige Bibliotek rammen om udstillingen af de bedste pressefotografier fra det

Årets pressefotograf, Mads Nissen, fotograferede Villy Savndal efter valgkampen i 2011.

forgangne år. Priserne for de bedste fotografier inden for en lang række kategorier uddeltes i Dronningesalen, hvorefter udstillingen åbnede for offentligheden. Der blev uddelt priser i i alt 14 kategorier.

Dansk pressefotografi har i en årrække befundet sig på et højt niveau, hvilket også gør sig gældende for dette års fotografier. Fra de store begivenheder til de små intime historier bringer billederne os tæt på situationer og steder i verden, vi måske ellers ikke ville komme i berøring med. De griber os og bringer smil, tårer og tanker om vores fælles verden og medmennesker frem.

Mads Nissen fra *Berlingske* Billedredaktion var dette års helt store vinder, da han

både blev kåret som Årets Pressefotograf og fik prisen for Årets Pressefoto.

Derudover modtog Mads Nissen priserne for årets nyhedsbillede, udland, Årets reportage, udland og Årets portræt.

Dommerne valgte enstemmigt Mads Nissen som årets pressefotograf på baggrund af en serie billeder, der spænder vidt i både motiver og billedsprog. Billeder, der tilkendegiver, at fotografen bag kender og mestrer alle de pressefotografiske genrer og konsekvent skaber billeder af høj kvalitet. Dommerne understregede yderligere valget med, at det er billeder, der viser fotografens unikke evne til både at fange det vigtige i historierne, indkapsle stemningen og få følelserne med.

Det Nationale Fotomuseum, 2. marts - 28. april 2012.

Den poetiske streg – bladtegneren Hans Lollesgaard 1923-1993

Bladtegnermuseet fortsatte sin udstillingsrække med en stor, retrospektiv op-hængning af Hans Lollesgaards værker, en af dansk bladtegnings fineste og mest elegante tegnere, der med et stærkt grafisk

De bedste pressefotografier rummer både det store perspektiv og den personlige skæbne, hvilket netop gør sig gældende for Årets Pressefoto af Mads Nissen.

Det afbilder Hussein Saleh Hassan, der ligger dødeligt såret på et hospital i Tobruk, Libyen. Han blev skudt i hovedet af Gadaffi-tro soldater, da han sammen med en gruppe mænd stormede en lokal politistation 17. februar 2011.

Skuespilleren Poul Reumert som løjtnant von Buddinge i Genboerne.

afsæt i sin tegnekunst prægede den socialdemokratiske presse i mere end fire årtier.

Han mestrede samtlige genrer inden for bladtegningen, men med en særlig kærlighed for teater- og ballettegningen, som han dyrkede konsekvent i hele sin lange karriere.

I en poetisk, lyrisk streg indfanger han scenekunstens aktører i nærværende og beskrivende streger, ligesom ballettens univers af stemningsfyldte bevægelser og stærke følelser lå godt for hans tegnergemyt, og hans yndefulde ballettegninger hører til blandt de fineste i faget.

Udstillingen præsenterede mere end et halvt hundrede tegninger af denne store, klassiske bladtegners livsværk.

Bladtegnergangen og Udlånsbroen 8.
marts - 13. maj 2012.

Skatte i Det Kongelige Bibliotek

Udstillingen præsenterer et udvalg af de største danske og internationale sjældenheder, kostbarheder og klenodier som findes i Det Kongelige Bibliotek og som alle er en vigtig del af nationens kulturarv.

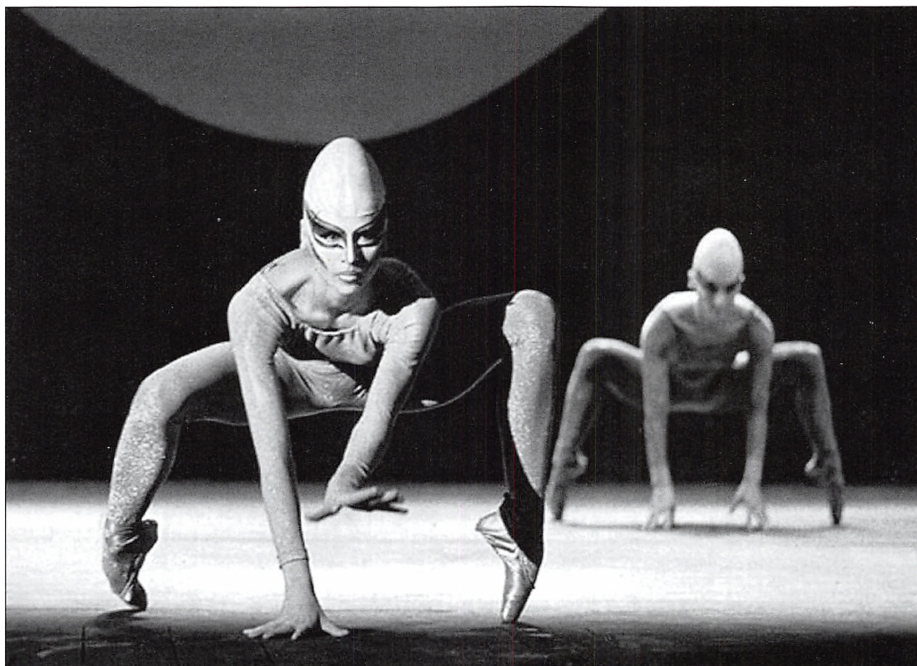
Vores kulturarv giver os en fælles erindring om fortiden, vores kulturarv skaber identitet, og vores kulturarv fortæller væsentlige historier om vores nation, vores samfund og vores liv.

Udstillingen giver et unikt indblik i de ypperste og mest værdifulde værker i bibliotekets samling såsom Gutenbergbiblen samt originale tekster og manuskripter af bl.a. H.C. Andersen, Carl Nielsen og Karen Blixen.

Værkerne bliver iscenesat på spektakulær vis af den russiske kunstner Andrey

John James Audubon (1785-1851), amerikansk ornitolog og maler. Illustration af orn fra Birds of America (London 1828-39, fire bind med 435 tavler).

Fotograf: John R. Johnsen.

Bartenev, hvis collage-lignende udstillingsdesign i sig selv er et besøg værd.

Udstillingen er sponsoreret af direktør Peter Lassen, Montana a/s, og støttet af 15. juni Fonden.

Montanasalen, 9. maj 2012 - 31. december 2015.

Dansen i spejlet

Fotoudstilling af John R. Johnsen

Den internationalt anerkendte dansefotograf John R. Johnsen har i flere årtier med sit kamera fastholdt dans i et sansefuldt udtryk. I en retrospektiv udstilling vises et væsentligt uddrag fra Johnsens store samling af dansefotografi.

Udstillingen præsenterer et fortryllende univers, der spændte fra Bournonville-ballerinaernes tylskørter til New York City Ballets dansere i t-shirts og badedragter.

Det er den sanselige, lidenskabelige krop og danserens dramatiske udstråling, der altid har fængslet Johnsens blik og som han har ønsket at overføre til den fotografiske flade. I udstillingen møder man elegante, smidige, muskuløse kroppe fastfrosset i det splitsekund bevægelsen foldede sig ud.

Johnsen går helt tæt på med sit kamera, så ofte træder også piblen sved synligt frem. De grovkornede sort-hvide fotografier besidder en rå og ucensureret æstetik, hvor kontraster, lys og skygge er med til at skabe dramatikken.

I 2003 erhvervedes med støtte fra Augustinus Fonden, Nationalbankens Jubilæumsfond af 1968 og Carlsbergs Mindelegat for Brygger J.C. Jacobsen Johnsens historiske samling af balletfotografier. Den udgør en af de væsentligste

samlinger af balletfotografi i Danmark med omkring 250.000 negativer og dias taget over en 25-årig periode fra 1970-1995.

Som autodidakt fotograf begyndte Johnsen ved Maurice Béjart og hans *Le Ballet du XXe Siècle* i 1960'ernes Bruxelles.

I perioden 1970-1995 var han fast fotograf ved Den Kongelige Ballet og hans fotografiske arkiv strækker sig fra Bournonville balletterne over Alvin Aileys American Dance Theater til New York City Ballet.

Udover ballet og moderne dans har Johnsen forevigtet så forskellige verdener som japanske butohdansere og jazzens store stjerner i sin sanselige og enkle sort-hvide stil.

I maj udkom også bogen *Dansen i Spejlet* om Johnsens mangeårige fotografiske virke, skrevet af Erik Aschengreen, Anne Middelboe Christensen og Kirsten Sørensen.

Det Nationale Fotomuseum 22. maj - 12. september 2012.

Reportagetegneren i fjeldet Otto Nielsen 1916 - 2000

Museets samling af Otto Nielsens bladetegninger rummer en række store skitsebøger, fyldt med oplevelser fra nær og fjern.

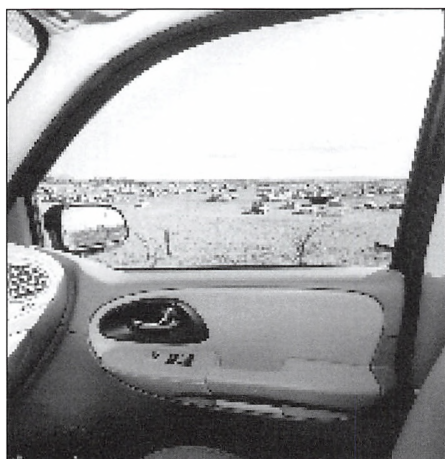
I 1946, 30 år gammel, indledte han et samarbejde med DDL, som fortsatte i hans tilknytning til SAS. Otto Nielsen tegnede omkring 40 plakater i alt for SAS, og 1954-1976 tillige den årlige kalender. Plakater og kalendere der hang overalt i verden og som blev samlereobjekter.

Udstillingen koncentrerer sig om rejserne til Lofoten og Hardangerviddens. Han besøgte begge steder flere gange i 1970'erne og arbejdede direkte. Hans akvareller fra den gigantiske natur er et orgie i farver og stemning. Han evnede til fuldkommenhed at trække det store natursceneri ned på papiret og arbejdede virtuost med store linjer og dramatiske farver. Intenst og nærværende er hans skildring af fjeldet, de få træer tæt på trægrænsen og de få hytter og mennesker han møder.

Bladetegnergangen, 1. juni – 31. august 2012.

Otto Nielsen: Lofoten.

Lee Friedlander – *America by car*

I 192 sort-hvide fotografier tegner Lee Friedlander et sælsomt portræt af det moderne USA set fra en bils indre.

I løbet af det seneste årti har Friedlander (f. 1934) kørt USA tyndt i forskellige udlejningsbiler. Uden nogensinde at træde ud af bilen har han gennem bilruderne dokumenteret det moderne USA's ikoner og excentriske sider, som de viser sig i det hverdagslige.

Gennem udstillingens mange billeder kom man igennem storbyer, åbne vidder, majestatiske bjerglandskaber, og man kom helt tæt på nogle af de mennesker, Friedlander mødte på vejen. Men alt er rammet ind og holdt på afstand af bilens interiør.

Bilen indtager i *America by Car* en allestedsnærværende rolle i billederne, hvor forrude, sidevinduer, side- og bakspejl fungerer som billedrammer for et bredt udsnit af motiver fra typiske amerikanske landskaber.

Friedlander har gennem hele sit mangeårige virke arbejdet i et visuelt formsprog, der udtrykker det moderne livs kaotiske og flygtige vilkår ved brug af udstillingsvinduer, spejle og skilte til at skabe flere lag

i billedet, forvride perspektivet og blokere udsigten.

I *America by Car* skaber han visuelle møder, hvor rat og instrumentbræt støder sammen med klassiske amerikanske landskaber, moteller, monumenter, trucks og vejskilte. Ofte får man også et glimt af Friedlanders spejlbillede i sidespejlene.

America by Car kan ses som en opdateret udgave af den klassiske amerikanske dannelsesrejse kendt fra f.eks. Jack Kerouacs beat-roman *On the Road*. Serien fornægter heller ikke et slægtskab med den lange tradition for fotografiske skildringer af USA som eksempelvis Walkers Evans' *American Photographs* fra 1938, Robert Franks *The Americans* fra 1958 og Stephen Shores *American Surfaces* taget i 1972-73.

Friedlander er mest kendt for sine ”sociale landskaber”, som han selv kalder sine dokumentariske billeder af gadeliv.

Det Nationale Fotomuseum 8. juni - 1. september 2012.

EU data

Kunst møder forskning og data

Udstillingen *EU data* på Det Samfundsvidenskabelige Fakultetsbibliotek var mede op til Forskningens Døgn 2012, hvor temaet i 2012 var EUropas Fremtid.

Formålet var at gøre brug af en anderledes forskningsformidling ved at formidle aktuel EU-relateret forskningsdata som kunst. Udstillingen beskæftigede sig med emner som mødet mellem den europæiske demokratidannelse og nordisk demokrati-tradition, europæisk levestandard midt i en økonomisk krisetid og meget andet.

Under Forskningens Døgn 19.-21. april 2012 vandrede udstillingen ned på Frue Plads og fungerede i samarbejde med Københavns Universitet som bagtæppe og informations- og inspirationskilde for

diverse debatindlæg og quizzes for de besøgende.

Det Samfundsvidenskabelige Fakultetsbibliotek, fra 19. marts 2012.

In remembrance of the earthquake in Japan 11.3. 2011

Fotografier fra byerne Ishinomaki, Rikuzen-Takata, Kesenuma, og O-shima. The exhibition is curated by Tomoe Sakai

and friends.

Det Humanistiske Fakultetsbibliotek.

Writing

Myne Søe-Pedersen

Udstillingen kredsedde om det at tilegne sig viden, miste viden og at sætte spor. I enkle, stramt komponerede billeder af tavler og gamle skoleborde henter Myne Søe-Pedersen de ubevidste spor, vi alle efterlader i verden, frem til overfladen – i billedet og i bevidstheden.

Nogle aftryk sætter vi bevidst som betydningfulde tilkendegivelser af vores eksistens, tanker og handlinger. Andre fremkommer, uden at vi tænker over det og uden at vi tillægger dem nærmere værdi. Det er netop de uanselige, ubemærkede spor Søe-Pedersen henleder vores opmærksomhed på ved at fotografere mønstret af huller efter tegnestifter i en opslagstavle eller tavlesvampens hvide strøg på tavlen. Fælles for de forskellige

Myne Søe-Pedersen Untitled (Desk #2)

spor, er, at den fysiske handling, der ligger til grund, peger ud på en kollektiv kropslighed.

I de skarpe flader træder de mindste detaljer tydeligt frem for øjet, men ved på den måde at koncentrere sig om fladen, løfter Søe-Pedersen også tavler og borde ud af deres oprindelige kontekst og skaber en abstraktion i det konkrete, der peger ud på fællesmenneskelige begreber som historie, lærdom, erindring og glemsel.

Anderledes håndgribelige er de mange tegn og nedridsninger i de gamle skoleborde fra 1960'erne. Peter Belli står der eksempelvis med store vakkende bogstaver i en af bordfladerne og giver et glimt ind i den samtid, det blev skrevet i. På den måde kommer billederne af bordene til at fremstå som arkæologiske snit, der tegner et tidsbillede set fra skolebænken.

Entrégalleriet, 13. april 2012 - 29. maj 2012.

Rare Armenian Books

Bog-entusiaster kunne få et sjældent indblik i op til 500 år gamle armenske bøger, da Det Kongelige Bibliotek viste de gamle skatte.

Det er i år 500 år siden, at bogtrykkerkunsten kom til Arme-

nien. Samtidig har UNESCO udpeget den armenske hovedstad, Jerevan, som verdens 'bog-hovedstad' – World Book Capital 2012.

I den anledning havde Det Kongelige Bibliotek og Den Armenske Ambassade arrangeret en udstilling med sjældne armenske bøger, *Rare Armenian Books*. Der var mulighed for at se i alt 19 bøger, der daterer sig tilbage til 1500-, 1600- og 1700-tallet – alle i usædvanlig god og smuk stand. Udstillingens ældste bog var en gregoriansk kalender fra 1584, men man kunne fx også se 'Salmernes Bog' fra *Biblen* i en udgave fra 1666.

Salmernes Bog var en gave fra orientlisten, Theodor Petraeus, til den danske Frederik 3. – og indeholder en dedikation til kongen. Samme Petraeus havde et par år forinden foræret kongen et eksemplar af Koranen.

Blandt de øvrige titler var *Novum Testamentum Armenicum*, *Psalterium Davidis Arme-*

Davidis Regis & Prophetae Psalterium in Lingua Armena. *Indeholder Salmernes Bog fra Det Gamle Testamente på armensk, med det armenske alfabet. Det Kongelige Bibliotek ejer to eksemplarer, trykt i Amsterdam 1666.*

niace og *Hisus Ordi*.

Dronningesalsmontrerne 17. april - 12. maj 2012.

EU Snapshots of your life

Det foregik på de unges eget sprog, da Danmark under EU-formandskabet satte fokus på EU's betydning i dagligdagen. Gennem en mobil-app og Facebook lancerede formandskabet fotokonkurren-

Foto: Bajan, Rumænien.

cen *EU snapshot of your life* med unge i Danmark og Europa som den primære målgruppe.

”Det europæiske samarbejde handler også om vores allesammens hverdag. Det gælder i særlig grad for unge, fordi EU jo beskæftiger sig rigtig meget med uddannelse, klima og beskæftigelse – og helt konkrete ting som, hvorvidt der er farlig kemi i make-up'en, og hvad fødevarereproducenterne må putte i en burger. Vi vil gerne bidrage til, at unge kan få mere viden om det europæiske samarbejde og får lejlighed til at fortælle, hvordan de ser deres hverdag i Europa, og hvor EU har en indvirkning på deres liv”, sagde europaminister Nicolai Wammen.

Med brug af de bedste billeder producerede formandskabet en fotomosaik af unges liv overalt i EU. – Vinderne i fire kategorier kåredes af en jury i juni.

Kirkebybroen, 7. - 21. juni 2012.

Foredrag

Foredragsrækken *Kære Dagbog ...*

Forårets foredragsrække *Kære Dagbog ...* gik bag om dagbogsfænomenet gennem en række danske kulturpersonligheders dagbøger.

H.C. Andersen

onsdag 18. april 2012

Professor Johan de Mylius, Syddansk Universitet, fortalte om H.C. Andersen, hvis dagbøger findes i Det Kongelige Bibliotek.

Ingen dansk personlighed ved vi så meget om som H.C. Andersen. Tre selvbiografier, omkring 10.000 tilgængelige breve, ti bind dagbøger strækkende sig fra 1825 til 1875 (i den trykte udgave plus to bind registre) og sågar også en trykt udgave af hans almanakker med korte notiser dag

Dagbogsblad fra H.C. Andersens Tysklandsrejse 1831.

for dag.

Et fantastisk dokumentationsmateriale, som forleder godtfolk til at tro, at så ved vi alt om Andersen. Men det gør vi naturligvis ikke, for han har ikke fortalt sine inderste hemmeligheder og slet ikke sine indre processer omkring sin digtning nogetsteds, ikke engang til dagbøgerne.

Dagbøgerne er en tvetydig kilde.

De fortæller os meget, men er tavse om mindst lige så meget. Vil vi vide ordentlig besked om H.C. Andersen, kommer vi ikke uden om at læse hans værker. Det bør være et memento til alle, der vil nøjes med det biografiske.

Johnsens dansefotos

tirsdag 29. maj 2012

Danseskribenterne Erik Aschengreen og Anne Middelboe Christensen fortalte om dansefotografen John R. Johnsen – og Johnsen fortalte om sig selv.

International forfatterscene

Steve Sem-Sandberg

Sverige

mandag 30. april 2012

Den svenske forfatter står bag den prisbelønnede og anmelderroste dokumentarroman *De fattige i Lodz*.

De fattige i Lodz tager udgangspunkt i det unikke, historiske dokument *Ghetto-kroniken*, der består af noter og optegnelser fra medarbejdere i ghettoens arkiv. Den dokumentariske roman handler om kunsten at overleve, om livet og ligeså vel døden for jøderne i ghettoen Lodz i Po-

len. *De fattige i Łódź* beskriver tilværelsen for den kvarte million polske jøder, der var spærret inde i en forseglet bydel, hvor de først skulle arbejde som slaver for nazisterne og sidenhen deporteres og tilintetgøres.

Med den monstrøse formand for ghettoadministrationen, Mordechai Chaim Rumkowski, i centrum følger romanen en række familier og medlemmer af ghetto-samfundet. Rumkowski skildres med sin djævelpagt og dobbeltspil og efterlader læseren med spørgsmålet om hans grusomheder som heroiske eller forræderiske.

De fattige i Łódź indbragte Sems-Sandberg Sveriges anerkendte litteraturpris Augustprisen i 2009 og høstede fantastiske anmeldelser fra bl.a. litteraturanmelder Klaus Rothstein, der placerer Sems-Sandberg i samme kategori som Thorkild Hansen og P.O. Enquist.

Udgangspunktet for journalist, titl. MF Birte Weiss' interview med Steve Sem-Sandberg var hans skildring af tilværelsen for den kvarte million polske jøder, spørgsmål om kunsten at overleve og om livet og døden for jøderne under anden verdenskrig.

Tom Rachman

UK

tirsdag 8. maj 2012

Igen i år samarbejdede biblioteket med den store, danske litteraturfestival CPH:LITT om at byde velkommen til et bredt udvalg af de største og mest anmelderroste, internationale forfattere.

Tom Rachman står bag en af de seneste års mest anmelderroste debutromaner *De ufuldkomne*, der udkom 2011. Debutromanen er i en række internationale medier blevet kaldt Årets bog og har høstet anmeldelser som fx:

”Det hænder med lange mellemrum, at en forfatter lykkes med det hele i første forsøg. Tag bare Tom Rachmans ”De ufuldkomne”, som ikke bare er den bedste debutroman i mands minde, men også den bedste bog, jeg har læst i lange, lange tider.” *Berlingskes* anmelder Jeppe Krosgaard Christensen.

Og i *The New York Times Book Review* lød det: ”Den er så god, at jeg blev nødt til at læse den to gange udelukkende for at hitte ud af, hvordan det lykkedes ham. Jeg har endnu ikke fået besvaret mit spørgsmål; ej heller forstår jeg, hvordan en, der er så ung ... kan have tilegnet sig et så modent greb om menneskelige svagheder. Romanen er skiftevis munter og hjerteskrærende.”

Romanen er inspireret af forfatterens egen tid på *International Herald Tribune* og er en *New York Times Bestseller*, den var ’Best pick of the month’ på Amazon i april 2010, og nummer 11 på listen over årets bedste romaner samme sted.

De ufuldkomne er en fascinerende, original og rørende historie, der strækker sig over mere end halvtreds år, om en engelsksproget avis, der blev grundlagt i Rom af en amerikansk millionær efter 2. verdenskrig. Rachman portrætterer tidens hengivne journalister, avisens

excentriske ejere og en meget loyal læser.

Der er gået halvtreds år siden avisen blev grundlagt af en gådefuld rigmand. I redaktionen nedslidte lokaler med plettede gulvtæpper og skrammede møbler forekommer de ansattes interne stridigheder og personlige dramaer meget højere på dagsordenen end avisens deadlines. Kathleen, den dominerende og benhårde redaktionschef, leder i sit åbne ægteskab; Arthur, den luddovne journalist som henslæber sit arbejdsliv med at skrive nekrologer, får sin tilværelse vendt op og ned efter en stor tragedie; Abbey, den kampberedte regnskabschef, erfarer, at nedskæringerne af personalet og hendes eget kærlighedsliv på overraskende vis hænger sammen. Ude i marken er en gammel freelance-rotte villig til at gå endog meget langt for at få sin næste historie. Og i skyggerne af det hele lever den unge, isolerede ejer af avisen, som viser langt større interesse for sin højt værdsatte basethund, Schopenhauer, end for familiens avis.

Hvert kapitel handler om en ny person på redaktionen gennem tiden, og tilsammen udgør de et forrygende og fuldstændigt sammenhængende hele.

Tom Rachman blev interview'et af Stéphanie Surrugue.

De ufuldkomne er solgt til udgivelse i 22 lande og var udgangspunkt for samtalen på International Forfatterscene.

Derudover kunne publikum møde den mexicanske Ignacio Padilla, prisvindende forfatter bag *Antipodes* og *Shadow without a name* i samtale med Ib Michael. Ib Michael har senest udgivet *Orbit* i 2010 og er en af Danmarks mest læste forfattere. Samtalen modereredes af cand.mag. Barbara Læssøe Stephensen.

I samarbejde med CPH:LITT.

Ayad Akhtar

USA

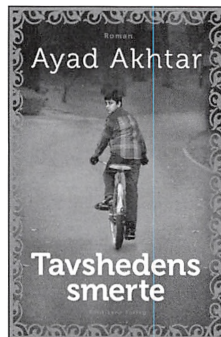
torsdag 10. maj 2012

Et udvidet International Forfatterscene-program, hvor der udover hovednavnet, den amerikanske forfatter Ayad Akhtar, kunne opleves flere litterære indslag, bl.a. under temaet ”Arabisk Forår”, og om eftermiddagen en række forfattersamtaler i cafe øieblikket.

Om aftenen fokuseredes på det Arabiske Forår. Her præsenteredes de tre unge arabisktalende prisvindere fra CPH:LITT's litteraturkonkurrence under temaet ”Arabisk forår”.

Ayad Akhtar er oprindelig skuespiller og underviste i teater i USA. I 2006 blev han nomineret til Independent Spirit Award for Best Screenplay for sin rolle som manuskriftforfatter i *The War Within*.

Hans første roman, *Tavshedens smerte* (*American Dervish*), udkom i januar 2012 og modtog stor ros. *Tavshedens smerte* fortæller historien om en ung pakistansk/amerikansk dreng, der vokser op i USA.

Romanen indeholder passager fra koranen og beskriver hovedpersonens kamp med identitet og religion. Ayad Akhtar var i samtale med tyrkiske Hakan Günday. Moderator var journalist Tarek Omar, *Politiken*.

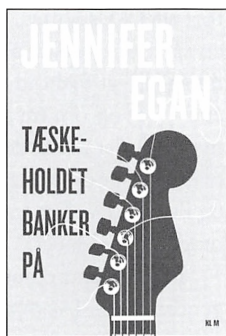
I samarbejde med CPH:LITT.

Jennifer Egan

USA

fredag 11. maj 2012

Man kunne møde amerikanske Jennifer Egan, der vandt Pulitzerprisen i 2011 og National Book Critics Circle Award for den eksperimenterende post-postmoderne novelleroman *A Visit From the Goon Squad*, som udkommer på dansk i 2012 under titlen *Taskeholdet banker på*.

Information skrev: ”Med *A Visit From the Goon Squad* [...] er Jennifer Egan med ét blevet anmeldernes kæledægge, en forfatterens forfatter og mange læsers favorit, fordi hun skriver så sprudlende, intelligent, vanvittigt, smart og underholdende.”

Romanen springer både i tid og sted med en række af selvstændige kapitler, der strækker sig fra 1970'ernes San Francisco til 2020'ernes New York.

Om udgangspunktet for romanen siger Egan til *Informations* interviewer: ”Jeg spiste frokost med min mor på en restaurant en dag, og da jeg var på toilettet, fik jeg øje på en pung under vasken. Jeg blev utilpas over det, for jeg er blevet røvet mange gange, og jeg tænkte, at der snart ville være en eller anden, der tog den. Så tænkte jeg: Hvem er det egentlig, der gør sådan noget? Og så besluttede jeg mig for at skrive ud fra det øjeblik den næste dag: En kvinde ser en pung på et toilet og tager den.”

Det er vigtigt for Egan, at skriveprocessen er sjov, og hendes bøger tager altid udgangspunkt i en stemning eller en øjebliksfølelse, som hun skriver videre på – og ud fra.

Egan har i alt skrevet fem bøger, der alle er meget forskellige, heriblandt den

gotiske thriller *The Keep* og romanen *Look at Me*.

Jennifer Egan i samtale med forfatteren Christian Jungersen; Kim Skotte, anmelder ved *Politiken*, var moderator.

Derudover kunne man møde den canadiske forfatter Jeffrey Moore i samtale med forfatteren Bo Green Jensen.

I samarbejde med CPH:LITT.

Linn Ullmann

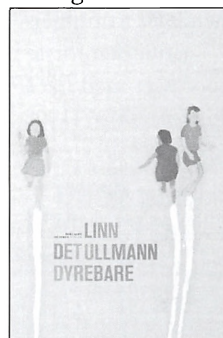
Norge

mandag 21. maj 2012

Den anerkendte og anmelderroste norske forfatter og journalist Linn Ullmann besøgte International Forfatterscene i anledning af sin nye roman *Det dyrebare*.

Den unge pige Miller forsvinder sporløst og dukker op død to år senere. Gradvis afdækkes en historie om kærlighed og grådighed, om hemmelige liv og smertefulde forbindelser. Linn Ullmann har med *Det dyrebare* skrevet en besættende, sort og humoristisk roman om sorg og overlevelse, om en familie, der bliver offer for sine egne hemmeligheder og om en brutal forbrydelse.

Inden Linn Ullmanns debutroman, *Før du sover* (1998), blev udgivet i Norge, var den norske forfatters bog allerede solgt til forlag i 15 lande. Med verdensberømte forældre som

film-instruktøren Ingmar Bergman og skuespilleren Liv Ullmann var hendes romandebut en begivenhed. Men Ullmann beviste hurtigt, at hun ikke blot var opmærksomheden værd på grund af sine

kendis-forældre – og hendes romaner har fortsat tiltrukket stor international interesse og høstet gode anmeldelser såvel som priser.

Ullmanns tredje roman *Nåde* fra 2002 modtog Den norske leserprisen, og her i Danmark udnævnte *Weekendavisen* romanen til en af de 10 bedste i 2002.

I 2007 modtog Linn Ullmann Amalie Skram-prisen for sit litterære arbejde og Gullpennen for sin journalistik i den norske *Aftenposten*.

Virginie Despentes

Frankrig

fredag 1. juni 2012

Virginie Despentes er født i 1969 i Nancy i det østlige Frankrig. Hun havde en lang række forskellige jobs som rengøringskone, værtinde på en massageklinik, ekspedient i en pladebutik, freelanceskribent for rock- og pornomagasin, inden hun kastede sig over forfattergerningen.

I 1993 udgav hun *Blodsøstre* (på fransk *Baise-moi*), som hurtigt gjorde hende kendt på den litterære scene. Bogen byder på rå talesprog og hverdagsrealisme, og gjorde hende til frontfigur i trash-litteraturen.

Efter den første roman fulgte flere succeser med *Les Chiennes savantes* (1996), *Les Jolies choses* (1998), *Teen Spirit* (2002)

og *Bye bye Blondie* (2004), og i 2006 kom hun tilbage på den internationale scene med det mere selvbiografiske essay *King Kong og kvinden* (da. 2007).

I denne bog, der præsenteres som "et manifest for en ny feminisme",

fortæller Despentes, hvordan hun er blevet en så kontroversiel person og vender tilbage til sit forhold til feminismen, som er bygget op om tre akser: spørgsmålet om hvorvidt det er i orden at prostituere sig, overvejelser omkring pornografiens rolle og de uudgældelige traumatiske eftervirkninger af voldtægt.

I 2010 vendte hun tilbage til roman-genren med *Apocalypse bébé*, (da. *Vi ses i helvede*, 2012) en "road-movie" på papir, hvor næsten alle hovedpersonerne er kvinder og repræsenterer forskellige facetter af nutidens kvinde – den frigjorte, den hjemmegående, starletten, den selvopofrende ect.

Virginie Despentes bøger spænder over samfundsskildring, udforskning af prostitutions- og pornomiljøet, åbenhjertige beretninger om berømmelsens bagside og fortællinger om ødelagte eksistenser. De afspejler en verden i flere hastigheder, hvor diskriminationen forstærkes af social ulighed.

Salon i Diamanten

Salonen er en debatscene, hvor kendte og ukendte stemmer mødes og diskuterer et samfundsmæssigt og kulturelt område med det fælles mål at producere nye erkendelser, ny viden og inspiration.

Har du rettighederne?

mandag 16. april 2012

Bremser ophavsrettighederne kunst- og kulturformidlingen? Er de en trussel mod det fri Internet og det dynamiske share-samfund? Eller er ophavsrettighederne nødvendige for, at kunsten kan overleve?

Spørgsmålene er mange, når talen falder på ophavsrettinger. Skal det handle om frihed eller forretning? Er vi bange for at dele? Eller kan man dele for meget og for frit?

Disse og mange andre spørgsmål blev debatteret, da Salon i Diamanten åbnede op for en nuanceret værdidebat om ophavsrettinger.

Med Lotte Hansen som moderator bestod debatpanelet af: It-advokat Martin von Haller Grønback; Bitbureauets Christian Pantón; Filminstruktør Christina Rosendahl; adm. direktør for Danske Medier Ebbe Dal.

I samarbejde med Hansen Agenda.

Undskyld mig!

Debat om omgangstone og høflighed

torsdag 31. maj 2012

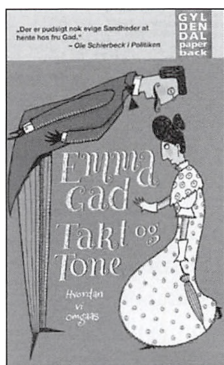
Med debatten stillede Salon i Diamanten skarpt på danskernes omgangsformer og høflighed. Mange mener, at danskerne er uhøflige, når de mødes i det offentlige rum. Men hvor grelt står det til? Hvorfor er vi uhøflige? Og er det overhovedet et problem?

Moderator: Lotte Hansen. Panel: Lars P fra bevægelsen Fucking Flink, cand. mag. Ulla Gjedde Palmgren og digter og

samfundsobservatør Søren Ulrik Thomsen.

I samarbejde med Hansen Agenda.

Citat fra bogen, 1918:
"Lad Dem ikke helt beberske af Deres Telefon, men sæt den ud af Virksomhed under et Maaltid..."

Operaintroduktion

Albert Herring

mandag 7. maj 2012

Benjamin Brittens komiske opera *Albert Herring* satte punktum for forårssæson 2012 på Operaen. Både i form og indhold er *Albert Herring* opbygget med lethed og underholdende elementer. Chefformidler Nila Parly fra Det Kongelige Teater fortalte om opsætningen.

Albert Herring er Brittens anden kammeropera, og den blev opført for første gang i 1947 ved Glyndebourne Festsplilene. Siden har den været spillet på flere forskellige operascener verden over.

Guy de Maupassants novelle *Le Roiser de Mme Husson* fra 1887 danner grundlaget for Eric Croziers libretto til *Albert Herring*.

Det Kongelige teaters operachef Keith Warner stod for opsætningen og Gert Henning-Jensen sang titelrollen, mens Ylva Kihlberg spillede den ældre Lady Billows.

Albert Herring er en komisk opera, som foregår i den opdigtede by Loxford. På overfladen virker alt til at være i skønneste orden, men bag facaden viser det sig, at alting er af lave.

Byens bedre borgerskab beslutter sig derfor til at belønne den eneste ordentlige unge mand i byen, Albert Herring. Men at blive udnævnt offentligt til dydsmonster passer ikke Albert Herring, så han bruger prisen på en noget anden måde end det, der var hensigten.

Britten var optaget af at skildre folk, der var anderledes end de fleste, og dette tema bliver derfor også udspillet i *Albert Herring*, hvor det bliver behandlet med lethed og smittende humor.

Premiere 18. maj 2012.

liT.house

Det Humanistiske Fakultetsbibliotek

Brow-bag session:

omkring et citat fra Ulysses af Joyce

tirsdag 17. april 2012

”Love, yes, Word known to all men” et citat der med det samme bringer os ind i centrale tematikker i *Ulysses*, inklusive det der handler om tilblivelseshistorie og hvilken tekst det er vi læser.

V. post.doc. Jacob Greve, KU, og lektor Ida Klitgård, RUC.

Pausens betydning inden for film, litteratur, musik og kunst

torsdag 26. april 2012

Pausen er alle steder: i lyrikken, i fortællingen, i billedet og i musikken, hvor den bliver brugt som redskab til at skabe rum og rytme, fordybelse og eftertænksomhed.

En spændende debat mellem komponist Birgitte Alsted, litterat Frank Kjørup og filmmand Søren Høj.

Moderator: Dorthe Chakravarty, DR.

Den iscenesatte virkelighed, dokumentarfilmens muligheder

torsdag 3. maj 2012

Animerede dokumentarfilm blev for alvor populære med Aardman studios prisvindende kort film *Creature Comforts*, hvor dyrene i en engelsk Zoo kommer til orde omkring deres boligforhold tilbage i 1980'erne. Siden da er der kommet et væld af film indenfor genren. Men til trods for de åbenlyse muligheder ved at bruge tegnefilmens virkemidler i dokumentaren, er der stadig forholdsvis få danske instruktører som beskæftiger sig med dette felt.

Instruktørerne Maria Mac Dalland og Ziska Szemes, der begge har en bag-

grund i animation, har arbejdet med dokumentargenren, hvor de helt eller delvist har valgt at bruge animation.

Igennem samtale og filmklip fortalte de om denne særlige ’hybrid’ genre, hvilke muligheder de ser i denne udtryksform, og hvorfor de selv har valgt at arbejde med animeret dokumentar.

CPH:LITT: mød litteraturen fra Det Arabiske Forår

tirsdag 8. maj 2012

Det Danske Institut i Damaskus udskrev i 2011 en novelle- og lyrikkonkurrence om temaet ”Det Arabiske Forår”, og vinderne kom i forbindelse med prisoverrækkelsen til Danmark inviteret af CPH:LITT 2012.

I samarbejde med festivalen, Det Danske Institut i Damaskus og Institut for Tværregionale Studier, Københavns Universitet havde Fakultetsbiblioteket fornøjelsen af at hoste arrangementet med forfatterne Ines al Abassi, Tunesien og Samar Abd al Jaber, Palæstina.

Interviewere: direktør Anders Hastrup, Det Danske Institut i Damaskus og June Dahy, Institut for Tværregionale Studier.

Andre arrangementer

Forskningens Døgn

Fremtidens EUropa

tirsdag 17. april 2012

Tre eksperter gav hver sit bud på en informationsvidenskabelig vinkel på EU.

Program: Jeppe Gents, pressechef for Europa-huset og repræsentant for EU-Kommissionen: ”EU kommunikationsdata-baser – og deres sammenhæng med andre

EU-databaser”.

Massimo Soldano, informationsspecialist fra Det Kongelige Bibliotek: ”Love på internettet – Ain’t talkin’ ’bout love”.

Yosef Bhatti, adjunkt ved Institut for Statskundskab: ”Surveydata – nøglen til analyse af EU-valg”.

EU quiz, baseret på forårsudstillingen *EU data*.

Det Samfundsvidenskabelige Fakultetsbibliotek, Gothersgade 140.

Litteratur i café øieblikket

torsdag 10. maj 2012

Oya Baydar – tyrkisk forfatter, Baydar blev interviewet af Sadi Tekelioglu.

Asli Erdogan – et af tyrkisk litteraturs største og mest kontroversielle navne.

Fire unge arabisktalende prisvindere fra CPH:LITT’s litteraturkonkurrence under temaet ”Arabisk forår”: Ines al Abbasi (TN), Alhadj Ould Ibrahim (MR), Samar Abd al Jaber (PAL) & Aram Tahhan (SY). Moderatorer: Anders Hastrup og Anders Jerichow.

fredag 11. maj 2012

Camilla Stockmarr (DK).

Hans Otto Jørgensen (DK) & Kristina Nya Glaffey (DK). Moderator: Kamilla Löfström.

Gerbrand Bakker (NL). Interview: Synne Rifbjerg.

Andreas Maier (DE). Moderator: Morten Dyssel Mortensen.

Den canadiske forfatter Jeffrey Moore i samtale med Bo Green Jensen.

I samarbejde med CPH:LITT.

Efter det Arabiske Forår

Konference

mandag 4. juni 2012

Konference i samarbejde med RÆSON

om situationen i Mellemøsten – halvandet år efter det arabiske forår.

Efter det arabiske forår forløb over fem timer, hvor eksperter, politikere, journalister og kommentatorer diskuterede sidste 18 måneders begivenheder og fremtiden for demokrati i regionen.

Medvirkende: Jakob Skovgaard-Petersen, professor ved Københavns Universitet, direktør for det Dansk-Egyptiske Dialoginstitut i Cairo 2005-2008

Rasmus Alenius Boserup, projektforsker ved DIIS, direktør for det Dansk-Egyptiske Dialoginstitut i Cairo 2008-11

Søren Hove, research fellow ved DIIS
Helle Lykke Nielsen, lektor ved Center for Mellemøststudier på SDU

Helle Malmvig, seniorforsker ved DIIS med speciale i Mellemøstområdet
Søren Schmidt, ekstern lektor ved RUC og tidligere projektforsker ved DIIS

Lars Erslev Andersen, seniorforsker ved DIIS

Martin Krasnik, journalist ved *Weekendavisen*

Julie Pruzan-Jørgensen, projektforsker ved DIIS

Rasmus Tantholdt, Mellemøstkorrespondent for TV2

Ulla Holm, seniorforsker ved DIIS
Janne Bjerre Christensen, projektforsker ved DIIS

Helen Hajjaj, vært på ”Globus” hos Radio24Syv

Naser Khader, dansk politiker, forfatter og vært på P1 i programmet ”Arabiske Stemmer” DR

Puk Damsgaard Andersen (via Skype), Mellemøstkorrespondent for DR

Mahvish Ahmad, Mellemøstredaktør for RÆSON og journalist for DR

Clement Kjersgaard, grundlægger af magasinet RÆSON og vært på DR1.

Seminar om komisk opera

onsdag 6. juni 2012

Mini-konference om *Musikteatret og det komiske i det 21. århundrede*, med særligt henblik på komponisten Bent Lorentzens bidrag. Musik- og Teaterafdelingen modtog i 2011 en stor samling nodemanuskripter til Lorentzens værker, heriblandt Lorentzens operaer – ofte med en til tider grotesk, til andre tider en ganske subtil humoristisk dimension.

Bent Lorentzen er nok den eneste nulevende danske komponist, der har komponeret værker med genrebetegnelsen (eller klart tilhørsforhold til genren) 'komisk opera', f.eks. de to Holberg-operaer *Den Stundesløse* (1995) og *Jeppe på Bjerget* (2009), monodramaet/katteoperaen *Bill og Julia* (1991) og campingvognsoperaen *Pergolesis hjemmeservice* (1998).

Foredrag af bl.a. komponist og dirigent John Frandsen, musikforsker og -kritiker Jens Brincker, cand.mag. Agneta Mai Hytten og professor Lars Ole Bonde.

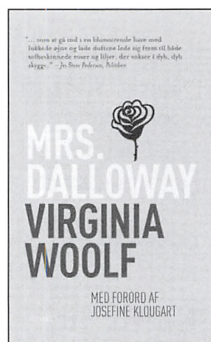
Students only!

Brown Bag Lectures
Til frokost med Cervantes,
Woolf og Dickens

Mulighed for at blive introduceret for de hovedværker, man måske altid har villet læse, men ikke lige har nået. Bøger alle taler om, men kun de færreste har læst.

tirsdag 10. april 2012

Tirsdag 24. april 2012
Forfatteren Connie Bork om Virginia Woolfs *Mrs. Dalloway*.

Tirsdag 8. maj 2012
Lektor Claus Schatz-Jacobsen, Syddansk Universitet, om Charles Dickens' *Store Forventninger*.

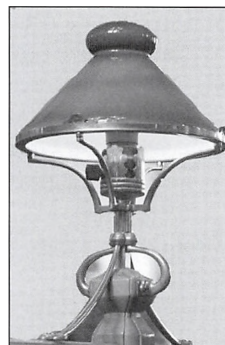
Lyt & Skriv – Kære Dagbog
... i den gamle læsesal

onsdag 18. april 2012

Der var indbudt til en helt igennem unik aften i læselampernes grønne skær, kun i selskab med egne tanker og ideer, akkompagneret af behagelige toner fra musikerkollektivet ILK. Man kunne vælge at være for en aften 'ikke til stede' på det store globale netværk, og i stedet fuldkommen til stede i øjeblikket, reflektere og nedfælde sine tanker – som der for en gangs skyld ikke var andre, der fik lov til at hverken se eller like på.

For en aften omdannedes Det Kongelige Biblio-

Litteraturkritiker og lektor ved Københavns Universitet, Erik Skyum-Nielsen, om Miguel de Cervantes' roman *Don Quixote*.

teks gamle læsesal til scenen for tanker og refleksioner, der for en gangs skyld ikke skulle have noget med hverken problemformulering eller eventuelle perspektiveringsemner at gøre. Alle fik tildelt sin egen plads med pen og papir, mens musikerkollektivet ILK på kontrabas, saxofon, guitar og trompet fyldte salen med musik, der skulle inspirere til fordybelse. Hvad har du oplevet i løbet af dagen? Hvor er du i dit liv? Hvad optager dig lige nu?

Dokumania LIVE: Kumaré – den falske guru

mandag 14. maj 2012

Forklædt som guruen Kumaré undersøgte den amerikanske filminstruktør Vikram Gandhi guru-fænomenet og dets mange aspekter, der på humoristisk vis blev fremlagt i denne både underholdende og lærerige dokumentarfilm.

Filmen fortalte historien om den amerikanske filminstruktør Vikram Gandhi, der som kernen i et socialt eksperiment, udforsker og afprøver et af verdens helligste tabuer. I skikkelsen af den oplyste guru Kumaré fra Østen, opbygger han et følge af disciple i Vesten, der tror fuldt og fast på hans falske spirituelle virke.

Ved at skjule sin sande identitet for alle han møder, opnår Kumaré dybe, åndelige forbindelser med mennesker fra alle samfundslag. Men det at skulle leve som og opretholde en helt anden persons identitet tvinger samtidig filmskabereren til også at konfrontere vanskelige spørgsmål omkring sin egen identitet.

Det Kongelige Bibliotek i samarbejde med DR 2 Dokumania.

Mød Hillary Clinton

torsdag 31. maj 2012

Students Only! inviterede sine medlemmer til en helt unik formiddag i selskab med en af verdens mest indflydelsesrige politikere: Den amerikanske udenrigsminister, U.S. Secretary of State Hillary Rodham Clinton.

Hillary Clinton har haft en lang og usædvanlig karriere: Fra profileret advokat over markant førstedame for sin mand præsident Bill Clinton til senator. Hun blev slået på målstregen i kampen for at blive demokraternes præsidentkandidat, men nu er hun allieret med sin tidligere modstander og er en stærk udenrigsminister i præsident Barack Obamas regering.

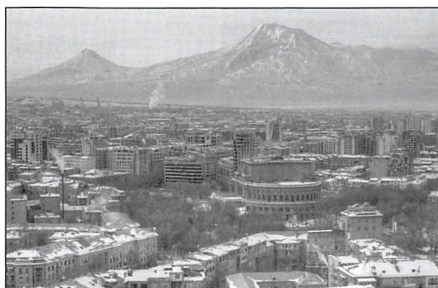
Det Kongelige Biblioteks studenter-netværk Students Only! i samarbejde med Den Amerikanske Ambassade i København.

Musik

Klange fra Armenien

tirsdag 17. april 2012

Den Armenske Ambassade markerede med en koncert, at byen Yerevan er ud-

Armeniens hovedstad Jerevan med bjerget Ararat i baggrunden. Wikipedia, Serouj Ourishian.

nævnt til World Book Capital 2012 af UNESCO.

Med bl.a. den herboende armenske pianist Marianna Shirinyan ved flyglet og musikere fløjet ind til lejligheden bød Den Armenske Ambassade på en kammerkoncert med klange fra den armenske musikscene.

Det drejede sig om kammermusik for klaver, violin og cello i forskellige konstellationer af komponisterne Komitas, Baghdasaryan, Arutunian og Babadjanian samt et stykke dansk musik: Carl Nielsens *Chaconne*. Ud over Marianna Shirinyan medvirkede Boris Brovtsyn, violin, Alexander Chaushian, cello og Ashley Wass, klaver.

Arrangeret af Den Armenske Ambassade i samarbejde med Det Kongelige Bibliotek.

Nordisk Steinway Festival

lørdag 12. maj 2012

Unge – og meget unge – pianister fra Sverige og Danmark dystede på de sort-hvide tangenter, da der afholdtes finalerunde i Steinway Festivalen.

Steinway Festivalens formål er at styrke interessen for musik og ikke mindst klaveret – og sætte fokus på de mange unge, som med talent dyrker klaverspillet. I 22 år har der været gennemført Steinway

Festivals i Danmark.

I 2012 var der som noget nyt både danske og svenske deltagere ved finalekoncerten, og samtidig var det festivalens ønske – med udgangspunkt i de unges egen verden – at sætte endnu mere fokus på glæden ved at spille klaver.

Deltagerne var inddelt i tre aldersgrupper: Indtil 11 år, 12-14 år og 15-17 år.

Juryen var: Jens Elvekjær, Christina Bjørkøe, Ann-Sofie Klingberg, Mats Widlund og Graham Scott.

Arr: Juhl-Sørensen a/s i samarbejde med Det Kongelige Bibliotek.

DiamantEnsemblet & Lise de la Salle

tirsdag 22. maj 2012

DiamantEnsemblet

Lise de la Salle, klaver

DiamantEnsemblets strygere glædede publikum – og sig selv – med et stort værk fra kammermusikkens herlige repertoire: Franz Schuberts Klaverkvintet i A-dur, bedre kendt som *Forellen* eller *Førellekvintetten*. 4. sats er nemlig en række variationer over Schubert egen sang, *Die Førelle*.

Den godt 40 minutter lange kvintet komponerede Schubert i 1819, da han var 22 år.

Godt et år ældre var den franske pianist Lise de la Salle, som spillede *Forellen* sammen med DiamantEnsemblet. Lise de la Salle har gæstet Danmark flere gange både i solo-, orkester- og kammermusik-sammenhænge, og trods sine kun 23 år er hun en travl og efterspurgt solist internationalt.

Lise de la Salles diskografi tæller allerede fem cd'er, og tre af disse er blevet fremhævet i det internationale musiktidsskrift *Gramophone* som hhv. CD of the Month og Editor's Choice.

Lise de la Salle er født i 1988 i Cherbourg i Normandiet, begyndte at spille klaver som 4-årig og gav sin første radio-transmitterede koncert allerede som 9-årig i Radio France.

Program: W.A. Mozart: Serenade, Es-dur, for otte blæsere, KV 375; Franz Schubert: *Førellekvintetten*, A-dur, D 667, for

klaver, violin, bratsch, cello og kontrabas.

DiamantEnsemblets sponsorer: Siemens, Knud Højgaards Fond, Beckett-Fonden og Oticon Fonden. Mediepartner: DR P2.

Inden koncerten var det muligt at høre forskningsprofessor Niels Krabbe fortælle om Schuberts *Førellekvintet*.

Hvorfor har kvintetten egentlig fået dette pudsige navn, og kan man mon høre den lille fisk i musikken?

Fyraftenskoncert: Trio con Brio III Eftermiddagskoncert med dansk stjernetrio

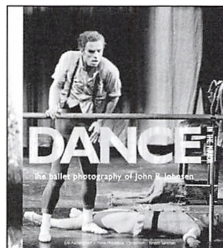
onsdag 30. maj 2012

Den tredje og sidste af forårets fyraftenskoncerter, hvor konceptet var ligetil: Trio con Brio – den danske stjerneklavertrio – var på scenen, og spillede en Brahms klavertrio, som blev sat over for en trio af hhv. Haydn, Ravel og Tjajkovskij.

Program: Brahms: Klavertrio, c-mol, op. 101; Tjajkovskij: Klavertrio, a-mol.

Publikationer

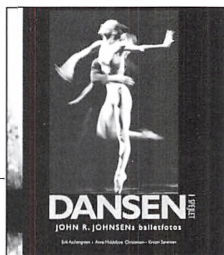
Bogens Verden. Tidsskrift for litteratur og kultur.
Udg. af Det Kongelige Bibliotek og Det Danske Forfatter- og Oversættercenter Hald. Red.: Bruno Svindborg (ansvh.), Jørn Erslev Andersen, Peter Q. Rannes. Årg. 93, nr. 4, 2011. ISSN 0006-5692. Abb. (4 numre à 64 sider) 475 kr. Enkelte nr. 135 kr.

Dance in the Mirror. The balletphotography of John R. Johnsen.
John R. Johnsen, Erik Aschengreen, Anne Middelboe Christensen & Kirsten Sørensen. Det Kongelige Bibliotek

og Gads Forlag. 2012, 260 s. Ill. ISBN 978-87-12-04777-3. Kr. 349,-.

Dansen i spejlet. John R. Johnsens dansefotos.
Tekster af Erik Aschengreen, Anne Middelboe Christensen og Kirsten Sørensen. Det Kongelige Bibliotek og Gads Forlag. 2012, 240 s. Ill. ISBN: 978-87-12-04687-5. Kr. 349,-

Diamanten. Kulturblad fra Det Kongelige Bibliotek. Red.: Lise Bach Hansen (ansvh.). 8. årg., nr. 1. 2012. 24 s. Ill. ISSN 1399-6142. Kr. 20,-
Gratis for medlemmer af Diamantklubben – Det Kongelige Biblioteks Kulturklub.

ben – Det Kongelige Biblioteks Kulturklub.

Magasin fra Det Kongelige Bibliotek. Red.: Lotte Philipson. 25. årg nr. 1. 2012. 80 s. Ill. ISSN 0905-5533. Kr. 125,- (abonnement), kr. 50,- (løssalg).

Gratis for medlemmer af Diamantklubben – Det Kongelige Biblioteks Kulturklub.

Nyhedsbrev fra Det Humanistiske Fakultetsbibliotek 2012:2. Elektronisk nyhedsbrev.

Nyhedsbrev fra Det Humanistiske Fakultetsbibliotek findes via adressen <www.kb.dk/da/kub/fag/hum/>, hvorfra der også er mulighed for at tegne abonnement. Gratis.

Nyhedsbrev fra Håndskriftafdelingen [juni 2012]. Elektronisk nyhedsbrev, findes via Nyheder på adressen <www.kb.dk>, hvorfra der også er mulighed for at tegne abonnement. Gratis.

Nyhedsbrev fra Musik- og Teaterafdelingen
[april, juni 2012]. Elektronisk nyhedsbrev,
findes via Nyheder på adressen <www.kb.dk>, hvorfra der også er mulighed for
at tegne abonnement. Gratis.

Politik, historie og jura. Red.: Rasmus Mari-
ager. 2012, 253 s., indb. Det Kongelige
Bibliotek, Museum Tusulanums Forlag.
(*Danish Humanist Texts and Studies*, vol. 42).
ISBN 978-87-635-3878-7. ISSN 0105-
8746. Kr. 198,-

Forsiden: DSB. Chemins de Fer Danois. 1934.

Bagsiden: *Forud for kulturministrenes møde i Ministerrådet i EU 9. maj i Bruxelles var kulturministrene blevet bedt om et eksempel på national kulturart, som er eller vil blive præsenteret på kulturportalen Europeana. Kulturminister Uffe Elbæk valgte dette fotografi af tre russiske krigsfanger. Fotografiet er digitaliseret i Det Kongelige Biblioteks EU-projekt om 1. verdenskrig. Dansk Røde Kors hjalp under 1. verdenskrig en lang række syge og sårede krigsfanger til Danmark, hvor de boede i lejre under gode kår.*

